

Sinteze din jurisprudența Curții Constituționale pe semestrul II/2015

În perioada 1 iulie 2015 - 31 decembrie 2015, Curtea Constituțională a soluționat un număr de 656 dosare, pronunțând 392 decizii.

Momentul efectuării controlului de constituționalitate/Atribuții în exercitarea cărora au fost pronunțate actele arătate

Sub acest aspect se constată următoarele:

– 4 decizii au fost pronunțate pe calea controlului de constituționalitate *a priori*, respectiv în exercitarea atribuției prevăzute de art. 146 lit. a) din Constituție – controlul constituționalității legilor înainte de promulgare;

– 386 decizii au fost pronunțate pe calea controlului de constituționalitate *a posteriori*, în exercitarea atribuției prevăzute de art. 146 lit. d) din Constituție – soluționarea excepției de neconstituționalitate a legilor și ordonanțelor.

Distinct de atribuțiile privind controlul de constituționalitate al legilor (*a priori* sau *a posteriori*) și al ordonanțelor (*a posteriori*), au mai fost pronunțate:

– 1 decizie în exercitarea atribuției prevăzute de art. 146 lit. c) din Constituție – pronunțarea asupra constituționalității regulamentelor Parlamentului, la sesizarea unuia dintre președinții celor două Camere, a unui grup parlamentar sau a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori;

– 1 decizie în exercitarea atribuției prevăzute de art. 146 lit. l) din Constituție – soluționarea altor sesizări prevăzute de legea organică a Curții.

Soluții pronunțate:

Prin actele mai sus menționate au fost pronunțate următoarele tipuri de soluții:

- 14 soluții de admitere a obiecției/excepției/sesizării/cererii;
- 253 soluții de respingere ca neîntemeiată a obiecției/excepției/sesizării/cererii;
- 82 soluții de respingere ca inadmisibilă sau devenită inadmisibilă a obiecției/excepției/sesizării;
- 43 soluții mixte – de respingere ca inadmisibilă/devenită inadmisibilă/ neîntemeiată/ admisă în parte, după caz, a excepției/sesizării de neconstituționalitate.

Autorii sesizărilor

Autorii obiecțiilor/excepțiilor/sesizărilor/cererilor soluționate în perioada de referință sunt după cum urmează:

- 3 sesizări aparțin Președintelui României;
- 7 sesizări aparțin parlamentarilor sau președinților celor două Camere ale Parlamentului;
- 2 sesizări aparțin Avocatului Poporului;
- 644 sesizări sunt ale instanțelor de judecată/părților în proces.

I. Decizii pronunțate în cadrul controlului *a priori*

Organizarea administrației publice locale, a teritoriului, precum și regimul general privind autonomia locală este un domeniu care, potrivit art. 73 alin. (3) lit. o) din Constituție, este reglementat prin lege organică. Adoptarea în acest domeniu a unei legi ordinare încalcă dispozițiile constituționale ale art. 73 alin. (3) coroborate cu cele ale art. 76 alin. (1) referitor la domeniul rezervat legii organice; faptul că o lege organică cuprinde, din motive de politică legislativă, și norme de natura legii ordinare, nu înseamnă că aceste norme capătă natură de lege organică, întrucât, altfel, s-ar extinde domeniile rezervate de Constituție legii organice. De asemenea, prin adoptarea unei legi ordinare într-un domeniu rezervat legii organice se ajunge la inversarea rolurilor de Cameră de reflecție și Cameră decizională a celor două Camere ale Parlamentului, contrar art. 75 alin. (1) și (5) din Constituție.

Cuvinte cheie: lege, lege organică, organizarea administrației publice locale, a teritoriului, precum și regimul general privind autonomia locală, adoptarea legilor organice, majoritate absolută de vot, sesizarea Camerelor Parlamentului, cameră de reflecție, cameră decizională.

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, sunt invocate, în principal, critici de neconstituționalitate extrinsecă, constând în încălcarea, pe de o parte, a prevederilor constituționale ale art. 73 alin. (3) coroborate cu cele ale art. 76 alin. (1) referitor la domeniul rezervat legii organice, iar, pe de altă parte, a celor ale art. 75 alin. (1) teză finală și alin. (5) referitor la competența legislativă a Camerelor Parlamentului în procedura de legiferare.

Analizând conținutul normativ al articolului unic pct. 2 din legea criticată, se apreciază că acesta instituie o derogare autentică de la dispozițiile art. 37 și 92 din Legea nr. 215/2001 în ceea ce privește reprezentarea comunelor, orașelor, respectiv municipiilor și județelor în adunările generale ale asociațiilor de dezvoltare intercomunitară ce au ca obiect de activitate serviciile de utilități publice direct de către primari, respectiv de președinții de consilii județene, cu posibilitatea delegării acestei competențe. Așadar, intervine în domeniul de reglementare al Legii nr. 215/2001, lege care, în integralitatea sa, cuprinde norme juridice de natura legii organice. Or, potrivit normelor de tehnică legislativă, normele derogatorii se instituie prin acte normative cu aceeași forță juridică cu cea a actelor normative de la care exceptează. În acest sens, se fac referiri la art. 63 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, precum și la Decizia Curții Constituționale nr. 786/2009. De aceea, legea criticată trebuia adoptată cu votul majorității membrilor fiecărei Camere a Parlamentului, și nu cu cel al majorității membrilor prezenți.

Cu privire la criticile de neconstituționalitate raportate la prevederile constituționale ale art. 75 alin. (1) teza finală și alin. (5) referitor la competența legislativă a Camerelor Parlamentului, se arată că, întrucât legea a fost adoptată ca lege ordinară, Camera Deputaților a fost Cameră decizională; or, în condițiile în care legea criticată ar fi fost adoptată ca lege organică, Senatul ar fi trebuit să fie Cameră decizională. În aceste condiții, se apreciază că a avut loc o încălcare a prevederilor constituționale referitoare la sesizarea Camerelor

Parlamentului, dispoziții care realizează o departajare a competențelor acestora, cu respectarea principiului bicameralismului.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Curtea a constatat că Legea nr. 51/2006 a fost adoptată ca lege organică, întrucât, prin conținutul său normativ, configurează raporturile dintre autoritățile administrației publice și asociațiile de dezvoltare intercomunitară cu obiect de activitate serviciile de utilități publice, aspect care reprezintă o parte componentă a regimului general al autonomiei locale astfel cum acesta este reglementat în cadrul secțiunii 1 - Regimul general al autonomiei locale - cap. I - Dispoziții generale din Legea nr. 215/2001. Or, regimul general al autonomiei locale ține de obiectul de reglementare al legii organice, conform art. 73 alin. (3) lit. o) din Constituție. Așadar, o atare lege, prin obiectul pe care și l-a propus să îl reglementeze, definește și stabilește rolul, locul, modul de compunere, competențele, atribuțiile și legăturile funcționale între autoritățile administrației publice locale, cele centrale, cele de reglementare și asociațiile de dezvoltare intercomunitară, după caz, stabilind, totodată, misiunea, organizarea și funcționarea acestora din urmă. Ea stabilește cadrul legislativ în care autoritățile publice locale/asociațiile de dezvoltare intercomunitară se manifestă pentru a soluționa și gestiona, în numele și în interesul colectivităților locale pe care le reprezintă, serviciile de utilități publice. Curtea a observat că legea menționată cuprinde și dispoziții care nu se circumscriu domeniului legii organice, iar adoptarea acesteia ca lege organică nu echivalează cu transformarea dispozițiilor cu caracter ordinar, ele rămânând ordinare ca natură juridică, putând fi, ulterior, modificate și completate prin legi ordinare.

Curtea a reținut că Legea administrației publice locale nr. 215/2001 este, de asemenea, lege organică, întrucât reglementează, în ansamblul său, în domeniul prevăzut de art. 73 alin. (3) lit. o) din Constituție, respectiv organizarea administrației publice locale, a teritoriului, precum și regimul general privind autonomia locală. Este de observat că regimul general al autonomiei locale este reglementat în cadrul secțiunii 1 - Regimul general al autonomiei locale a cap. I - Dispoziții generale; această secțiune reprezintă cadrul legal de drept comun în privința constituirii asociațiilor de dezvoltare intercomunitară și stabilește raporturile funcționale între acestea și autoritățile administrației publice locale. Constituirea asociațiilor de dezvoltare intercomunitară reprezintă, astfel cum s-a arătat, un aspect al regimului general privind autonomia locală, statul transferând unele atribuțiuni specifice administrației locale unor persoane juridice de drept privat în scopul realizării în comun a unor proiecte de dezvoltare de interes zonal sau regional ori al furnizării în comun a unor servicii publice.

Din cele de mai sus rezultă că întreaga problematică a constituirii asociațiilor de dezvoltare comunitară și a stabilirii raporturilor acestora cu autoritățile administrației publice locale ține de regimul general al autonomiei locale, așadar, de domeniul legii organice. Așadar, orice intervenție legislativă care vizează problematica anterior enunțată trebuie să fie realizată cu respectarea art. 73 alin. (3) lit. o) și art. 76 alin. (1) din Constituție.

În acest context, Curtea a reiterat faptul că este posibil ca o lege organică să cuprindă, din motive de politică legislativă, și norme de natura legii ordinare, dar fără ca aceste norme să capete natură de lege organică, întrucât, altfel, s-ar extinde domeniile rezervate de Constituție legii organice. De aceea, printr-o lege ordinară se pot modifica dispoziții dintr-o lege organică,

dacă acestea nu conțin norme de natura legii organice, întrucât se referă la aspecte care nu sunt în directă legătură cu domeniul de reglementare al legii organice. În consecință, criteriul material este cel definitoriu pentru a analiza apartenența sau nu a unei reglementări la categoria legilor ordinare sau organice.

Rezultă, așadar, că articolul unic pct. 2 din legea criticată, modificând art. 10 alin. (8) din Legea nr. 51/2006, reglementează într-un domeniu rezervat legii organice, și anume în cel al regimului general al autonomiei locale în componentele sale referitoare la organizarea asociațiilor de dezvoltare intercomunitară și competența și atribuțiile autorităților administrației publice locale, astfel încât legea analizată ar fi trebuit adoptată ca lege organică, cu majoritatea de vot prevăzută la art. 76 alin. (1) din Constituție. Această constatare duce automat la concluzia că prima Cameră sesizată ar fi trebuit să fie Camera Deputaților, și nu Senatul, iar Camera decizională ar fi trebuit să fie Senatul, și nu Camera Deputaților, astfel cum s-a întâmplat în desfășurarea procesului legislativ. De asemenea, această neregularitate, în mod implicit, ar fi impus întoarcerea legii de la Camera Deputaților la Senat pentru ca acesta să decidă în calitate de Cameră decizională. În consecință, Curtea a reținut că legea criticată a fost adoptată cu încălcarea art. 73 alin. (3) lit. o), art. 75 alin. (1) și (5) și art. 76 alin. (1) din Constituție.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a admis obiecția de neconstituționalitate formulată și a constatat că Legea pentru modificarea Legii serviciilor comunitare de utilități publice nr. 51/2006 este neconstituțională.

Decizia nr. 442 din 10 iunie 2015 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru modificarea Legii serviciilor comunitare de utilități publice nr. 51/2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 526 din 15 iulie 2015.

Reglementarea atribuțiilor prefectului prin lege organică este prevăzută de art. 123 alin. (3) din Constituție, ceea ce determină ca prima Cameră sesizată să fie Senatul, iar Camera decizională Camera Deputaților. În cazul în care au fost inversate aceste roluri trebuie aplicată procedura întoarcerii legii. În caz contrar, sunt încălcate art. 75 alin. (1) și (5) din Constituție, iar în măsura Camera decizională a adoptat și o prevedere nedezbătută de prima Cameră sesizată și în privința căreia competența decizională i-ar fi revenit, se ajunge la încălcarea principiului bicameralismului.

Cuvinte cheie: *Lege organică, Prefectul, Tutela administrativă, Sesizarea Camerelor Parlamentului, Cameră de reflecție, Cameră decizională, Conflicte de competență.*

Rezumat

I. În motivarea obiecției de neconstituționalitate, se apreciază, în esență, că Legea nr. 215/2001 și Legea nr. 340/2004, completate prin legea supusă controlului de constituționalitate, fac parte din categoria legilor organice, în conformitate cu art. 73 alin. (3) lit. o) și art. 123 alin. (3) din Constituție. În consecință, pentru intervențiile legislative ce vizează Legea nr. 215/2001, Camera decizională urma să fie Camera Deputaților, iar pentru cele referitoare la

Legea nr. 340/2004, Camera decizională urma să fie Senatul. Luând în dezbateră propunerea legislativă, Camera Deputaților, în ședința din 3 iunie 2015, a respins-o în integralitate, iar, ulterior, Senatul, în ședința sa din 21 septembrie 2015, a hotărât adoptarea sa cu unele modificări și transmiterea ei spre promulgare Președintelui României.

Se arată că reglementările prevăzute la art. 123 alin. (3) din Constituție se dezbate și se adoptă de Senat, ca primă Cameră sesizată, și de Camera Deputaților, în calitate de Cameră decizională; or, contrar dispozițiilor de competență a Camerelor Parlamentului în materie de legiferare, art. II din legea criticată - prin care a fost completată Legea nr. 340/2004 - a fost adoptat de Senat în calitate de Cameră decizională. Întoarcerea legii la Camera Deputaților, cu privire la art. II, se impunea cu atât mai mult cu cât Camera Deputaților respinsese această inițiativă legislativă. Așadar, prin faptul că Senatul nu a dispus întoarcerea legii la Camera Deputaților, în calitate de Cameră decizională, în ceea ce privește prevederile art. II din legea dedusă controlului de constituționalitate, au fost încălcate prevederile art. 75 alin. (1) și (5) din Constituție.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Curtea a statuat că dispozițiile art. I din propunerea legislativă reglementau în forma inițiatorului propunerii legislative obligația comunicării dispozițiilor președintelui consiliului județean prefectului. Dispozițiile art. II pct. 1 stabileau, atât în forma inițială a propunerii legislative, cât și în forma adoptată a legii, competența prefectului de a exercita tutela administrativă asupra dispozițiilor președintelui consiliului județean. În acest context normativ, în privința textului art. I erau aplicabile dispozițiile constituționale ale art. 73 alin. (3) lit. o) coroborate cu art. 75 alin. (1) teza întâi (Camera Deputaților era Cameră de reflecție, iar Senatul Cameră decizională), în timp ce în privința art. II urmau a-și găsi aplicarea dispozițiile constituționale ale art. 123 alin. (3) coroborate cu art. 75 alin. (1) teza a doua (Senatul era Cameră de reflecție, Camera Deputaților Cameră decizională). Întrucât Camera Deputaților, ca primă Cameră sesizată, a respins propunerea legislativă, urma ca aceasta să fie supusă dezbaterii și aprobării Senatului. Senatul a adoptat cele două prevederi, modificând însă art. I din lege într-un sens ce transformă conținutul său normativ într-unui circumscris art. 123 alin. (3) din Constituție; în consecință, rezultă că atât pentru art. I, în noua sa configurare, cât și pentru art. II din lege Camera decizională (Senatul) a adoptat o prevedere pentru care competența decizională aparținea primei Camere sesizate - practic legea în întregime, dat fiind că aceasta era compusă din cele două articole. De aceea, legea trebuia întoarsă la prima Cameră sesizată, care urma să decidă definitiv în procedură de urgență conform art. 75 alin. (5) coroborat cu alin. (4) al aceluiași text constituțional.

Analizând conținutul normativ al dispozițiilor art. I și II din legea supusă controlului de constituționalitate, Curtea a constatat că acestea reglementează cu privire la tutela administrativă, cu alte cuvinte la competența prefectului de a ataca direct în fața instanței de contencios administrativ actele emise de autoritățile administrației publice locale. În consecință, textul constituțional aplicabil pentru modul de derulare a procedurii legislative în privința actelor normative referitoare la atribuțiile prefectului este art. 123, text care, la alin. (3), stabilește că acestea se reglementează prin lege organică. Cu alte cuvinte, aspectele referitoare la tutela administrativă, competență exclusivă a prefectului, trebuie reglementate

prin lege organică adoptată potrivit art. 123 alin. (3) din Constituție. Acest aspect se traduce, în ceea ce privește competența și sesizarea Camerelor Parlamentului, prin stabilirea ca primă Cameră sesizată a Senatului, iar Camera Deputaților devine astfel Cameră decizională.

În consecință, Curtea a constatat că, din jocul respingerii/aprobării propunerii legislative și al modificărilor aduse acesteia, Senatul, în calitate de Cameră decizională, a adoptat prevederi care țineau de competența decizională a Camerei Deputaților. În aceste condiții, legea în întregime (art. I și II) trebuia întoarsă la prima Cameră sesizată, respectiv Camera Deputaților, pentru a decide definitiv, ceea ce nu s-a întâmplat.

Așadar, pe de o parte, conținutul normativ al art. I din lege a fost sustras dezbaterii și adoptării Camerei decizionale contrar art. 61 și art. 75 alin. (1) și (5) coroborate cu cele ale art. 123 alin. (3) din Constituție, iar, pe de altă parte, în privința art. II, prevedere care intra în competența decizională a Camerei Deputaților, nici măcar nu a fost adoptată de aceasta ca primă Cameră sesizată, fiind respinsă, astfel încât ea nu putea fi adoptată definitiv de a doua Cameră (Senatul) decât cu încălcarea art. 75 alin. (1) și (5) coroborate cu cele ale art. 123 alin. (3) din Constituție.

Curtea a constatat că, în primul caz (art. I din lege), Camera Deputaților nu a avut ocazia/prilejul de a se pronunța asupra soluției legislative introduse la Senat, soluție care intra în competența sa decizională; numai una dintre Camerele Parlamentului a participat la configurarea acestui text de lege, cealaltă fiind, în mod evident, exclusă, deși trebuia să fie ea însăși Cameră decizională. Or, Constituția cuprinde un mecanism care este de natură să corecteze asemenea situații, cel al întoarcerii legii la Camera decizională, mecanism care a fost, însă, ignorat de către Senat. Prin nerecurgerea la acest mecanism constituțional a fost încălcat principiul bicameralismului, iar Senatul s-a erijat în Cameră decizională, cu încălcarea competenței celeilalte Camere. În cel de-al doilea caz (art. II din lege), Camera Deputaților a avut ocazia/prilejul de a se pronunța asupra soluției legislative ca primă Cameră sesizată, soluție care intra însă în competența sa decizională. Dacă ar fi adoptat legea, prevederea respectivă era definitiv adoptată dacă și Senatul era de acord; însă Camera Deputaților nu a adoptat legea, astfel încât, în condițiile adoptării ei de către Senat, ea trebuia întoarsă Camerei Deputaților spre adoptare. Neprocedându-se în acest fel, Senatul s-a erijat în Cameră decizională, cu nesocotirea competenței celeilalte Camere, încălcând prevederile art. 75 alin. (1) și (5) coroborate cu cele ale art. 123 alin. (3) din Constituție.

Curtea a reținut că în procedura de adoptare a legii analizate nu au fost respectate criteriile de partajare a competențelor celor două Camere, precum și modalitatea de soluționare a unor eventuale conflicte de competențe, astfel încât întreaga lege este lovită de un viciu de neconstituționalitate extrinsec, fiind încălcate, așadar, prevederile art. 61 și art. 75 alin. (1) și (5) coroborate cu cele ale art. 123 alin. (3) din Constituție.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a admis obiecția de neconstituționalitate formulată și a constatat că dispozițiile Legii privind completarea unor prevederi ale Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și a unor prevederi ale Legii nr. 340/2004 privind prefectul și instituția prefectului sunt neconstituționale.

Decizia nr. 747 din 4 noiembrie 2015 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii privind completarea unor prevederi ale Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și a unor prevederi ale Legii nr. 340/2004 privind prefectul și instituția prefectului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 922 din 11 decembrie 2015.

Reglementarea votului prin corespondență pentru cetățenii români cu domiciliul sau reședința în străinătate are în vedere asigurarea unei participări cât mai ridicate a cetățenilor români la procesul electoral, ținând cont de necesitatea aplicării în plenitudinea sa a principiului universalității votului. Reglementarea păstrează un just echilibru între exigența asigurării universalității votului, pe de o parte, și a caracterului liber și corect al alegerilor, precum și a caracterului direct, secret și liber exprimat al votului, pe de altă parte.

Cuvinte cheie: *alegeri, vot universal, vot direct, vot secret.*

Rezumat

I. În temeiul art. 146 lit. a) din Constituție, Curtea Constituțională a fost sesizată cu obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii privind votul prin corespondență, precum și modificarea și completarea Legii nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente. În motivarea sesizării s-a susținut, în esență, că legea contestată nu garantează libertatea alegerilor parlamentare, votul direct și secret, egalitatea în fața legii, proporționalitatea mandatelor obținute cu dorința electoratului, încălcându-se, astfel, art. 2 alin. (1), art. 16 alin. (1) și art. 62 alin. (1) și (3) din Constituție.

II. Examinând obiecția de neconstituționalitate Curtea a reținut, în esență, următoarele:

Cu privire la criticile referitoare la faptul că legea analizată nu cuprinde prevederi care să garanteze corectitudinea votului prin corespondență întrucât toți alegătorii sunt trecuți pe o listă nepermanentă ce are, practic, un caracter provizoriu, iar numărul birourilor electorale pentru votul prin corespondență nu este fix spre deosebire de secțiile de votare din țară, Curtea a constatat că sunt neîntemeiate. Astfel, legea prevede obligația cetățeanului cu domiciliul sau reședința în străinătate să se înscrie în Registrul electoral cu opțiunea pentru votul prin corespondență printr-o cerere depusă în acest sens începând cu data de 1 aprilie a anului în care au loc alegerile parlamentare și până la data expirării a 48 de ore de la data începerii perioadei electorale. Misiunile diplomatice și oficiile consulare verifică cererea depusă și înscriu această opțiune în Registrul electoral în termenul prevăzut de lege. După expirarea acestui termen, cetățeanul poate verifica on-line înscrierea sa. De asemenea, autoritatea care înscrie datele cetățeanului în Registrul electoral va confrunta datele furnizate de acesta cu datele deja existente în registru. Astfel, înscrierea se realizează de către și sub controlul statului — misiunea diplomatică/oficiul consular corespunzător, dublat de dreptul alegătorului de a verifica, în mod direct, corectitudinea datelor înscrise. Deși este o modalitate alternativă de vot, odată ce alegătorul a fost înscris în Registrul electoral pentru votul prin corespondență, acesta urmează a vota numai prin această modalitate, ce devine, practic, obligatorie, expresie a principiului electa una via. Excepțiile de la această regulă sunt cele care țin de problemele

inerente care apar în orice procedură electorală [pierderea, furtul, deteriorarea sau distrugerea documentelor de vot, din motive neimputabile alegătorului, neprimirea documentelor de vot într-un termen de până la 20 de zile înaintea datei votării — art. 11 alin. (4) din lege]. După ce alegătorii au fost înscriși în registrul menționat, Autoritatea Electorală Permanentă întocmește și tipărește listele electorale pentru votul prin corespondență [art. 6 alin. (1) din lege], iar cei cuprinși în această listă și față de care există dovada primirii documentelor necesare exercitării dreptului la vot prin corespondență nu vor figura în listele electorale permanente întocmite pentru scrutinul respectiv [art. 6 alin. (4) din lege]. În privința modului concret de desfășurare a operațiunilor tehnice de primire de către alegător a plicului cuprinzând documentele necesare exprimării votului prin corespondență, se constată că dispozițiile art. 6 alin. (4) coroborate cu cele ale art. 3 alin. (3) și art. 10 alin. (5) și (6) din lege stabilesc că, indiferent de modul de transmitere a documentelor necesare exercitării dreptului de vot prin corespondență către alegători, se va solicita dovada primirii acestora, dovadă care va fi transmisă de Compania Națională „Poșta Română” — S.A. către Autoritatea Electorală Permanentă; de asemenea, dispozițiile art. 12 din lege prevăd că aceste documente trebuie transmise către alegători până cel mai târziu cu 30 de zile înaintea datei alegerilor. Per a contrario rezultă că cei care, deși înscriși în Registrul electoral cu opțiunea pentru votul prin corespondență, vor fi înscriși în listele electorale permanente dacă nu există o dovadă a primirii documentelor. Este de observat faptul că legea criticată prin art. 24 pct. 2 modifică art. 49 alin. (3) din Legea nr. 208/2015 asigurând corelarea termenelor din prezenta lege și cea cadru, respectiv Legea nr. 208/2015, ceea ce a permis ca întocmirea listelor electorale permanente din străinătate să fie realizată după ce sunt întocmite listele pentru votul prin corespondență. În consecință, Curtea reține că, într-adevăr, se întocmește o listă electorală care cuprinde un număr variabil de alegători, în funcție de opțiunea acestora pentru votul prin corespondență, iar aceștia, dacă există dovada primirii documentelor necesare exercitării dreptului la vot prin corespondență, nu mai figurează în listele electorale permanente prevăzute de art. 49 din Legea nr. 208/2015. O atare prevedere ține cont de necesitatea creării unui mecanism care să prevină exercitarea votului de către același alegător atât prin corespondență, cât și la secția de vot. Dacă nu ar exista listele anterior menționate, acesta ar putea vota de 2 ori; or, în modul arătat există o evidență clară a celor care și-au exprimat dorința de a vota prin corespondență, ca alternativă a votului la secția de votare, iar prin faptul că alegătorul nu figurează în lista electorală permanentă se previne exercitarea unui nou vot la secția de votare. Mai mult, listele electorale permanente din străinătate se transmit biroului electoral pentru cetățenii români cu domiciliul sau reședința în afara țării [art. 49 alin. (3) din Legea nr. 208/2015], iar cele din țară se primesc de către birourile electorale ale secțiilor de votare de la primari [art. 18 lit. a) din Legea nr. 208/2015]. Înființarea birourilor electorale pentru votul prin corespondență pentru fiecare 10.000 alegători care au optat pentru acest vot este, de asemenea, o chestiune care ține de specificul situației, în sensul că numărul acestora va fi cunoscut de abia la expirarea termenului pentru care se putea opta pentru acest vot. Diferențele existente între înființarea acestor birouri electorale și a celor din țară nu este o chestiune care să imprime un caracter incorect alegerilor, ci o măsură pur organizatorică de natură să asigure funcționalitatea sistemului în raport cu numărul de cetățeni care optează să voteze prin corespondență. Prin urmare, având în vedere modul de structurare a operațiunilor tehnice de organizare,

comunicare și evidență, precum și configurarea și reconfigurarea unor termene din Legea nr. 208/2015, este asigurată coerența mecanismului de control al procesului electoral anterior exercitării efective a votului prin corespondență.

Cu privire la votarea propriu-zisă și transmiterea buletinului de vot prin corespondență se constată că legea impune anumite cerințe în sarcina alegătorului cu privire la modul concret de votare, având în vedere specificul votului prin corespondență, și, de asemenea, impune obligația ca alegătorul să se asigure că livrarea plicului exterior se va face până cu 3 zile înaintea datei votării, inclusiv, la sediul biroului electoral pentru votul prin corespondență – cu alte cuvinte până în ziua de joi ora 24,00 din săptămâna în care au loc alegerile. Această ultimă obligație are în vedere necesitatea evitării votului exprimat de 2 ori, întrucât, în acest fel, deja se cunosc alegătorii care au apelat la votul prin corespondență, aceștia nemaiputându-se prezenta la secția de vot și eventual să voteze pe liste suplimentare. Mai mult, acest termen de 3 zile este necesar pentru verificarea codurilor de bare imprimate pe plicurile exterioare și înregistrarea primirii acestora [art. 15 alin. (1) din lege] și să se evite exercitarea dreptului la vot la secția de votare în mod fraudulos. În consecință, livrarea plicului exterior într-un termen de 3 zile inclusiv înainte de data alegerilor este o garanție a desfășurării corecte a alegerilor, evitându-se exprimarea votului de către alegător de două ori.

Cu privire la critica de neconstituționalitate referitoare la faptul că cetățenii români cu domiciliul sau reședința din străinătate care doresc să voteze prin corespondență au alte drepturi decât cetățenii români cu domiciliul sau reședința în țară, întrucât aceștia primii își pot trimite plicurile cuprinzând voturile lor indiferent de locul în care se află în momentul acestei trimeri, spre deosebire de ultima categorie menționată, Curtea a reținut că tratamentul juridic diferențiat de care se bucură cele două categorii de cetățeni, cei cu domiciliul în țară, respectiv reședința și domiciliul în străinătate, sub aspectul accesului la votul prin corespondență, se datorează situațiilor obiectiv diferite în care aceștia se află. Criteriul domiciliului în țară/străinătate este unul obiectiv și rezonabil pentru aplicarea unui asemenea tratament juridic. În consecință, prin aplicarea votului prin corespondență numai în privința cetățenilor români cu domiciliul sau reședința în străinătate se asigură egalitatea materială între aceștia și cetățenii români cu domiciliul în țară.

Cu privire la încălcarea art. 62 alin. (1) din Constituție, sub aspectul caracterului direct al votului, Curtea reține că acesta vizează exprimarea directă, nemijlocită a dreptului de vot, fiind consecința caracterului său personal opus votului mijlocit sau delegat, elemente care circumscriu votul indirect. Cu alte cuvinte, între alegătorul care își exprimă dreptul de vot și organul reprezentativ supus alegerii nu se mai interpun alte persoane ori structuri care să schimbe opțiunea alegătorului. În procedura votului prin corespondență alegătorul este cel care prin lipirea autocolantului pe opțiunea sa electorală din buletinul de vot prin corespondență [art. 10 alin. (1) lit. b) din lege] își exprimă direct votul deoarece între votul său astfel exprimat și finalul operațiunii, respectiv alegerea membrilor Camerei Deputaților sau Senatului, după caz, nu există nicio interpunere din partea vreunei persoane/ vreunui organism electoral. Referitor la faptul că alegătorul nu are o conduită civică corespunzătoare sau la aspectele de fapt ce pot fi întâmpinate în procesul electoral sunt chestiuni care nu privesc textul normativ al legii, ci elemente exterioare acestuia. În consecință, nu se pot reține criticile de neconstituționalitate referitoare la încălcarea caracterului direct al votului.

Cu privire la încălcarea art. 62 alin. (1) din Constituție, sub aspectul caracterului secret al votului, Curtea a reținut că acesta semnifică exprimarea voinței alegătorului în condiții de libertate și intimitate în vederea asigurării protecției sale împotriva oricăror forme de presiune cu care s-ar putea confrunta, consecință a dezvăluirii opțiunii sale electorale. Dreptului alegătorului la exprimarea secretă a votului său îi corespunde și obligația de a respecta dreptul de vot al celorlalți în sensul ca el însuși să nu exercite presiuni asupra altor persoane pentru a cunoaște, influența ori controla opțiunea de vot a altor alegători. Votul prin corespondență, ca modalitate de vot, pe lângă responsabilitatea alegătorului în protecția secretului propriului său vot, este însoțită de o serie de garanții legale din partea autorităților publice de natură a proteja secretul votului. Astfel, lipirea autocolantului pe opțiunea din buletinul de vot, introducerea imediată a acestuia în plicul interior și, ulterior, introducerea plicului interior în cel exterior, ambele plicuri fiind sigilate în mod corespunzător, constituie tot atâtea garanții pentru asigurarea secretului votului. Mai mult, biroul electoral pentru votul prin corespondență, primind plicul exterior, îl desigilează, fără să desigileze plicul interior care conține buletinul de vot cu opțiunea alegătorului. Plicurile interioare sigilate se introduc în urna de vot, care se sigilează la sfârșitul fiecărei zile și se desigilează la începutul fiecărei zile, dacă este cazul, pentru introducerea altor plicuri interioare. De menționat că plicurile interioare deteriorate care nu asigură secretul votului sunt anulate și nu sunt introduse în urnă. Odată cu introducerea în urnă, plicurile interioare se „depersonalizează”, în sensul că nu se mai poate controla/cunoaște/devoala/verifica identitatea celui care a votat. Mai mult, votarea la secțiile de vot se încheie, potrivit art. 82 alin. (3) din Legea nr. 208/2015, în ziua votului la ora 21, oră după care se desigilează urnele de vot și plicurile interioare. În ipoteza în care plicul exterior este desigilat sau deteriorat în asemenea măsură încât este de natură să afecteze integritate votului prin corespondență sau dacă plicul interior este desigilat sau deteriorat în asemenea măsură încât este de natură să afecteze integritate votului prin corespondență, se anulează plicul exterior/interior prin decizie a biroului electoral pentru votul prin corespondență [a se vedea art. 15 alin. (3) și (6) din lege]; cu alte cuvinte, voturile prin corespondență care nu respectă caracterul secret al votului nu sunt luate în considerare și, prin urmare, nu sunt introduse în urna de vot tocmai pentru că ele nu sunt apte să producă consecințe juridice, nefiind secrete. Faptul că alegătorul nu are o conduită civică corespunzătoare sau referirile cu privire la aspectele de fapt ce pot fi întâmpinate în procesul electoral („vot în familie” sau „sub supravegherea angajatorului”) sunt chestiuni care nu privesc textul normativ al legii, ci elemente exterioare acestuia.

Cât privește exigențele stabilite prin Decizia Curții Constituționale nr. 51 din 25 ianuarie 2012 și Codul bunelor practici în materie electorală referitoare la modificarea cadrului electoral cu 1 an înainte de data alegerilor, Curtea a reținut că legea analizată în aceasta cauză facilitează dreptul de vot al cetățenilor români cu domiciliul/reședința în străinătate, fiind un demers însemnat pentru asigurarea, în privința cetățenilor români, a caracterului universal al dreptului constituțional de vot; de aceea, în principiu, nu prezintă o relevanță semnificativă intervalul de timp în care urmează a se materializa reglementarea analizată. Chiar și în aceste condiții, aceasta a fost adoptată la 28 octombrie 2015, respectându-se, astfel, exigența constituțională de a nu se aduce modificări cadrului electoral cu mai puțin de 1 an înainte de data alegerilor. Într-adevăr, legea analizată aduce o modificare de substanță în ceea ce privește

exercitarea dreptului de vot, respectiv introduce sistemul votului prin corespondență, sistem care nu a mai fost aplicat în cadrul sistemului constituțional stabilit în anul 1991. De aceea, ea a trebuit adoptată cu cel puțin 1 an înainte de data alegerilor, astfel cum s-a întâmplat în cauză. Motivațiile care au stat la baza adoptării acestei legi nu se constituie în impedimente de natură să ducă la neaplicarea votului prin corespondență la alegerile parlamentare la termen din anul 2016. Desigur, termenul de 1 an trebuie calculat de la data intrării în vigoare a legii, conform art. 78 din Constituție, astfel încât între această dată și ziua alegerilor să existe un interval temporal de 1 an.

III. Pentru aceste considerente, cu unanimitate de voturi, Curtea a respins, ca neîntemeiată, obiecția de neconstituționalitate formulată și a constatat că dispozițiile Legii privind votul prin corespondență, precum și modificarea și completarea Legii nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Decizia nr. 799 din 18 noiembrie 2015 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii privind votul prin corespondență, precum și modificarea și completarea Legii nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 862 din 19 noiembrie 2015.

II. Decizii pronunțate în cadrul controlului *a posteriori*

1. Excepții de neconstituționalitate [art. 146 lit. d) din Constituție]

O lege îndeplinește condițiile calitative impuse atât de Constituție, cât și de Convenție, numai dacă norma este enunțată cu suficientă precizie pentru a permite cetățeanului să își adapteze conduita în funcție de aceasta, astfel încât, apelând la nevoie la consiliere de specialitate în materie, el să fie capabil să prevadă, într-o măsură rezonabilă, față de circumstanțele speței, consecințele care ar putea rezulta dintr-o anumită faptă și să își corecteze conduita.

Cuvinte cheie: *evaziune fiscală, previzibilitate, calitatea legii.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, autoarea acesteia a susținut, în esență, că prevederile art. 6 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale sunt lipsite de previzibilitate, deoarece din modul de definire a infracțiunii nu poate fi determinată cu exactitate noțiunea de impozit cu reținere la sursă, astfel că o persoană nu poate să își dea seama dacă acțiunea sau inacțiunea sa intră sub incidența normei. Totodată, arată că această prevedere legală nu respectă principiul previzibilității normei juridice, întrucât este lipsită de claritate din perspectiva elementului material, fiind dificil de determinat cu

precizie sfera impozitului cu reținere la sursă, pentru a stabili acțiunile sau inacțiunile prohibite de legea penală. În acest context face referire și la prevederile art. 77¹ alin. (6) din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, potrivit căruia „*impozitul (...) se va calcula și se va încasa de notarul public înainte de autentificarea actului (...), impozitul calculat și încasat se virează până la data de 25 inclusiv a lunii următoare celei în care a fost reținut*”. De asemenea, a menționat că dispozițiile criticate, prin trimiterea în cascadă la acte normative cu forță juridică inferioară, respectiv la formulare — anexe, instrucțiuni de completare a acestor formulare, contravin principiului legalității incriminării, garantat de art. 23 alin. (12) din Constituție și ale art. 7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. În acest sens menționează jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în ceea ce privește accesibilitatea și previzibilitatea legii.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea a reținut că dispozițiile art. 6 din Legea nr. 241/2005 incriminează reținerea și nevărsarea, cu intenție, a sumelor reprezentând impozite sau contribuții cu reținere la sursă, iar dispozițiile de lege la care se raportează, în speța de față, sunt cuprinse în art. 77¹ alin. (6) din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, care prevăd obligația notarului public de a vira impozitul pentru transferul proprietăților imobiliare din patrimoniul personal până la data de 25 inclusiv a lunii următoare celei în care a fost reținut [impozit care se calculează și se încasează de notarul public înainte de autentificarea actului sau, după caz, întocmirea încheierii de finalizare a succesiunii].

În ceea ce privește incriminarea unei fapte, Curtea, în jurisprudența sa, a statuat că dispozițiile legale incriminatoare constituie o expresie a prevederilor art. 23 alin. (12) din Constituție, potrivit căroră „*Nicio pedeapsă nu poate fi stabilită sau aplicată decât în condițiile și în temeiul legii*”, precum și a celor ale art. 73 alin. (3) lit. h), care reglementează competența legiuitorului de a stabili infracțiunile, pedepsele și regimul executării acestora. În temeiul dispozițiilor constituționale menționate, legiuitorul este liber să aprecieze atât pericolul social în funcție de care urmează să stabilească natura juridică a faptei incriminate, cât și condițiile răspunderii juridice pentru acea faptă. Astfel, dacă prevederile art. 73 alin. (3) lit. h) din Constituție indică autoritatea competentă să reglementeze infracțiunile — Parlamentul, respectiv Guvernul pe calea delegării legislative constituționale, relațiile sociale reglementate, procedura și majoritatea de vot necesare incriminării, dispozițiile art. 23 alin. (12) din Constituție implică exigența ca infracțiunile și pedepsele să fie stabilite numai printr-un act normativ cu forță de lege — „în temeiul legii”, iar prin trimiterea la „condițiile legii” trebuie realizată coroborarea cu art. 1 alin. (5) din Constituție care consacră principiul legalității și care impune obligația ca normele adoptate să fie precise, clare și previzibile.

În acest context, Curtea a observat că orice act normativ trebuie să îndeplinească anumite condiții calitative, printre acestea numărându-se previzibilitatea, ceea ce presupune că acesta *trebuie să fie suficient de precis și clar pentru a putea fi aplicat* (a se vedea, în acest sens, spre exemplu, Decizia nr. 189 din 2 martie 2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 307 din 5 aprilie 2006, Decizia nr. 903 din 6 iulie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 584 din 17 august 2010, sau Decizia nr. 26 din 18 ianuarie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 116 din 15 februarie

2012). În același sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că legea trebuie, într-adevăr, să fie accesibilă justițiabilului și previzibilă în ceea ce privește efectele sale. Pentru ca legea să satisfacă cerința de previzibilitate, ea trebuie să precizeze cu suficientă claritate întinderea și modalitățile de exercitare a puterii de apreciere a autorităților în domeniul respectiv, ținând cont de scopul legitim urmărit, pentru a oferi persoanei o protecție adecvată împotriva arbitrariului (a se vedea Hotărârea din 4 mai 2000, pronunțată în Cauza *Rotaru împotriva României*, paragraful 52, și Hotărârea din 25 ianuarie 2007, pronunțată în Cauza *Sissanis împotriva României*, paragraful 66).

Așadar, Curtea a reținut că o lege îndeplinește condițiile calitative impuse atât de Constituție, cât și de Convenție, numai dacă norma este enunțată cu suficientă precizie pentru a permite cetățeanului să își adapteze conduita în funcție de aceasta, astfel încât, apelând la nevoie la consiliere de specialitate în materie, el să fie capabil să prevadă, într-o măsură rezonabilă, față de circumstanțele speței, consecințele care ar putea rezulta dintr-o anumită faptă și să își corecteze conduita. Or, potrivit dispozițiilor art. 6 din Legea nr. 241/2005, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la un an la 6 ani reținerea și nevărsarea, cu intenție, în cel mult 30 de zile de la scadență, a sumelor reprezentând impozite sau contribuții cu reținere la sursă, însă nici în cuprinsul acestui articol, nici în cuprinsul legii menționate sau al altor acte normative, noțiunea de „impozite sau contribuții cu reținere la sursă” nu este definită. Pe lângă faptul că nu definesc ele însele noțiunea de „*impozite sau contribuții cu reținere la sursă*”, nu fac trimitere la un act normativ de rang legal care s-ar afla în conexiune cu acestea, respectiv să fie indicate, în mod concret, norme legale care stabilesc categoria impozitelor sau contribuțiilor cu reținere la sursă, în care s-ar afla și impozitul pentru transferul proprietăților imobiliare din patrimoniul personal.

În concluzie, Curtea a constatat că prevederile criticate nu respectă exigențele constituționale referitoare la calitatea legii, respectiv nu întrunesc condițiile de claritate, precizie, previzibilitate și accesibilitate, fiind contrare dispozițiilor art. 1 alin. (5) din Constituție.

III. Pentru considerentele arătate, cu majoritate de voturi, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate ridicată și a constatat că dispozițiile art. 6 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale sunt neconstituționale.

IV. La această decizie s-a formulat opinie separată, considerându-se că excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 6 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale trebuia respinsă ca inadmisibilă, pe de o parte, deoarece nu are legătură cu cauza, cerință prevăzută de dispozițiilor art. 29 alin. (1) și (5) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale. Pe de altă parte, se apreciază că întreaga critica de neconstituționalitate se bazează pe compararea mai multor texte de lege și raportarea concluziei la dispoziții/principii ale Constituției. Or, printr-o bogată jurisprudență, Curtea Constituțională a statuat că „*examinarea constituționalității unui text de lege are în vedere compatibilitatea acelu text cu dispozițiile constituționale pretins încălcate, iar nu compararea mai multor prevederi legale între ele și raportarea concluziei ce ar rezulta din această comparație la dispoziții ori principii ale Constituției*”.

Decizia nr. 363 din 7 mai 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 6 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 495 din 6 iulie 2015.

Secția de contencios administrativ a tribunalului reprezintă „instanță judecătorească stabilită prin lege” în sensul dispozițiilor art. 126 alin. (1) din Constituție. Organizarea, în interiorul instanțelor, a unor secții formate din judecători specializați în anumite materii reprezintă o formă de eficientizare a activității de judecată.

Cuvinte cheie: *instanțele judecătorești.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul acesteia critică, în esență, prevederile art. 109 din Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici care instituie competența secțiilor de contencios administrativ și fiscal ale tribunalelor de a soluționa cauzele care au ca obiect raporturile de serviciu ale funcționarilor publici, pe motiv că secția de contencios administrativ a tribunalului nu ar reprezenta „instanță judecătorească stabilită prin lege” în sensul dispozițiilor art. 126 alin. (1) din Constituție. În opinia sa, în această sintagmă se încadrează doar entitățile enumerate limitativ în art. 2 alin. (2) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, și anume Înalta Curte de Casație și Justiție, curțile de apel, tribunalele, tribunalele specializate, instanțele militare și judecătoriile. De asemenea, în optica sa, ar mai constitui instanțe judecătorești și cele prevăzute la art. 2 alin. (1) lit. g) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, text care stabilește că prin instanță de contencios administrativ se înțelege secția de contencios administrativ și fiscal a Înaltei Curți de Casație și Justiție, secțiile de contencios administrativ și fiscal ale curților de apel și tribunalele administrativ-fiscale. Autorul pretinde că doar prin acestea se poate îndeplini justiția, întrucât numai acestea sunt calificate expres de legiuitor ca instanțe judecătorești.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea a constatat că nu poate reține critica formulată, întrucât organizarea, în interiorul instanțelor, a unor secții formate din judecători specializați în anumite materii reprezintă o formă de eficientizare a activității de judecată. Aceste secții fac parte integrantă din instanțele judecătorești, astfel cum sunt configurate la nivelul Legii fundamentale. Ele reprezintă elemente structurale ale instanțelor, prezentând caracteristicile intrinseci unei instanțe de judecată, iar faptul că unele texte de lege, așa cum este și cel criticat în cauza de față, fac referire la secțiile instanțelor nu reprezintă nicidecum o încălcare a dispozițiilor art. 126 alin. (1) din Constituție potrivit cărora justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege.

Covârșitoarea majoritate a instanțelor din țară sunt organizate pe secții. Or, urmând logica autorului, s-ar ajunge la o concluzie inacceptabilă, în sensul că, de vreme ce secțiile nu constituie instanțe de judecată, litigiile susceptibile de a fi deduse judecării nu ar mai putea fi judecate, întrucât nu ar exista instanțe, ci doar secții, care, potrivit susținerilor autorului excepției, nu au competența de a exercita atribuțiile unei instanțe.

De altfel, din susținerile autorului excepției în sensul că instanțe de judecată sunt cele prevăzute de art. 2 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 554/2004, rezultă că autorul recunoaște, de fapt, existența secțiilor în cadrul instanțelor și posibilitatea organizării de secții în interiorul acestora, contrazicându-și astfel propriile afirmații.

III. Pentru aceste considerente, Curtea a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 109 din Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici.

Decizia nr. 377 din 26 mai 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 109 din Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 546 din 22 iulie 2015.

Cuantumul despăgubirii care însoțește măsura exproprierii pentru cauză de utilitate publică trebuie stabilită prin raportare la momentul transferului dreptului de proprietate, acesta fiind momentul determinant în raportul juridic ce se naște între expropriat și expropriator. Dacă cuantumul despăgubirii se stabilește în raport cu data realizării expertizei judiciare, aceasta încetează a mai avea un caracter just, ea nemaifiind „dreaptă”, contrar art. 44 alin. (3) din Constituție, și va genera situații de discriminare între expropriați, contrar dispozițiilor constituționale ale art. 16 coroborate cu ale art. 44 alin. (2) teza întâi, sub aspectul garantării și ocrotirii dreptului de proprietate privată în mod egal de lege.

Cuvinte cheie: *egalitate în drepturi, dreptul de proprietate privată, expropriere, utilitate publică, despăgubire, egalitatea de tratament juridic în privința dreptului de proprietate privată, obligativitatea deciziilor Curții Constituționale, obligații ale Parlamentului.*

Rezumat

I. În motivarea obiecției de neconstituționalitate se apreciază că, potrivit dispozițiilor legale criticate, valoarea despăgubirilor la care este îndreptățită persoana expropriată se stabilește în funcție de data întocmirii raportului de expertiză în litigiul în care se contestă decizia de expropriere; or, această operațiune trebuie realizată în funcție de momentul transferului dreptului de proprietate din patrimoniul persoanei expropriate în cel al expropriatorului. Totodată, se susține că decizia de expropriere poate fi contestată în cadrul termenului general de prescripție, astfel încât pot apărea decalaje de timp importante între datele la care se întocmesc rapoartele de expertiză în cadrul contestațiilor formulate de persoanele expropriate la același moment, aceste date putând să difere, așadar, în raport cu momentul formulării contestației și cu momentul în care este efectuat raportul de expertiză, fapt care duce la stabilirea unor despăgubiri diferențiate doar în raport cu momentul evaluării, iar nu în raport cu valoarea reală a bunului de la data exproprierii. Asemenea diferențieri nu au o justificare obiectivă și sunt de natură să deturneze valoarea justă a despăgubirii convenite în raport cu momentul transferului dreptului de proprietate. În sensul celor de mai sus, este invocată Decizia Curții Constituționale nr. 12 din 15 ianuarie 2015.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Pentru a analiza criticile de neconstituționalitate formulate, Curtea a constatat că procedura de expropriere reglementată prin Legea nr. 255/2010 – lege specială în materia expropriării - parcurge patru etape, după cum urmează: a) aprobarea indicatorilor tehnico-economici ai lucrărilor de interes național, județean sau local; b) consemnarea sumei individuale aferente reprezentând plata despăgubirii pentru imobilele care fac parte din coridorul de expropriere și afișarea listei proprietarilor imobilelor; c) transferul dreptului de proprietate; și d) finalizarea formalităților aferente procedurii de expropriere. Potrivit art. 9 alin. (4) din Legea nr. 255/2010, transferul dreptului de proprietate asupra imobilelor din proprietatea privată a persoanelor fizice sau juridice în proprietatea publică a statului sau a unităților administrativ-teritoriale și în administrarea expropriatorului operează de drept la data emiterii actului administrativ de expropriere de către expropriator, ulterior consemnării sumelor aferente despăgubirii. În ipoteza în care persoana expropriată nu este de acord cu cuantumul despăgubirii stabilite pe cale administrativă, aceasta urmează a beneficia de o despăgubire stabilită pe cale judiciară al cărei cuantum nu se raportează la data transferului dreptului de proprietate, ci la cea a realizării expertizei.

Curtea a reținut că o soluție legislativă similară a format obiectul controlului de constituționalitate, în acest sens pronunțându-se Decizia nr. 12 din 15 ianuarie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 152 din 3 martie 2015. Prin această decizie Curtea a statuat că stabilirea cuantumului despăgubirii este o măsură conexă și indisolubil legată de momentul transferului dreptului de proprietate, întrucât acest moment este cel determinant în raportul juridic ce se naște între expropriat și expropriator, iar nu de vreun alt moment ulterior stabilit aleatoriu. În consecință, în această privință legiuitorul nu are nicio marjă de apreciere, valoarea bunului expropriat neputând fi alta decât cea stabilită la momentul contemporan realizării transferului dreptului, soluție de principiu cu valoare constituțională. Stabilirea valorii bunului expropriat în raport cu data realizării expertizei judiciare, și nu al unui moment contemporan realizării transferului dreptului de proprietate, generează o situație juridică contrară art. 44 alin. (3) din Constituție, despăgubirea nemaifiind „dreaptă”. Prin urmare, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate formulată și a reținut că la calcularea cuantumului despăgubirilor expertizei și instanța de judecată vor ține seama de prețul cu care se vând, în mod obișnuit, imobilele de același fel în unitatea administrativ-teritorială, la momentul transferului dreptului de proprietate.

Raportând considerentele deciziei anterior menționată la ipoteza normativă analizată în cauză, Curtea a constatat că dispozițiile legale criticate cuprind o soluție legislativă similară cu cea constatată ca fiind neconstituțională, drept pentru care cele statuate în Decizia nr. 12 din 15 ianuarie 2015 se aplică *mutatis mutandis* și în cauza de față. Curtea a constatat astfel contrarietatea soluției legislative criticate în raport cu art. 44 alin. (3) din Constituție,

Curtea a mai constatat și existența unei discriminări între tratamentul juridic aplicat persoanelor care au fost de acord cu cuantumul despăgubirii și cele care nu au fost de acord cu aceasta în privința bunurilor imobile expropriate, întrucât, deși sunt în aceeași situație juridică din punct de vedere al momentului realizării transferului dreptului de proprietate asupra imobilului, legiuitorul operează cu unități de măsură diferite între acestea, raportând cuantumul despăgubirilor fie la momentul realizării transferului dreptului, fie la cel al realizării

expertizei judiciare. În aceste condiții, pentru același imobil cuantumul despăgubirii poate varia în mod substanțial în funcție de aprecierea sau deprecierea valorii acestuia în timp. Or, aplicarea unui asemenea tratament juridic diferențiat în privința persoanelor care nu au fost de acord cu valoarea despăgubirii stabilite pe cale administrativă pentru bunurile lor imobile expropriate nu are o justificare obiectivă și rezonabilă, exercitarea unui drept constituțional - accesul liber la justiție - neputându-i pune pe titularii dreptului la despăgubire într-o situație de inferioritate juridică.

Având în vedere cele anterior reținute, Curtea a constatat o încălcare a dispozițiilor constituționale ale art. 16 coroborate cu ale art. 44 alin. (2) teza întâi, sub aspectul garantării și ocrotirii dreptului de proprietate privată în mod egal de lege, indiferent de titular, și alin. (3), sub aspectul modului de stabilire a despăgubirii.

Curtea a mai subliniat faptul că prin Decizia nr. 12 din 15 ianuarie 2015 a învederat legiuitorului că soluția legislativă constatată ca fiind neconstituțională se regăsește și în art. 22 alin. (3) din Legea nr. 255/2010, revenind acestuia obligația de a modifica în mod corespunzător acest text. Curtea a reținut că legiuitorul nu a intervenit pentru a da efecte depline Deciziei nr. 12 din 15 ianuarie 2015, fiind perpetuată existența normativă a unei soluții legislative care, deși nu își pierduse prezumția de constituționalitate, suferea de aceleași vicii de neconstituționalitate. Or, caracterul general obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale nu poate fi înfrânt nici prin rămânerea legiuitorului în pasivitate și nici prin adoptarea unei soluții legislative care tinde să păstreze conținutul normativ al celei constatate ca fiind neconstituțională.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate formulată și a constatat că prevederile art. 22 alin. (3) din Legea nr. 255/2010 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, necesară realizării unor obiective de interes național, județean și local, raportate la sintagma „la data întocmirii raportului de expertiză” cuprinsă în dispozițiile art. 26 alin. (2) din Legea nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, sunt neconstituționale.

Decizia nr. 380 din 26 mai 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 22 alin. (3) din Legea nr. 255/2010 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, necesară realizării unor obiective de interes național, județean și local, raportate la sintagma „la data întocmirii raportului de expertiză” cuprinsă în dispozițiile art. 26 alin. (2) din Legea nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 527 din 15 iulie 2015.

Nulitățile, așa cum sunt ele reglementate la art. 280-282 din Codul de procedură penală, privesc doar actele procedurale și procesuale, adică mijloacele de probă și procedeele probatorii, și nicidecum probele în sine, care nu sunt decât elemente de fapt. Prin urmare, este firească aplicarea regimului nulităților, conform art. 102 alin. (3) din Codul de procedură penală, doar actelor prin care s-a dispus sau s-a autorizat proba sau actelor prin care s-a administrat aceasta. Așadar, art. 102 alin. (2) din Codul de procedură penală trebuie coroborat cu alin. (3) al acestui text legal, ceea ce înseamnă că probele obținute prin actele

prevăzute la art. 102 alin. (3) din Codul de procedură penală nu pot fi folosite în procesul penal în condițiile în care aceste acte sunt lovite de nulitate absolută sau relativă. Cele două alineate nu reglementează instituții diferite, ci presupun întotdeauna aplicarea regimului nulităților în materia probațiunii.

Cuvinte cheie: *probe, administrarea probelor.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, se arată că, din modul în care sunt redactate, dispozițiile art. 346 alin. (3) lit. b), coroborate cu cele ale art. 102 alin. (2) din Codul de procedură penală, conduc la concluzia că orice încălcare a legii în obținerea probelor atrage excluderea respectivelor probe, fără a arăta dacă această excludere este sau nu legată de nulitatea actelor procesuale sau procedurale (care survine atunci când încălcarea normei procesual penale are o anumită gravitate). Se susține că această manieră de reglementare determină arbitrariul într-o chestiune extrem de importantă, ce vizează legalitatea probelor, cu consecințe asupra legalității sau nelegalității întregii urmăriri penale. Se conchide că, dacă legiuitorul a dorit ca sancțiunea excluderii probelor să fie o instituție autonomă, independentă de regimul nulităților actelor procesuale sau procedurale (care presupun o anumită gravitate a încălcării normei procesual penale, existența unei vătămări procesuale-dovedite sau prezumate, o anumită categorie a subiecților procesuali care pot invoca nulitatea și un termen până la care poate fi invocată), atunci reglementarea strictă a cazurilor de nulitate și a termenelor și persoanelor care o pot invoca este inutilă. Se susține că, în egală măsură, judecătorul poate aprecia că legiuitorul a dorit ca sancțiunea excluderii probelor să fie o instituție subordonată regimului nulităților și poate fi aplicată doar în măsura în care există cazuri de nulitate. Se observă că, astfel cum rezultă din interpretarea prevederilor art. 282 alin. (2) din Codul de procedură penală, nulitatea relativă nu poate fi invocată din oficiu de instanță, de judecătorul de drepturi și libertăți sau de judecătorul de cameră preliminară. În aceste condiții, judecătorul de cameră preliminară, deși face aplicarea dispozițiilor art. 345 alin. (2) din Codul de procedură penală și sancționează actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii, această sancționare este, în realitate, lipsită de conținut, întrucât judecătorul, neputând invoca nulități relative, nu poate invoca aceste încălcări, iar soluțiile reglementate de art. 346 alin. (3) din Codul de procedură penală nu permit sancționarea lor. În acest din urmă sens, se arată că, dimpotrivă, pentru astfel de situații, prevederile art. 346 alin. (4) din Codul de procedură penală instituie obligația judecătorului de începere a judecății, aspect ce permite ca încălcările flagrante ale legii în faza urmăririi penale, neinvocate de inculpat (spre exemplu în cauzele în care asistența juridică nu este obligatorie), să fie astfel acoperite. Se susține că, în aceste condiții, respectarea legii devine opțională în faza urmăririi penale, încălcări grave ale acesteia putând rămâne nesancționate. Sunt criticate, de asemenea, dispozițiile art. 342-346 din Codul de procedură penală sunt neconstituționale, întrucât au un caracter extrem de lapidar și sunt lipsite de claritate și de previzibilitate, dând naștere arbitrariului și lăsând judecătorului posibilitatea să creeze dreptul, precum și prevederile art. 374 din Codul de procedură penală.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Legea procesual penală delimitează conceptual cele trei noțiuni: probă [art. 97 alin. (1) din Codul de procedură penală], mijloc de probă [art. 97 alin. (2) din Codul de procedură penală] și procedeu probatoriu [art. 97 alin. (3) din Codul de procedură penală]. Cu toate că, deseori, în limbajul juridic curent noțiunea de probă, în sens larg, include atât proba propriu-zisă, cât și mijlocul de probă, sub aspect tehnic procesual, cele două noțiuni au conținuturi și sensuri distincte. Astfel, probele sunt elemente de fapt, în timp ce mijlocele de probă sunt modalități legale folosite pentru dovedirea elementelor de fapt. De asemenea, a fost subliniată diferența între mijloacele de probă și procedeele probatorii, noțiuni aflate într-o relație etiologică. Astfel, Curtea a constatat că o probă nu poate fi obținută nelegal decât dacă mijlocul de probă și/sau procedeul probatoriu prin care este obținută este nelegal, aceasta presupunând nelegalitatea dispunerii, autorizării sau administrării probei. Or, nelegalitatea acestora este sancționată de prevederile art. 102 alin. (3) din Codul de procedură penală, prin aplicarea regimului nulității absolute sau relative. Aceasta deoarece nulitățile, așa cum sunt ele reglementate la art. 280-282 din Codul de procedură penală, privesc doar actele procedurale și procesuale, adică mijloacele de probă și procedeele probatorii, și nicidecum probele în sine, care nu sunt decât elemente de fapt. Prin urmare, este firească aplicarea regimului nulităților, conform art. 102 alin. (3) din Codul de procedură penală, doar actelor prin care s-a dispus sau s-a autorizat proba sau actelor prin care s-a administrat aceasta. Doar aceste acte pot fi lovite de nulitate absolută sau relativă, aceasta din urmă presupunând o încălcare a drepturilor unui participant la procesul penal, ce nu poate fi înlăturată altfel decât prin excluderea probei astfel obținute din procesul penal. Așadar, Curtea a apreciat că art. 102 alin. (2) din Codul de procedură penală trebuie coroborat cu alin. (3) al acestui text legal, ceea ce înseamnă că probele obținute prin actele prevăzute la art. 102 alin. (3) din Codul de procedură penală nu pot fi folosite în procesul penal în condițiile în care aceste acte sunt lovite de nulitate absolută sau relativă. Cele două alineate nu reglementează instituții diferite, ci presupun întotdeauna aplicarea regimului nulităților în materia probațiunii, așa cum este acesta reglementat la art. 280-282 din Codul de procedură penală, iar rezultatul nulității actelor, respectiv a mijloacelor de probă și a procedeele probatorii, determină imposibilitatea folosirii probelor în proces.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 102 alin. (2) din Codul de procedură penală sunt constituționale în raport cu criticile formulate. Prin aceeași decizie, Curtea a respins ca devenită inadmisibilă excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 344 alin. (4), precum și a art. 345 alin. (1), art. 346 alin. (1) din Codul de procedură penală cu privire la soluția legislativă declarată neconstituțională „*fără participarea procurorului și a inculpatului*”. Totodată, a fost respinsă ca inadmisibilă excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 342-346 din Codul de procedură penală, din perspectiva criticilor referitoare la lipsa de claritate și previzibilitate, cu privire la obligativitatea întocmirii minutelor, la aplicarea cauzelor care împiedică exercitarea în continuare a acțiunii penale și la categoriile de hotărâri ce trebuie redactate cu ocazia declinării competenței în procedura de cameră preliminară.

Decizia nr. 383 din 27 mai 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 102 alin. (2) și ale art. 342-346 din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 535 din 17 iulie 2015.

Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 29 alin. (1) lit. i) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru sunt constituționale în măsura în care sunt scutite de la plata taxei judiciare de timbru acțiunile și cererile referitoare la despăgubirile civile pentru prejudiciile materiale și morale decurgând dintr-o cauză penală în condițiile în care fapta cauzatoare de prejudiciu, la momentul săvârșirii acesteia, era prevăzută ca infracțiune.

Cuvinte-cheie: *discriminare, taxă judiciară de timbru, egalitatea în drepturi.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, se susține, în esență, că dispozițiile legale criticate sunt neconstituționale în măsura în care scutirea de la plata taxei judiciare de timbru nu se aplică și acțiunilor civile pornite ca urmare a modificării elementelor constitutive prin noul Cod penal și faptelor săvârșite anterior datei de 1 februarie 2014, când acestea erau infracțiuni.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Textul legal criticat reglementează scutirea de la plata taxelor judiciare de timbru a acțiunilor și cererilor, inclusiv cele pentru exercitarea căilor de atac, ordinare și extraordinare, referitoare la cauzele penale, ceea ce înseamnă că nu se plătesc astfel de taxe în cauzele privind tragerea la răspundere penală sau civilă, așadar, în privința exercitării acțiunii penale sau civile în cadrul procesului penal. De asemenea, textul menționează, în mod expres, că această scutire se aplică și în privința despăgubirilor civile pentru prejudiciile materiale și morale decurgând din acestea, așadar, pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale, indiferent că ea face obiectul unei acțiuni civile alăturate celei penale sau separate de aceasta, esențială fiind existența unei cauze penale, mai precis a unei cauze în care s-a pus în mișcare acțiunea penală. Numai în acest sens cauza poate fi calificată ca fiind una penală în sensul art. 29 alin. (1) lit. i) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013. O atare formulă redacțională a textului legal criticat exclude, însă, de la scutirea acordată acțiunile în răspundere civilă delictuală formulate pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care nu mai face obiectul acțiunii penale din cauza dezincriminării infracțiunii respective. În consecință, în ipotezele tranzitorii, și anume atunci când o faptă este săvârșită pe perioada de activitate a legii penale, fiind astfel calificată drept infracțiune, iar, ulterior acestui moment, intervine o lege de dezincriminare în sensul art. 4 teza întâi din Codul penal, acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare, iar când a fost pusă în mișcare nu mai poate fi exercitată [art. 16 alin. (1) lit. b) teza întâi din Codul de procedură penală], ceea ce, sub aspectul pretențiilor civile, echivalează cu necesitatea promovării unei acțiuni separate în fața instanțelor civile în vederea acordării de despăgubiri pentru prejudiciul civil cauzat, acțiune care, în temeiul textului legal criticat, este exclusă de la scutirea plății taxei judiciare de timbru.

Incrimnarea/dezincrimnarea unor fapte ori reconfigurarea elementelor constitutive ale unei infracțiuni țin de marja de apreciere a legiuitorului, marjă care nu este absolută, ea fiind limitată de principiile, valorile și exigențele constituționale. Legiuitorul are îndreptățirea de a plasa protecția constituțională a valorii care nu intră sub incidența penalului în sfera răspunderii civile delictuale.

Curtea a reținut că noile dispoziții penale care sancționează faptele de vătămare corporală din culpă se regăsesc în art. 196 din Codul penal. Infracțiunea prevăzută de art. 196 alin. (1), deși a preluat aceleași elemente constitutive ale infracțiunii prevăzute în art. 184 alin. (1) și (3) din Codul penal din 1969 (adică existența culpei, precum și vătămări corporale care au necesitat pentru vindecare un număr maxim de îngrijiri medicale - în prezent 90 de zile), condiționează întrunirea lor de alte 3 elemente alternative, și anume subiectul activ al infracțiunii să se afle sub influența băuturilor alcoolice ori a unei substanțe psihoactive sau în desfășurarea unei activități ce constituie prin ea însăși infracțiune. Cu alte cuvinte, producerea unui accident de circulație soldat cu vătămări corporale care au necesitat pentru vindecare cel mult 90 de zile nu mai este infracțiune dacă conducătorul auto nu se află sub influența băuturilor alcoolice sau a altor substanțe psihoactive.

În acest context devin aplicabile dispozițiile art. 4 - Aplicarea legii penale de dezincriminare - din Codul penal potrivit căroră legea penală nu se aplică faptelor săvârșite sub legea veche, dacă nu mai sunt prevăzute de legea nouă. Dispozițiile art. 4 din Codul penal sunt aplicabile și în situațiile în care o faptă determinată, comisă sub imperiul legii vechi, nu mai constituie infracțiune potrivit legii noi datorită modificării infracțiunii, inclusiv a formei de vinovăție, cerută de legea nouă pentru existența infracțiunii.

În privința invocării încălcării art. 15 alin. (2) din Constituție, Curtea a constatat că aceasta privește probleme legate de succesiunea în timp a legilor și determinarea legii aplicabile, textul de lege criticat neconținând în sine niciun element care ar putea conduce la încălcarea principiului neretroactivității legii.

Referitor la dezincriminarea acestei infracțiuni Curtea, prin Decizia nr. 683 din 19 noiembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 47 din 20 ianuarie 2015, a constatat că, deși o astfel de faptă nu mai constituie infracțiune, persoana vătămată se poate îndrepta împotriva autorului său urmând procedurile civile, situație posibilă și sub tărâmul reglementării anterioare dacă persoana vătămată nu se constituia parte civilă în procesul penal pentru repararea pagubei materiale și a daunelor morale pricinuite.

În ceea ce privește acțiunea civilă, Curtea a reținut că aceasta este o instituție de drept procesual civil, fiind definită prin art. 29 al Codului de procedură civilă. Acțiunea civilă în procesul penal are un caracter accesoriu acțiunii penale, trebuind să aibă izvorul în același fapt material ca și acțiunea penală, fapt material care trebuie să constituie o infracțiune. Săvârșirea unor infracțiuni provoacă, uneori, și pagube materiale sau morale care stau la baza răspunderii civile delictuale prevăzute la art. 1.349 din Codul civil (art. 998 și 999 din Codul civil din 1864) potrivit căruia cel care, având discernământ, încalcă îndatorirea de a respecta regulile de conduită pe care legea sau obiceiul locului le impune și să nu aducă atingere, prin acțiunile ori inacțiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane, răspunde de toate prejudiciile cauzate, fiind obligat să le repare integral. Astfel, în cazul unei infracțiuni producătoare de prejudiciu, odată cu dreptul la acțiunea penală se naște și dreptul la o acțiune civilă.

Codul de procedură penală oferă persoanei vătămate printr-o infracțiune posibilitatea formulării unei acțiuni civile împotriva inculpatului și a părții responsabile civilmente. Pentru exercitarea acțiunii civile în procesul penal sunt necesare îndeplinirea următoarelor condiții: infracțiunea trebuie să producă o pagubă; între infracțiunea săvârșită și paguba reclamată să existe un raport de cauzalitate; prejudiciul să fie cert; prejudiciul să nu fi fost reparat și să existe o manifestare de voință din partea celui vătămat în legătură cu dezdăunarea sa, și are drept finalitate repararea prejudiciului civil cauzat.

Așadar, Curtea a observat că, în cauză, dacă fapta de vătămare corporală din culpă prevăzută în noua legislație penală ar fi preluat în redactare identică soluția legislativă anterioară, prevăzută în Codul penal din 1969, persoana vătămată se putea constitui ca parte civilă, acțiunea sa civilă fiind alăturată acțiunii penale. În această situație, persoana vătămată beneficia de o serie de dispoziții în favoarea sa, cum ar fi administrarea din oficiu a probelor pentru stabilirea existenței faptei și a vinovăției inculpatului, scutirea de cheltuieli legate de acțiune în fața instanțelor civile, respectiv plata taxei judiciare de timbru, durata rezonabilă a procesului. Însă, având în vedere că fapta săvârșită sub imperiul legii vechi nu mai constituie infracțiune potrivit legii noi, iar răspunderea a fost plasată pe tărâmul răspunderii civile delictuale, persoana vătămată este obligată să formuleze acțiune separată în fața instanței civile în vederea recuperării prejudiciului cauzat prin săvârșirea faptei respective, suportând toate rigorile impuse de legea procesual civilă referitoare la investirea instanței civile cu o cerere de chemare în judecată care va respecta regulile stabilite de art. 194-200 din Codul de procedură civilă, inclusiv cu privire la obiectul cererii și valoarea lui, precum și indicarea dovezilor și administrarea probatorului. De asemenea, Curtea reține că, în procesul civil, sarcina probei pentru a se angaja răspunderea civilă delictuală a celui vinovat revine, potrivit art. 249 din Codul de procedură civilă, persoanei care a suferit prejudiciul, astfel încât acesta trebuie să demonstreze existența unei fapte ilicite, vinovăția, existența unui prejudiciu, legătura de cauzalitate dintre acestea pentru a putea fi angajată răspunderea civilă delictuală.

Curtea a reținut că art. 197 din Codul de procedură civilă prevede că, în cazul în care cererea este supusă timbrării, dovada achitării taxelor datorate se atașează cererii. Netimbrarea sau timbrarea insuficientă atrage anularea cererii de chemare în judecată. Având în vedere că acțiunea prin care se cere recuperarea unui prejudiciu este, de regulă, o acțiune evaluabilă în bani, plata taxei judiciare de timbru se va stabili în funcție de valoarea pretenției deduse judecătii, în condițiile art. 3 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013.

Or, în aceste condiții, persoana vătămată care a suferit un prejudiciu material ori a cărei integritate corporală sau sănătate a avut de suferit ca urmare a săvârșirii unei fapte care la data comiterii sale constituia infracțiune trebuie să avanseze noi cheltuieli judiciare care includ și taxa judiciară de timbru stabilită în funcție de valoarea pretenției deduse judecătii, pe lângă plata onorariului avocatului sau plata expertizelor necesare, în vederea recuperării pagubelor suferite, uzând de calea unei cu totul alte acțiuni în justiție ca singură modalitate de recuperare a prejudiciului.

În acest caz, Curtea a reținut că tratamentul juridic diferit aplicat persoanelor care se află în aceeași situație juridică, respectiv solicită recuperarea prejudiciului suferit ca urmare a săvârșirii unei fapte care constituia infracțiune la data săvârșirii, dar care nu mai face obiectul

acțiunii penale, este determinat, în principiu, de celeritatea cu care a fost efectuată urmărirea penală și judecarea cauzelor. Stabilirea unui asemenea criteriu, aleatoriu și exterior conduitei persoanei, este în contradicție cu principiul egalității în fața legii, consacrat de art. 16 alin. (1) din Constituție, conform căruia, în situații egale, tratamentul juridic aplicat nu poate fi diferit.

Cu privire la incidența art. 16 alin. (1) din Constituție, Curtea a reiterat jurisprudența sa referitoare la principiul egalității în drepturi care presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite.

Așadar, Curtea a reținut că nesocotirea principiului egalității în drepturi are drept consecință neconstituționalitatea normei care instituie un privilegiu ori o discriminare. În acest sens, Curtea constată că, potrivit jurisprudenței sale, discriminarea se bazează pe noțiunea de excludere de la un drept/beneficiu (Decizia Curții Constituționale nr. 62 din 21 octombrie 1993, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 49 din 25 februarie 1994), iar remediul constituțional specific, în cazul constatării neconstituționalității discriminării, îl reprezintă acordarea sau accesul la beneficiul dreptului (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 685 din 28 iunie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 470 din 11 iulie 2012 sau Decizia nr. 681 din 13 noiembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 889 din 8 decembrie 2014).

În cauză, Curtea a reținut aplicabilitatea tezei referitoare la interzicerea discriminării din cuprinsul art. 16 alin. (1) din Constituție, având în vedere că textul criticat consacră o excludere de la acordarea beneficiului scutirii de la plata taxei judiciare de timbru a persoanelor care au suferit un prejudiciu material/moral decurgând dintr-o cauză penală în condițiile în care fapta cauzatoare de prejudiciu, la momentul săvârșirii acesteia, este prevăzută ca infracțiune. Or, câtă vreme principiul egalității în fața legii presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite, atunci nu există niciun motiv rezonabil pentru care persoana vătămată prin săvârșirea unei fapte care la data comiterii sale constituia infracțiune, dar cauza a fost clasată motivat de dezincriminarea infracțiunii respective să nu beneficieze de scutirea de la plata taxei judiciare de timbru pentru promovarea unei acțiuni pentru recuperarea prejudiciului civil cauzat. Prin urmare, durata cercetării penale sau, după caz, a procesului și finalizarea acestora depind adesea de o serie de factori cum sunt data producerii faptei, gradul de operativitate a organelor de cercetare penală sau judiciare, incidente legate de administrarea probelor sau întocmirea expertizelor, îndeplinirea procedurii de citare, complexitatea cazului, exercitarea sau neexercitarea căilor de atac prevăzute de lege și alte împrejurări care pot să întârzie soluționarea cauzei. De asemenea, în numeroase situații, durata cauzelor și, în consecință, data rămânerii definitive a hotărârilor nu depind numai de atitudinea persoanei, ci se datorează și unor alte circumstanțe, care țin de organizarea justiției și de gradul de încărcare a rolurilor instanțelor judecătorești.

Or, Curtea a constatat că acțiunea civilă în recuperarea prejudiciului cauzat de o faptă care la data săvârșirii constituia infracțiune este supusă dispozițiilor procedurale comune ceea ce impune justițiabililor aflați în aceeași situație un tratament juridic diferențiat, care se concretizează în cheltuielile de judecată suplimentare care includ și taxele judiciare de timbru, precum și la costurile legale față de cei care își recuperează prejudiciul cauzat de o infracțiune prevăzută de legea actuală. În consecință, Curtea a constatat neconstituționalitatea situației de discriminare în care se află justițiabilii menționați, ceea ce echivalează cu acordarea

beneficiului scutirii de la plata taxei judiciare de timbru reglementată de art. 29 alin. (1) lit. i) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013.

III. Curtea a admis, cu majoritate de voturi, excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 29 alin. (1) lit. i) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru.

Decizia nr. 387 din 27 mai 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 29 alin. (1) lit. i) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 555 din 27 iulie 2015.

Legiuitorul are competența constituțională de a readuce în dreptul pozitiv vetuste forme asociative, ceea ce are drept efect reconstituirea dreptului lor de proprietate. Însă, legiuitorul nu are obligația constituțională de a prelua, în mod identic, reglementările inițiale care au privit regimul juridic al obiectului dreptului de proprietate ale acestor forme asociative, respectiv terenurile forestiere, ci soluțiile legislative adoptate pot fi modulate în funcție de noile realități economice și sociale. De aceea, faptul că membrii formelor asociative aflați în devălmășie sau indiviziune nu pot înstrăina propriile cote-părți unor persoane din afara acestora nu încalcă dreptul de proprietate privată.

Cuvinte cheie: *dreptul de proprietate privată, reconstituirea dreptului de proprietate privată, attributele dreptului de proprietate, dispoziția (abusus).*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate se susține că indiviziunea forțată reglementată de textul de lege criticat în legătură cu terenurile cu vegetație forestieră organizate în diverse forme asociative de proprietate, în speță a obștii de moșneni, este de natură a îngrădi în mod nejustificat exercițiul dreptului de proprietate, cu încălcarea dispozițiilor constituționale referitoare la restrângerea exercițiului unor drepturi. Se mai arată că la data când dreptul de proprietate asupra suprafeței cu vegetație forestieră aparținând autorului excepției de neconstituționalitate a fost dobândit prin vânzare - cumpărare era în vigoare Codul silvic din 1910, care reglementa posibilitatea ieșirii din indiviziune dacă bunul era partajabil în natură. Pe de altă parte, se mai arată că situația terenurilor cu vegetație forestieră, organizate în forma asociativă a obștii de moșneni și care au fost dobândite prin vânzare-cumpărare, este alta decât cea a terenurilor donate comunităților locale, fiind stăpânite de acestea din urmă în devălmășie.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Pădurile stăpânite de moșneni sau răzeși au fost supuse pentru prima oară regimului silvic prin Codul silvic din 1910; chiar la epoca adoptării acestuia, prin expunerea de motive a codului, s-a subliniat că „trecerea acestor păduri sub regimul silvic era absolut necesară, pentru ca proprietarii lor să poată fi supuși la toate îndatoririle ce decurg din aplicarea acestui regim”. Finalitatea urmărită de legiuitorul din 1910 a fost aceea de a pune capăt „stării de anarhie în

care se găsesc astăzi cetele noastre de moșneni sau de răzeși proprietari de păduri, împiedicându-i de a distruge puținele păduri cari au mai rămas încă în stăpânirea lor”. În continuare, în aceeași expunere de motive a legii, se arată că „tăierile nu s-au făcut niciodată în proporțiune cu drepturile ce fiecare moșnean sau răzeș avea în devălmășie”; de aceea, a revenit Codului silvic din 1910 sarcina de a stabili „care este partea ce revine fiecărui moșnean sau răzeș în devălmășie. Numai cunoscându-se acest lucru se va putea ști ce cantitate de lemne de foc sau pentru alte mici trebuițe va trebui să se dea fiecărui moșnean sau răzeș”. Cetele de moșneni și răzeși au fost definite, prin aceeași expunere de motive, ca fiind o grupă compusă, în majoritate, din țărani proprietari ai unui bun rural, care stăpânesc acest bun în devălmășie „pe bază de hrisoave sau alte acte vechi ori a unei posesiuni îndelungate de mai multe generațiuni și ale căror părți se stabilesc pe unități ca: stânjenu și palma, ca ocaua și dramul cu funia, ori pe cap de moșnean sau răzeș sau pe baza oricărei alte unități”. Art. 29 din Codul silvic din 1910 prevedea că, „pentru stabilirea drepturilor de proprietate a cetelor de moșneni sau răzeși aflate în devălmășie, [...] se instituie o comisiune compusă din judele de ocol, din administratorul plasei și din controlorul fiscal al locului unde este situată proprietatea, și care comisiune va fi prezidată de judele de ocol”. Comisiunea avea competența de a constata existența cetelor de moșneni aflate în devălmășie, membrii care le compun, bunurile pe care aceste cete le stăpânesc, natura și întinderea lor aproximativă și proporția drepturilor fiecărui moșnean în averea devălmașă (Hotărârea Curții de Casație, Secția a II-a, nr. 128/1912). De asemenea, pentru stabilirea drepturilor fiecărui moșnean sau răzeș în proprietatea devălmașă, Comisiunea trebuie să se mărginească de a determina perimetrul părții din proprietatea care se stăpânește în devălmășie și a stabili proporția dreptului fiecărui moșnean numai din această porțiune, neputând lua în calcul întreaga proprietate „adică și porțiunile pe care moșnenii le stăpânesc individual și exclusiv” (Hotărârea Curții de Casație, Secția a II-a, nr. 313/1915). Asupra acestor operațiuni care priveau strict proprietatea devălmașă, Comisiunea adopta o deciziune, care era însoțită și de o „tabelă”, „care va face parte integrantă din deciziune și care va cuprinde: numele obștei, numele membrilor ei, calitatea lor de sunt majori, minori sau incapabili, numele imobilului, natura și întinderea lui aproximativă și proporțiunea dreptului fiecăruia în imobil” (art. 31 din lege). Având în vedere aceste aspecte, Curtea a reținut că ipoteza enunțată de autorul excepției de neconstituționalitate, respectiv faptul că ar fi adus ca aport propriu în obște o anumită suprafață de pădure aflată în proprietatea sa, nu poate fi reținută, întrucât pretinsul drept de proprietate al acestuia poate fi sau unul individual asupra suprafeței de pădure menționate, așadar, distinct de cel al obștii de moșneni sau răzeși, sau unul în indiviziune al cetei de moșneni sau răzeși, după caz, atestat ca atare prin tabela menționată de art. 31 din Codul silvic din 1910. Analiza acestor chestiuni de fapt excedează însă competenței Curții Constituționale, revenind instanțelor competența de a se pronunța cu privire la dreptul de proprietate existent asupra suprafeței de pădure menționate la data intrării în vigoare a Constituției din 1948, act prin care pădurile au fost naționalizate.

Art. 26 alin. (1) din Legea nr. 1/2000, reglementând reconstituirea dreptului de proprietate asupra terenurilor forestiere, la cererea persoanelor fizice îndreptățite, a avut în vedere obștile de moșneni și răzeși, și nu proprietatea privată individuală. În jurisprudența Curții Constituționale s-a arătat că titularii dreptului de proprietate sunt formele asociative; de aceea, foștii membri ai obștii care au formulat cereri de reconstituire a dreptului de proprietate

nu erau ei însșiși înscriși la rubrica titular, ci se elibera un singur titlu cu mențiunea obște, iar în anexa titlului erau înscriși membrii formelor asociative, precum și cotele lor părți. De aceea, ieșirea din indiviziune a membrului asociat este incompatibilă cu dreptul de proprietate pe care îl deține forma asociativă de proprietate, din moment ce membrul asociat nu deține un drept de proprietate asupra bunului imobil. Membrul asociat poate fie să renunțe la această calitate, situație în care nu va mai face parte din forma asociativă de proprietate, cota sa urmând a se împărți în mod corespunzător între ceilalți membri ai asociației, fie să dispună prin acte *inter vivos* sau *mortis causa* de cota sa parte unor persoane care dețin calitatea de membru al formei asociative, situație în care cota acestora va crește în mod corespunzător, iar membrul asociat care a dispus își va pierde această calitate.

În considerarea acestei proprietăți devălmașe/cote-părți a membrilor obștilor, legiuitorul a instituit prin art. 28 alin. (5) din lege o interdicție de ieșire din indiviziune a acestora pe toată durata existenței terenurilor forestiere, spre deosebire de art. 36 alin. (1), (2) și (4) din Codul silvic din 1910, potrivit cărora „împărțeala pădurilor, proprietate a moșnenilor, nu se poate face decât în natură. În caz de a se cere împărțeala prin justiție, ea nu se poate face decât dacă judecata va constata că imobilul se poate comod împărți în natură. [...] În caz când obștia se află în indiviziune cu o persoană morală sau cu particulari cari, ei sau autorii lor, nu au făcut parte din obște, ieșirea din indiviziune se va face conform dreptului comun”.

Curtea a reținut că legiuitorul are competența constituțională ca, atunci când reconstituie dreptul de proprietate asupra unor terenuri, în funcție de natura acestora, să stabilească un anumit regim de proprietate; de asemenea, faptul că au fost readuse în dreptul pozitiv aceste vetuste forme asociative nu înseamnă că reglementările care le-au privit trebuie, în mod obligatoriu, să fie preluate de noua legislație. Din contră, având în vedere timpul scurs din 1910 și până în prezent, coroborat cu importanța acordată valorii sociale ocrotite, pădurea, legiuitorul este în drept să configureze și să structureze dreptul de proprietate reconstituit, beneficiind de o largă marjă de apreciere în acest sens. Așadar, acesta nu este obligat să preia *tale quale* reglementările anterioare, ci soluțiile legislative adoptate pot fi modulate în funcție de noile realități economice și sociale. De aceea, membrii formelor asociative aflați în devălmașie sau indiviziune nu pot înstrăina propriile cote-părți unor persoane din afară acestora, terenurile acestor forme asociative nu pot fi înstrăinate în niciun mod, în întregime sau în parte, iar în cazul dizolvării formelor asociative proprietatea indiviză a acestora va trece în proprietatea publică a consiliilor locale în raza cărora se află terenurile respective.

De asemenea, Curtea a subliniat că, în precedent, a reținut că suprafețele forestiere aflate în proprietate comună, conform naturii acestora, rămân în proprietatea indiviză a subiectelor colective cărora li s-a restituit dreptul de proprietate, pe toată durata existenței lor, deși suprafețele restituite se împart în cote-părți egale între membrii formelor asociative. Curtea a mai constatat că, în această situație particulară, a reconstituirii dreptului de proprietate în beneficiul unor subiecte colective de drept specifice, este vorba despre o formă de proprietate comună, pe cote-părți, forțată și perpetuă, iar bunurile care formează obiectul dreptului de proprietate pot fi divizate în materialitatea lor, însă, spre a li se asigura destinația lor economică de terenuri forestiere, legiuitorul le-a declarat nepartajabile, transmiterea cotelor-părți ale formei asociative putând fi făcută numai către alți membri ai acesteia.

Curtea a mai reținut că regimul juridic al proprietății privind terenurile forestiere restituite foștilor proprietari, în cadrul formelor asociative menționate, a fost determinat de legiuitor în mod special, în considerarea particularităților economice și sociale ale formelor de exploatare anterioare trecerii terenurilor în proprietatea statului. Aceste particularități cuprind anumite limitări ale unor prerogative ale dreptului de proprietate, în speță ale dreptului de dispoziție, decurgând din faptul că acest drept poartă asupra unei proprietăți aflate într-o perpetuă indiviziune forțată; bunurile respective sunt administrate și exploatare exclusiv în fermele asociative prevăzute de lege, corespunzător situației existente în momentul trecerii terenurilor forestiere în proprietatea statului. Curtea a subliniat faptul că proprietatea comună, sub toate formele pe care sistemul juridic românesc le cunoaște, inclusiv atunci când îmbracă forma indiviziunii forțate și perpetue, nu este o formă de proprietate al cărei exercițiu ar fi supus unor îngrădiri. Indiviziunea, ca formă a proprietății comune, are în vedere pluralitatea subiectelor dreptului de proprietate, iar nu conținutul acestuia, și anume prerogativele pe care le conferă. Atunci când există diferențe între formele de proprietate comună ori între acestea și proprietatea exclusivă, în ceea ce privește exercitarea unora dintre atributele dreptului de proprietate, aceste diferențe corespund particularităților regimului juridic al acelei forme de proprietate, neputând fi considerate îngrădiri ale exercițiului dreptului de proprietate, în sensul la care se referă art. 53 din Constituție. Regimul juridic al coproprietății forțate nu are așadar nicio legătură cu restrângerea exercițiului unor drepturi, la care se referă art. 53 din Constituție.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate formulată și a constatat că prevederile art. 28 alin. (5) din Legea nr. 1/2000 pentru reconstituirea dreptului de proprietate asupra terenurilor agricole și celor forestiere, solicitate potrivit prevederilor Legii fondului funciar nr. 18/1991 și ale Legii nr. 169/1997, sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Decizia nr. 390 din 27 mai 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 28 alin. (5) din Legea nr. 1/2000 pentru reconstituirea dreptului de proprietate asupra terenurilor agricole și celor forestiere, solicitate potrivit prevederilor Legii fondului funciar nr. 18/1991 și ale Legii nr. 169/1997, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 576 din 31 iulie 2015.

Curtea Constituțională are competența de a se pronunța asupra excepției de neconstituționalitate care se referă la un text de lege interpretat de către Înalta Curte de Casație și Justiție cu prilejul pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unei chestiuni de drept.

Interpretarea dată art. 367 alin. (1) și (6) din Codul penal prin Decizia nr. 12 din 2 iunie 2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, în sensul că faptele prevăzute de art. 323 din Codul penal din 1969 și art. 8 din Legea nr. 39/2003, în reglementarea anterioară modificărilor aduse prin Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, se regăsesc în incriminarea din art. 367 din Codul penal, nu modifică incriminarea instituită prin aceste

dispoziții de lege, ci doar reafirmă voința legiuitorului de a renunța la paralelismul existent între textele de incriminare înainte de intrarea în vigoare a noului Cod penal, în favoarea instituirii unei incriminări-cadru cu privire la constituirea grupului infracțional organizat

Cuvinte-cheie: *competența Curții Constituționale, separația și echilibrul puterilor în stat, respectarea legilor, egalitatea în drepturi, rolul Parlamentului de unică autoritate legiuitoare a țării, independența judecătorilor, rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, instanța de judecată, autoare a excepției, susține că „dezlegarea dată problemelor de drept judecate” prin Decizia nr. 12 din 2 iunie 2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 507 din 8 iulie 2014, potrivit căreia ”faptele prevăzute de art. 323 din Codul penal anterior și art. 8 din Legea nr. 39/2003, în reglementarea anterioară modificărilor aduse prin Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, se regăsesc în incriminarea din art. 367 din Codul penal, nefiind dezincriminate”, încalcă principiile privind separația și echilibrul puterilor în stat, respectarea legilor, egalitatea în drepturi, rolul Parlamentului de unică autoritate legiuitoare a țării, independența judecătorilor și rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești. Astfel, susține că, prin interpretarea dată normei de incriminare din art. 367 din Codul penal, și anume dispozițiilor alin. (1) și (6) ale acestui text de lege, prin Decizia nr. 12 din 2 iunie 2014 a Înaltei Curți, mai sus menționată, s-a adăugat în cuprinsul art. 367 din Codul penal o nouă modalitate de comitere a faptei, ceea ce este de natură să aducă atingere prevederilor constituționale ale art. 1 alin. (4) referitor la principiul separației și echilibrului puterilor în stat și ale art. 61 alin. (1) privind rolul Parlamentului de unică autoritate legiuitoare a țării. Cu alte cuvinte, interpretând dispozițiile art. 367 din Codul penal în sensul că faptele prevăzute de art. 323 din Codul penal anterior și art. 8 din Legea nr. 39/2003 nu au fost dezincriminate, prin Decizia nr. 12 din 2 iunie 2014, Înalta Curte de Casație și Justiție a transformat dezlegarea unei chestiuni de drept într-un act normativ, măbind sfera de aplicare a normei de incriminare. Susține, totodată, că părțile sunt puse în imposibilitatea de a-și stabili conduita, ceea ce atrage încălcarea principiului respectării legilor consacrat de art. 1 alin. (5) din Constituție. De asemenea, consideră că este încălcat și art. 16 din Legea fundamentală referitor la egalitatea în drepturi, întrucât persoanele judecate după publicarea în Monitorul Oficial a Deciziei nr. 12 din 2 iunie 2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală sunt discriminate față de persoanele judecate în intervalul de timp cuprins între intrarea în vigoare a noului Cod penal și publicarea respectivei hotărâri prealabile și pentru care unele instanțe au considerat dezincriminate infracțiunile în cauză. În fine, instanța de judecată, autoare a excepției, susține că sunt încălcate și prevederile constituționale ale art. 124 alin. (3) referitor la principiul independenței judecătorilor și ale art. 126 alin. (3) privind rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Potrivit art. 475 din secțiunea a 2-a („Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept”) a capitolului VI („Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare”) din Codul de procedură penală, dacă, în cursul judecării, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că există o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective și asupra căreia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată. Competența Înaltei Curți de Casație și Justiție de soluționare a sesizărilor din partea instanțelor de judecată în vederea pronunțării unor hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a fost instituită de legiuitor pentru realizarea obiectivului de asigurare a interpretării și aplicării unitare a legii, în condițiile art. 126 alin. (3) din Constituție, obiectiv urmărit, de altfel, și prin intermediul recursului în interesul legii. Spre deosebire, însă, de acesta din urmă, hotărârile prealabile nu intervin după soluționarea definitivă a cauzelor, ci înainte de soluționarea acestora, astfel încât procedura de sesizare a Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, reglementată de art. 475-477¹ din Codul de procedură penală, reprezintă un mecanism menit să preîntâmpine apariția unei practici neunitare în aplicarea și interpretarea legii de către instanțele judecătorești.

Referitor la critica unei decizii pronunțate într-un recurs în interesul legii, Curtea Constituțională a statuat de principiu în jurisprudența sa că o asemenea decizie nu poate constitui *eo ipso* obiect al excepției de neconstituționalitate, fiind, din această perspectivă, inadmisibilă, deoarece instanța de contencios constituțional, în acord cu prevederile art. 146 din Legea fundamentală, nu are competența de a cenzura constituționalitatea hotărârilor judecătorești, indiferent că sunt pronunțate în dezlegarea unor pricini de drept comun ori în vederea interpretării și aplicării unitare a legii (Decizia nr. 409 din 4 noiembrie 2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 848 din 27 noiembrie 2003). Cu toate acestea, împrejurarea că printr-o decizie pronunțată într-un recurs în interesul legii se dă unui text legal o anumită interpretare nu este de natură a fi convertită într-un fine de neprimire care să oblige Curtea ca, în pofida rolului său de garant al supremației Constituției, să nu mai analizeze textul în cauză în interpretarea dată de instanța supremă. Constituția reprezintă cadrul și măsura în care legiuitorul și celelalte autorități pot acționa; astfel și interpretările care se pot aduce normei juridice trebuie să țină cont de această exigență de ordin constituțional cuprinsă chiar în art. 1 alin. (5) din Legea fundamentală, potrivit căruia în România respectarea Constituției și a supremației sale este obligatorie. Din perspectiva raportării la prevederile Constituției, Curtea Constituțională verifică constituționalitatea textelor legale aplicabile în interpretarea consacrată prin recursurile în interesul legii. A admite o teză contrară contravine înseși rațiunii existenței Curții Constituționale, care și-ar nega rolul său constituțional acceptând ca un text legal să se aplice în limite ce ar putea intra în coliziune cu Legea fundamentală (Decizia nr. 854 din 23 iunie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 672 din 21

septembrie 2011, și Decizia nr. 8 din 18 ianuarie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 186 din 17 martie 2011). Având în vedere cele mai sus statuate, în jurisprudența Curții cu privire la această materie pot fi identificate două abordări distincte, în funcție de obiectul criticii de neconstituționalitate, și anume: în primul caz, când autorul excepției critice însuși decizia pronunțată într-un recurs în interesul legii, excepția are caracter inadmisibil, și, respectiv, în a doua situație, dacă excepția de neconstituționalitate se referă la **textele de lege interpretate de către Înalta Curte de Casație și Justiție**, cu prilejul soluționării unui recurs în interesul legii, **Curtea are competența de a se pronunța pe fondul excepției** (Decizia nr. 202 din 18 aprilie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 365 din 19 iunie 2013). Totodată, prin Decizia nr. 838 din 27 mai 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 461 din 3 iulie 2009, Curtea a statuat că, în exercitarea atribuției prevăzute de art. 126 alin. (3) din Constituție, Înalta Curte de Casație și Justiție are obligația de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești, cu respectarea principiului fundamental al separației și echilibrului puterilor, consacrat de art. 1 alin. (4) din Constituția României. Înalta Curte de Casație și Justiție nu are competența constituțională să instituie, să modifice sau să abroge norme juridice cu putere de lege ori să efectueze controlul de constituționalitate al acestora. Așadar, **competența Înaltei Curți de Casație și Justiție** privind soluționarea recursului în interesul legii este **dublu circumstanțiată** - numai cu privire la „**interpretarea și aplicarea unitară a legii**” și numai cu privire la realizarea acestor operațiuni de către „**celelalte instanțe judecătorești**”. Curtea Constituțională decide asupra constituționalității legilor, în timp ce Înalta Curte de Casație și Justiție, prin intermediul recursului în interesul legii, decide asupra modului de interpretare și aplicare a conținutului normelor juridice. Pe de altă parte, prin efectele produse, deciziile Curții Constituționale sunt general obligatorii potrivit art. 147 alin. (4) din Constituție, inclusiv pentru legiuitor, în timp ce deciziile pronunțate pe calea recursului în interesul legii se adresează judecătorului de la instanțele judecătorești (Decizia nr. 206 din 29 aprilie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 350 din 13 iunie 2013).

Toate aceste considerente de principiu sunt valabile *mutatis mutandis* și în ceea ce privește critica de neconstituționalitate a unui text de lege interpretat de către Înalta Curte de Casație și Justiție cu prilejul pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unei chestiuni de drept, Curtea Constituțională având **competența de a se pronunța pe fondul excepției**, asupra textului de lege în interpretarea dată de instanța supremă.

În ceea ce privește dispozițiile art. 367 alin. (1) și (6) din Codul penal în interpretarea dată prin Decizia nr. 12 din 2 iunie 2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, prin decizia menționată, instanța supremă a arătat, pe de o parte, că toate cele trei infracțiuni prevăzute de art. 323 din Codul penal din 1969 și de art. 7 și art. 8 din Legea nr. 39/2003 sancționau pluralitatea constituită, fiind exclusă pluralitatea ocazională (o concluzie contrară însemnând ca simpla participare penală la săvârșirea unei infracțiuni să fie sancționată de două ori, ca infracțiune distinctă, dar și ca autorat, instigare sau complicitate la infracțiunea efectiv comisă, ceea ce este inadmisibil), iar pe de altă parte că în sfera de incidență a art. 8 din Legea nr. 39/2003 intra pluralitatea constituită în vederea săvârșirii altor infracțiuni decât cele prevăzute în art. 2 lit. b) din aceeași lege (care definea noțiunea de „*infracțiune gravă*”) ori care nu urmărea un scop material,

textul neincriminând o infracțiune distinctă de art. 323 sau art. 167 din Codul penal din 1969, ci suprapunându-se cu dispozițiile celor două infracțiuni, la care făcea trimitere expresă. Diferența specifică între art. 323 din vechiul Cod penal și art. 8 din Legea nr. 39/2003, pe de o parte, și art. 7 din Legea nr. 39/2003, pe de altă parte, nu consta în modul de organizare a grupului, ci în existența a două cerințe suplimentare pentru a fi întrunite elementele infracțiunii prevăzute de art. 7 din Legea nr. 39/2003, și anume ca grupul să fi urmărit obținerea unui beneficiu financiar sau a altui beneficiu material și ca infracțiunea scop să fi fost una „gravă”, astfel cum era definită de art. 2 lit. b) din Legea nr. 39/2003, intrând în această categorie orice infracțiune pentru care legea prevedea pedeapsa închisorii al cărei minim special era de cel puțin 5 ani.

Interpretând conținutul noii incriminări din art. 367 din Codul penal a faptei de constituire a unui grup infracțional organizat, în condițiile abrogării art. 323 din vechiul Cod penal și a art. 7 și art. 8 din Legea nr. 39/2003, Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a constatat, prin Decizia nr. 12 din 2 iunie 2014, că acțiunile prevăzute de art. 367 alin. (1) din Codul penal, care reprezintă elementul material al laturii obiective a infracțiunii de constituire a unui grup infracțional organizat, respectiv inițierea, constituirea, aderarea sau sprijinirea, sunt identice cu acțiunile care constituiau elementul material al infracțiunilor prevăzute de art. 7 alin. (1) și art. 8 din Legea nr. 39/2003 și de art. 323 din Codul penal anterior. În schimb, alin. (6) al art. 367 din Codul penal definește „grupul infracțional organizat” ca fiind „grupul structurat, format din trei sau mai multe persoane, constituit pentru o anumită perioadă de timp și pentru a acționa în mod coordonat în scopul comiterii uneia sau mai multor infracțiuni”, extinzând sfera noțiunii de „grup infracțional organizat”, astfel cum era definit la art. 2 lit. a) din Legea nr. 39/2003 (potrivit căruia, în înțelesul Legii nr. 39/2003, grupul infracțional organizat era „grupul structurat, format din trei sau mai multe persoane, care există pentru o perioadă și acționează în mod coordonat în scopul comiterii uneia sau mai multor infracțiuni grave, pentru a obține direct sau indirect un beneficiu financiar sau alt beneficiu material; nu constituie grup infracțional organizat grupul format ocazional în scopul comiterii imediate a uneia sau mai multor infracțiuni și care nu are continuitate sau o structură determinată ori roluri prestabilite pentru membrii săi în cadrul grupului”). Incriminarea instituită prin art. 367 din Codul penal a preluat, astfel, atât dispozițiile art. 7 din Legea nr. 39/2003, aspect necontroversat în practică, cât și pe cele ale art. 323 din Codul penal anterior și ale art. 8 din Legea nr. 39/2003, faptele prevăzute de aceste texte de lege nefiind dezincriminate. Este incident, așadar, art. 3 alin. (2) din Legea nr. 187/2012, conform căruia dispozițiile art. 4 din Codul penal referitoare la legea de dezincriminare nu se aplică în situația în care fapta este incriminată de legea nouă sau de o altă lege în vigoare, chiar sub o altă denumire, faptele prevăzute de art. 323 din Codul penal anterior și art. 8 din Legea nr. 39/2003 fiind incriminate în art. 367 din Codul penal sub denumirea de „Constituirea unui grup infracțional organizat”. De altfel, aceasta a fost și voința legiuitorului, aspect ce rezultă din expunerea de motive a noului Cod penal, în care se arată că, în privința grupărilor infracționale, noul cod urmărește să renunțe la paralelismul existent înainte de intrarea sa în vigoare între textele care incriminează acest gen de fapte (grup infracțional organizat, asociere în vederea săvârșirii de infracțiuni, complot, grupare teroristă) în favoarea instituirii unei incriminări-cadru - constituirea unui grup infracțional organizat - cu

posibilitatea menținerii ca incriminare distinctă a asociației teroriste, dat fiind specificul acesteia. De asemenea, potrivit expunerii de motive a Legii nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, explicația abrogării vechilor dispoziții ale art. 7-10 din Legea nr. 39/2003 constă în faptul că ipotezele reglementate de legea specială se regăsesc în incriminarea din art. 367 din Codul penal.

Prin urmare, interpretarea dată art. 367 alin. (1) și (6) din Codul penal prin Decizia nr. 12 din 2 iunie 2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - în sensul că faptele prevăzute de art. 323 din Codul penal din 1969 și art. 8 din Legea nr. 39/2003, în reglementarea anterioară modificărilor aduse prin Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, se regăsesc în incriminarea din art. 367 din Codul penal - nu modifică incriminarea instituită prin aceste dispoziții de lege, ci doar reafirmă voința legiuitorului, fără a fi încălcate în vreun fel prevederile constituționale ale art. 1 alin. (4) și (5) privind principiul separației și echilibrului puterilor în stat și principiul respectării legilor și nici cele ale art. 61 alin. (1) referitor la rolul Parlamentului de unică autoritate legiuitoare a țării.

De asemenea, dispozițiile art. 367 alin. (1) și (6) din Codul penal în interpretarea dată prin Decizia nr. 12 din 2 iunie 2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală se aplică tuturor persoanelor aflate în ipoteza normei de incriminare, fără privilegii și fără discriminări, fiind conforme cu prevederile art. 16 din Constituție. Mai mult, interpretarea dată de instanța supremă, potrivit competenței sale, este de natură să elimine situațiile de discriminare pozitivă a unor infractori, având în vedere că în intervalul cuprins între intrarea în vigoare a noului Cod penal și publicarea Deciziei nr. 12 din 2 iunie 2014 a Înaltei Curți, unele instanțe au considerat dezincriminate infracțiunile prevăzute de art. 323 din Codul penal din 1969 și art. 8 din Legea nr. 39/2003 (în acest sens sunt valabile *mutatis mutandis* considerentele reținute de Curtea Constituțională în Decizia nr. 265 din 6 mai 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 372 din 20 mai 2014, paragraful 48).

În fine, prevederile art. 124 alin. (3) din Constituție nu sunt aplicabile în cauza de față, având în vedere că se critică o normă de incriminare, iar nu dispozițiile care reglementează procedura pronunțării hotărârilor prealabile de către Înalta Curte de Casație și Justiție.

III. Pentru aceste considerente, Curtea, cu unanimitate de voturi, a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 367 alin. (1) și (6) din Codul penal în interpretarea dată prin Decizia nr. 12 din 2 iunie 2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală sunt constituționale în raport de criticile formulate.

Decizia nr. 393 din 28 mai 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 367 alin. (1) și (6) din Codul penal în interpretarea dată prin Decizia nr. 12 din 2 iunie 2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 609 din 12 august 2015.

1. Din perspectiva contradictorialității și a oralității, ca elemente esențiale ale egalității armelor și ale dreptului la un proces echitabil, legea procesual penală trebuie să prevadă posibilitatea părților, subiecților procesuali principali și procurorului de a dezbate, în mod

efectiv, argumentele susținute cu privire la caracterul rezonabil sau nerezonabil al duratei procesului penal și că, așa fiind, pentru realizarea acestor garanții este necesară citarea lor. Pentru aceste motive, soluția legislativă prevăzută la art. 488⁴ alin. (5) din Codul de procedură penală, potrivit căreia contestația privind durata procesului penal se soluționează „fără participarea părților și a procurorului”, este neconstituțională.

2. Procesul penal se desfășoară sub autoritatea ordinii normative de drept care capătă caracter efectiv prin constrângere și conformare, sens în care, tocmai în realizarea dreptului la un proces echitabil, o situație nou reglementată, dacă s-ar aplica retroactiv, adică proceselor începute sub imperiul legii vechi, ar duce la afectarea previzibilității legii ce guvernează procesul penal.

Cuvinte cheie: proces echitabil, contradictorialitate, oralitate, dreptul la apărare, neretroactivitatea legii.

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate se arată că dispozițiile art. 488⁴ alin. (5) din Codul de procedură penală, care prevăd soluționarea contestației privind durata procesului penal prin încheiere, în camera de consiliu, fără participarea părților și a procurorului, încalcă dreptul la apărare al participanților la procesul penal, obligându-i pe aceștia la o atitudine pasivă, care le afectează drepturile fundamentale și, în mod special, dreptul de a demonstra caracterul netemeinic al declanșării procedurii penale. Se susține că este suprimat, în acest fel, caracterul contradictoriu al procedurii de judecată, cu consecința încălcării dreptului la un proces echitabil. Se arată că eventuala legitimă lipsă de publicitate a ședinței nu trebuie să echivaleze cu lipsa înștiințării părților și cu împiedicarea acestora de a depune concluzii orale în cadrul procedurii analizate. Se susține, totodată, încălcarea prin dispozițiile art. 488⁴ alin. (5) din Codul de procedură penală a prevederilor art. 127 din Legea fundamentală, conform cărora, cu excepția cazurilor prevăzute de lege, ședințele de judecată sunt publice. Se arată că ședințele de judecată pot fi secrete doar în raport cu terțe persoane, și nu în raport cu părțile procesului penal, în caz contrar fiind încălcate drepturile fundamentale anterior referite.

În ceea ce privește dispozițiile art. 105 din Legea nr. 255/2013, se arată că asigurarea dreptului de a formula contestație privind durata procesului penal doar părților și subiecților procesuali principali din procesele penale începute după data intrării în vigoare a Codului de procedură penală este de natură a încălca prevederile art. 16 din Constituție, creând discriminare între aceste persoane și participanții la procesele penale începute sub imperiul Codului de procedură penală din 1968. Se subliniază faptul că tergiversarea acestor din urmă cauze produce efecte vătămătoare și în prezent, respectiv după intrarea în vigoare a actualului Cod de procedură penală. Se susține, de asemenea, că dispozițiile art. 105 din Legea nr. 255/2013 contravin art. 15 alin. (2) din Constituție, care prevede retroactivitatea legii penale mai favorabile.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Referitor la dispozițiile art. 488⁴ alin. (5) din Codul de procedură penală, Curtea a constatat că acestea reprezintă o aplicare a prevederilor art. 8 din Codul de procedură penală, care consacră, cu titlu de principiu, caracterul echitabil și termenul rezonabil al procesului penal. S-a

reținut că instituția contestației privind durata procesului penal a fost reglementată de legiuitor în îndeplinirea obligațiilor ce decurg în sarcina statului din prevederile art. 6 și art. 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, respectiv de a crea un sistem judiciar eficient, capabil să soluționeze cauzele penale într-un termen rezonabil și de a asigura, la nivelul legislației naționale, un remediu efectiv care să permită valorificarea drepturilor și libertăților consacrate prin Constituție. Din acest punct de vedere, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit prin jurisprudența sa că remediile oferite în scopul asigurării dreptului la un proces echitabil, care presupune soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil, pot fi remedii acceleratorii sau compensatorii [a se vedea Hotărârile din 29 martie 2006, pronunțate în cauzele Scordio (nr. 1) împotriva Italiei, Riccardi Pizzati împotriva Italiei și Musci împotriva Italiei]. Remediile acceleratorii constau în reglementarea unor mecanisme juridice interne care să aibă ca efect soluționarea proceselor în termene rezonabile. Remediile compensatorii reprezintă reducerea în mod expres și cuantificat a pedepselor aplicate, ca urmare a duratei excesive a procedurii de soluționare a cauzelor. Din această perspectivă, instanța de contencios constituțional a reținut că contestația privind durata procesului penal constituie un remediu acceleratoriu. S-a constatat că dispozițiile art. 488⁴ alin. (5) din Codul de procedură penală prevăd soluționarea contestației privind durata procesului penal prin încheiere, în camera de consiliu, fără participarea părților și a procurorului. Curtea a reținut că procedura reglementată la art. 488⁴ – 488⁶ din Codul de procedură penală nu vizează fondul cauzei penale, prin procedura analizată nefiind judecată o acuzație în materie penală, în sensul prevederilor art. 6 din Convenție, precum și faptul că, prin încheierea pronunțată, potrivit textului criticat, judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța de judecată nu dispune cu privire la vinovăția inculpatului sau la pedeapsa aplicată acestuia, ci apreciază asupra duratei rezonabile a activității de urmărire penală sau de judecată, conform dispozițiilor art. 488¹ alin. (1) din Codul de procedură penală. Cu toate acestea, având în vedere aspectele ce trebuie analizate de către instanța de judecată în vederea soluționării plângerii, Curtea a apreciat că, în cadrul acestei proceduri, participanții la procesul penal trebuie să beneficieze de dreptul de a participa la ședința de judecată pentru a-și susține, în fața instanței, argumentele referitoare la caracterul excesiv sau rezonabil al duratei procesului penal, într-o procedură caracterizată prin contradictorialitate și oralitate, în caz contrar procedura analizată încălcând prevederile art. 21 alin. (3) și art. 24 din Constituție. În continuare, s-a reținut că procedura de soluționare a contestației privind durata procesului penal, reglementată la art. 488⁴ alin. (5) din Codul de procedură penală, respectiv în camera de consiliu, fără participarea părților și a procurorului, este o procedură necontradictorie, ce nu oferă garanțiile procesuale specifice dreptului la un proces echitabil și dreptului la apărare. În acest sens, Curtea a constatat că fiecare dintre drepturile fundamentale anterior referite presupune dreptul participanților la procesul penal de a fi prezenți efectiv la soluționarea cauzelor penale, chiar și cu ocazia soluționării unor cereri precum contestația privind durata procesului penal, pentru a-și susține, în mod direct, argumentele în fața instanței de judecată. Din acest punct de vedere, Curtea a apreciat că faptul că, potrivit art. 488⁴ alin. (1) lit. a) și c) din Codul de procedură penală, judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța, în vederea soluționării contestației privind durata procesului

penal, dispune informarea procurorului, respectiv a instanței pe rolul căreia se află cauza, cu privire la contestația formulată, cu mențiunea posibilității de a formula un punct de vedere cu privire la aceasta, precum și informarea celorlalte părți din proces și, după caz, celorlalte persoane prevăzute la art. 488¹ alin. (2) din Codul de procedură penală cu privire la contestația formulată și la dreptul de a-și exprima punctul de vedere în termenul acordat în acest scop de judecătorul de drepturi și libertăți sau de instanță, nu satisface exigențele specifice asigurării drepturilor prevăzute la art. 21 alin. (3) și art. 24 din Legea fundamentală. Totodată, Curtea a reținut că trimiterea de către participanții la procesul penal, prevăzuți la art. 488¹ alin. (2) din Codul de procedură penală, a punctelor de vedere la care dispozițiile art. 488⁴ alin. (1) lit. c) din Codul de procedură penală fac referire, nu le poate oferi acestora posibilitatea de a-și exercita, pe deplin, dreptul la un proces echitabil și dreptul la apărare, de vreme ce faptul de a nu fi prezenți în fața instanței de judecată cu prilejul soluționării contestației îi împiedică de la a cunoaște susținerile părților adverse și de a formula contraargumente în apărarea propriilor interese procesuale. Prin urmare, Curtea a constatat că, pentru ca suspectul, inculpatul, persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente care au avut de suferit din cauza duratei nerezonabile a procesului penal să aibă plenitudinea exercitării drepturilor lor, este necesar ca acestea să beneficieze nu doar de o procedură exclusiv scrisă, ci și de contradictorialitate și oralitate, componente ce sunt de esența dreptului la un proces echitabil și a dreptului la apărare. De asemenea, garanțiile drepturilor anterior invocate presupun dreptul participanților la procesul penal de a lua cunoștință de toate argumentele prezentate instanței și de a le dezbate. Curtea a constatat că aceste probleme pot fi soluționate prin reglementarea unei proceduri contradictorii și orale de soluționare a contestației privind durata procesului penal. Curtea a reținut, în acest sens, că principiul egalității armelor și dreptul la apărare prevăd ca fiecare parte să dispună de posibilitatea rezonabilă de a-și prezenta cauza în condiții care să nu o plaseze într-o situație dezavantajoasă față de adversarul său. Or, din această perspectivă, Curtea a constatat că, prin absența dezbaterilor contradictorii, suspectul, persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente nu pot contesta, în nici un fel, susținerile contrare argumentelor lor. De aceea, în condițiile în care persoanele interesate ar fi citate, ar avea posibilitatea să se prezinte la dezbateri și, prin urmare, ar putea beneficia de dreptul de a-și exprima opiniile și de a răspunde nu numai la aspectele relevate reciproc, dar și la eventualele întrebări ale judecătorului de drepturi și libertăți sau ale instanței de judecată. Astfel, din perspectiva contradictorialității și oralității, ca elemente esențiale ale egalității armelor și ale dreptului la un proces echitabil, Curtea a constatat că legea procesual penală trebuie să prevadă posibilitatea părților, subiecților procesuali principali și procurorului de a dezbate, în mod efectiv, argumentele susținute cu privire la caracterul rezonabil sau nerezonabil al duratei procesului penal și că, așa fiind, pentru realizarea acestor garanții este necesară citarea lor. Pentru motivele arătate, Curtea a constatat că soluția legislativă prevăzută la art. 488⁴ alin. (5) din Codul de procedură penală, potrivit căreia contestația privind durata procesului penal se soluționează „fără participarea părților și a procurorului”, este neconstituțională.

Cu privire la pretinsa neconstituționalitate a prevederilor art. 105 din Legea nr. 255/2013, Curtea a constatat că, prin Decizia nr. 589 din 21 octombrie 2014, publicată în Monitorul Oficial

al României, Partea I, nr. 39 din 16 ianuarie 2015, și Decizia nr. 154 din 17 martie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 264 din 21 aprilie 2015, a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor legale anterior referite, prin raportare la critici de neconstituționalitate similare. Prin deciziile mai sus arătate, par. 15-16 și, respectiv, par. 21, în ceea ce privește pretinsa încălcare prin prevederile art. 105 din Legea nr. 255/2013 a dispozițiilor art. 15 alin. (2) din Constituție ce reglementează aplicarea legii penale mai favorabile, Curtea a statuat că acest principiu este aplicabil doar cu referire la normele penale de drept material, iar nu și la cele de drept procesual; or, fiind vorba de norme penale ce aparțin domeniului procedural, acestea sunt guvernate de principiul activității, ceea ce înseamnă că legea se aplică din momentul intrării în vigoare și până la momentul ieșirii sale din vigoare. Totodată, Curtea a reținut că stabilirea competenței instanțelor judecătorești și instituirea regulilor de desfășurare a procesului, deci și reglementarea căilor de atac, constituie atributul exclusiv al legiuitorului. Astfel, Curtea a reținut, cu mai multe prilejuri, că acesta este sensul art. 126 alin. (2) din Constituție, care, referindu-se la competența instanțelor judecătorești și la procedura de judecată, stabilește că acestea „sunt prevăzute numai de lege” (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 1072 din 13 decembrie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 56 din 24 ianuarie 2013). De asemenea, prin Decizia nr. 154 din 17 martie 2015, par. 22-23, Curtea a reținut că susținerea potrivit căreia dispozițiile contestate afectează dreptul la un proces echitabil nu poate fi primită. În acest sens, Curtea a constatat că principiul liberului acces la justiție are ca semnificație faptul că legiuitorul nu poate exclude de la exercițiul drepturilor procesuale pe care le-a instituit nicio categorie sau grup social. Cu toate acestea, el poate institui, în considerarea unor situații deosebite, reguli speciale de procedură, ca și modalitățile de exercitare a drepturilor procedurale, astfel încât accesul liber la justiție nu înseamnă accesul, în toate cazurile, la toate structurile judecătorești și la toate căile de atac, deoarece competența și procedura sunt stabilite de lege. Este îndeobște admis că procesul penal se desfășoară sub autoritatea ordinii normative de drept care capătă caracter efectiv prin constrângere și conformare, sens în care, dimpotrivă, tocmai în realizarea dreptului la un proces echitabil, situația nou reglementată dacă s-ar aplica retroactiv, adică proceselor începute sub imperiul legii vechi, ar duce la afectarea prezizibilității legii ce guvernează procesul. Curtea a constatat că nici susținerea potrivit căreia dispozițiile contestate afectează principiul egalității cetățenilor în fața legii nu poate fi primită. Astfel, prin dispozițiile legale deduse controlului de constituționalitate legiuitorul nu a instituit un tratament discriminatoriu, ci un regim legal diferit, impus de existența unor situații diferite.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 488⁴ alin. (5) din Codul de procedură penală și a constatat că soluția legislativă potrivit căreia contestația privind durata procesului penal se soluționează „fără participarea părților și a procurorului” este neconstituțională. Totodată, Curtea a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 105 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale și a constatat că acestea sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Decizia nr. 423 din 9 iunie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 488⁴ alin. (5) din Codul de procedură penală și ale art. 105 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 538 din 10 iulie 2015.

Soluționarea cererii de acordare a ajutorului public judiciar.

Cuvinte cheie: *cheltuieli judiciare, ajutor public judiciar, calitatea legii, egalitatea în drepturi, proces echitabil.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate se susține, în esență, că prevederile art. 16 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă sunt lipsite de previzibilitate și claritate, întrucât nu pot fi cuantificate sintagme precum cerere/solicitare abuzivă, cost disproporționat, taxă în cuantum infim. De asemenea, textul de lege criticat conduce la o antepunțare a judecătorului, care, înainte de judecata pe fond, trebuie să aprecieze, în soluționarea cererii de scutire de la plata taxei judiciare de timbru, cu privire la existența unui interes legitim pe care solicitantul îl apără și cu privire la împrejurarea dacă acțiunea introdusă contravine ordinii publice și celei constituționale. Se susține că se încalcă și principiul egalității, întrucât persoane cu același grad de vulnerabilitate financiară sunt supuse unui tratament diferit după cum judecătorul apreciază cuantumul taxei de la plata căreia se solicită scutirea ca fiind infim sau nu, în primul caz cererea fiind considerată abuzivă.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea a observat că textul de lege supus controlului de constituționalitate stabilește reperatele pe care judecătorul cauzei - care, potrivit art. 11 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 51/2008, este competent să soluționeze și cererea de acordare a ajutorului public judiciar - trebuie să le aibă în vedere atunci când apreciază cu privire la acordarea acestuia. Astfel, dispozițiile de lege criticate stabilesc că ajutorul public judiciar poate fi refuzat atunci când este solicitat abuziv, când costul său estimat este disproporționat față de valoarea obiectului cauzei, precum și atunci când acordarea ajutorului public judiciar nu se solicită pentru apărarea unui interes legitim ori se solicită pentru o acțiune care contravine ordinii publice sau celei constituționale.

În ce privește susținerile privind pretinsa lipsă de previzibilitate și claritate ca urmare a faptului că nu pot fi cuantificate caracterul abuziv al cererii ori costul disproporționat, iar calificarea ca infimă a taxei judiciare de timbru de la plata căreia se solicită scutirea poate fi subiectivă, Curtea a constatat că analiza acestor caracteristici este lăsată judecătorului care va aprecia - în funcție de criteriile obiective pe care le va identifica în fiecare situație în parte - în ce măsură sunt întrunite condițiile impuse prin textul de lege criticat. Curtea a observat că, din această perspectivă, textul de lege criticat este în acord cu cele subliniate de fosta Comisie Europeană a Drepturilor Omului, în sensul că un sistem de asistență judiciară nu poate funcționa fără instituirea unui mecanism care să permită selecționarea cauzelor susceptibile de

a beneficia de acesta (a se vedea, de exemplu, Deciziile din 10 iulie 1980 și din 10 ianuarie 1991 pronunțate în *cauza X. împotriva Regatului Unit*, respectiv în *cauza Ange Garcia împotriva Franței*).

În ceea ce privește calitatea legii, respectiv claritatea și previzibilitatea acesteia, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat, de exemplu, prin Hotărârea din 20 mai 1999, pronunțată în *cauza Rekvényi împotriva Ungariei*, paragraful 34, că previzibilitatea consecințelor ce decurg dintr-un act normativ determinat nu poate avea o certitudine absolută, întrucât, oricât de dorită ar fi aceasta, ea ar da naștere unei rigidități excesive a reglementării. Totodată, prin Hotărârea din 24 mai 2007, pronunțată în *cauza Dragotoniou și Militaru-Pidhorni împotriva României*, paragraful 35, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că însemnătatea noțiunii de previzibilitate depinde în mare măsură de contextul prevederii legale, de domeniul pe care îl acoperă, precum și de numărul și calitatea destinatariilor săi (a se vedea și Hotărârea din 28 martie 1990, pronunțată în *cauza Groppera Radio AG și alții împotriva Elveției*, paragraful 68). Instanța europeană a mai reținut că, dat fiind principiul generalității legilor, conținutul acestora nu poate prezenta o precizie absolută. În acest sens, Curtea de la Strasbourg a remarcat că „una din tehnicile tip de reglementare constă în recurgerea mai degrabă la categorii generale decât la liste exhaustive și că numeroase legi se folosesc de eficacitatea formulilor mai mult sau mai puțin vagi pentru a evita o rigiditate excesivă și a se putea adapta la schimbările de situație”.

Ținând cont de aceste considerații, Curtea Constituțională a constatat că prevederile art. 16 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 51/2008 îndeplinesc condițiile de claritate și previzibilitate, norma criticată oferind judecătorului suficiente repere pentru a se pronunța în mod judicios asupra cererii de acordare a ajutorului public judiciar. De altfel, trebuie avută în vedere și funcția decizională acordată instanțelor, care are ca rol, alături de altele, și îndepărtarea îndoielilor ce ar putea exista în privința interpretării normelor, ținând cont de evoluțiile practicii cotidiene, cu condiția ca rezultatul să fie coerent (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 725 din 5 iulie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 573 din 13 august 2012).

Cu privire la critica potrivit căreia textul de lege criticat conduce la o antepronunțare a judecătorului, care, înainte de judecata pe fond, trebuie să se pronunțe asupra cererii de scutire de la plata taxei judiciare de timbru, Curtea a observat că aprecierea existenței interesului legitim al solicitantului va fi făcută de judecător fără să intre în analiza fondului cauzei, ci procedând la o verificare în abstract a datelor cauzei. Tot astfel, nici în ce privește condiția ca acțiunea să nu contravină ordinii publice sau celei constituționale nu se poate susține că judecătorul s-ar antepronunța, întrucât asemenea caracteristici sunt evidente, pentru constatarea existenței acestora nefiind necesară o analiză a fondului cauzei. În ce privește critica referitoare la încălcarea principiului egalității, Curtea a observat că pretinsa inegalitate nu izvorăște din textul de lege supus controlului de constituționalitate, ci din realitatea constatată de judecător, din situația de fapt căreia textul de lege îi este aplicabil, astfel că nu se poate reține încălcarea art. 16 din Constituție.

III. Pentru aceste considerente, Curtea a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 16 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă.

Decizia nr. 433 din 9 iunie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 16 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 607 din 11 august 2015.

Condiționarea exercitării căii de atac de angajarea sau numirea unui consilier juridic sau de încheierea, în mod obligatoriu, a unui contract de asistență judiciară, drept condiție de admisibilitate a recursului, impune în sarcina persoanei juridice atât condiții excesive pentru exercitarea căii de atac a recursului, cât și costuri suplimentare pentru plata serviciului justiției, creându-se astfel un cadru juridic de natură a descuraja apelarea la serviciul justiției. Exigențele și garanțiile rezultate din drepturile și libertățile fundamentale reglementate prin Constituție sunt aplicabile și în privința persoanelor juridice, în măsura în care conținutul lor normativ este compatibil cu natura, specificul și particularitățile care caracterizează regimul juridic al persoanei juridice. Test de proporționalitate.

Cuvinte cheie: *acces liber la justiție, cheltuieli judiciare, proces echitabil, drept la apărare, recurs, căi de atac, competența legiuitorului.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate se susține, în esență, că întregul raționament reținut în Decizia Curții Constituționale nr. 462 din 17 septembrie 2014 cu privire la persoanele fizice este aplicabil și în cazul persoanelor juridice, întrucât și în cazul acestora s-ar putea reține că obligația angajării unui avocat în recurs ar putea reprezenta o sarcină disproporționată, de natură a le descuraja să apeleze la serviciul justiției, fiind astfel afectate drepturile și libertățile fundamentale consacrate de art. 21 și art. 24 din Constituție, care se referă, deopotrivă, la părțile litigante, indiferent dacă acestea sunt persoane fizice sau juridice, dreptul la un apărător ales reglementat ca o garanție a dreptului la apărare neputând fi transformat într-o obligație ori într-o condiție de admisibilitate a exercitării unei căi de atac. În cazul persoanelor juridice nu pot fi identificate nici măcar remediile consacrate de legiuitor în cazul persoanelor fizice prin dispozițiile Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, rezultând astfel că în cazul persoanelor juridice cheltuielile obligatorii de angajare a unui avocat sau consilier juridic se constituie într-o sarcină disproporționată care poate afecta activitatea acestor entități. Acest raționament își păstrează valabilitatea și în cazul autorităților publice, chiar în măsura în care s-ar considera că acestea sunt întotdeauna solvabile.

Obligația impusă acestor autorități de a formula cereri și concluzii în recurs doar prin avocat sau consilier juridic este de natură a împiedica exercitarea dreptului de liber acces la justiție ori a dreptului la apărare, căci exclude posibilitatea întocmirii unor astfel de acte de procedură prin alte categorii de personal de specialitate juridică, deși cea mai mare parte a unor astfel de persoane juridice au angajat un astfel de personal, în aplicarea dispozițiilor din anumite legi speciale. Or, prin art. I din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 26/2012 privind unele măsuri de reducere a cheltuielilor publice și întărirea disciplinei financiare și de

modificare și completare a unor acte normative, s-a interzis, ca regulă, achiziționarea serviciilor juridice de consultanță, de asistență și/sau de reprezentare, pentru autoritățile și instituțiile publice ale administrației publice centrale și locale, indiferent de modul de finanțare și subordonare, pentru societățile naționale, companiile naționale și societățile comerciale cu capital integral sau majoritar de stat, precum și pentru regiile autonome care au în structura organizatorică personal propriu de specialitate juridică.

Se mai arată că o unitate administrativ-teritorială ori o autoritate publică locală are personal de specialitate juridică angajat potrivit unei legi speciale, fiindu-i interzisă achiziționarea de servicii juridice de consultanță, asistență ori reprezentare, însă nu ar putea exercita calea de atac a recursului ori nu ar putea invoca apărări într-o atare cale de atac prin personalul angajat și nici nu ar avea, decât în cazuri cu totul excepționale, posibilitatea de a beneficia de serviciile unui avocat sau consilier juridic.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate invocată, Curtea Constituțională a reținut, că în prezenta cauză, dispozițiile legale din Codul de procedură civilă sunt criticate prin prisma încălcării art. 21 privind accesul liber la justiție și art. 24 privind dreptul la apărare din Constituție, în privința persoanelor juridice.

Curtea a observat că sunt persoane juridice entitățile prevăzute de lege și orice alte organizații (instituții) legal înființate. Persoanele juridice sunt de drept public sau de drept privat. Persoanele juridice de drept privat se pot constitui, în mod liber, în una dintre formele prevăzute de lege, iar persoanele juridice de drept public se înființează prin lege sau, prin excepție, prin acte ale autorităților administrației publice centrale ori locale sau prin alte moduri prevăzute de lege (art. 188 și următoarele din Codul civil). În privința persoanelor juridice, dispozițiile art. 209 din Codul civil prevăd că acestea își exercită drepturile și își îndeplinesc obligațiile prin organele lor de administrare, de la data constituirii. Organele de administrare a persoanei juridice pot fi atât persoane fizice, cât și persoane juridice, care, prin lege, actul de constituire sau statut, sunt desemnate să acționeze, în raporturile cu terții, individual sau colectiv, în numele și pe seama persoanei juridice (a se vedea în acest sens și Decizia nr. 633 din 11 noiembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 16 din 9 ianuarie 2015, paragraful 20).

Curtea a reținut că, potrivit art. 21 alin. (1)-(3) din Legea administrației publice locale nr. 215/2001, unitățile administrativ-teritoriale sunt persoane juridice de drept public, cu capacitate juridică deplină și patrimoniu propriu. În justiție, unitățile administrativ-teritoriale sunt reprezentate, după caz, de primar sau de președintele consiliului județean. Pentru apărarea intereselor unităților administrativ-teritoriale, primarul, respectiv președintele consiliului județean stă în judecată ca reprezentant legal, și nu în nume personal. Însă, și în cazul reprezentării legale, în recurs sunt obligatorii asistarea și reprezentarea de către avocat sau consilier juridic, în cazul persoanelor juridice. Astfel, potrivit art. 80 alin. (5) din Codul de procedură civilă, „Când dreptul de reprezentare izvorăște din lege sau dintr-o hotărâre judecătorească, asistarea reprezentantului de către avocat nu este obligatorie. Dispozițiile art. 83 alin. (3) și art. 84 alin. (2) sunt aplicabile.”

Cu privire la aplicabilitatea drepturilor și libertăților fundamentale persoanelor juridice, Curtea a observat că, deși art. 21 privind accesul liber la justiție este cuprins în capitolul I - Dispoziții comune, iar art. 24 din Legea fundamentală, privind dreptul la apărare, este

cuprins în capitolul II - Drepturile și libertățile fundamentale din titlul II - Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale din Constituție, este evident că garantarea accesului liber la justiție și a dreptului la apărare trebuie să fie acordată și persoanelor juridice, nu numai persoanelor fizice.

În acest sens, referitor la aplicarea drepturilor și libertăților fundamentale persoanelor juridice, Curtea a reținut, în jurisprudența sa, că acestea se aplică și persoanelor juridice, în măsura în care prin intermediul acestora cetățenii își exercită un drept constituțional (a se vedea în acest sens Decizia nr. 35 din 2 aprilie 1996, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 75 din 11 aprilie 1996). Pentru a întregi jurisprudența sa cu privire la acest aspect, Curtea reține, cu titlu de exemplu, că prin mai multe decizii (Decizia nr. 40 din 29 ianuarie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 229 din 16 martie 2004, Decizia nr. 1.360 din 27 octombrie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 874 din 15 decembrie 2000, Decizia nr. 5 din 4 februarie 1999, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 95 din 5 martie 1999, sau Decizia nr. 498 din 10 mai 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 428 din 28 iunie 2012) a statuat că exigențele unor drepturi sau libertăți fundamentale, spre exemplu accesul liber la justiție, libertatea individuală, dreptul de proprietate privată ori libertatea economică se aplică și în privința persoanelor juridice. În consecință, exigențele și garanțiile rezultate din drepturile și libertățile fundamentale reglementate prin Constituție sunt aplicabile și în privința persoanelor juridice, în măsura în care conținutul lor normativ este compatibil cu natura, specificul și particularitățile care caracterizează regimul juridic al persoanei juridice.

Astfel, Curtea a reținut că, în cauza de față, exigențele rezultate atât din art. 21 privind accesul liber la justiție, cât și din art. 24 privind dreptul la apărare, ca garanție a procesului echitabil, prevăzut de art. 21 alin. (3) din Constituție, sunt aplicabile și în privința persoanelor juridice. În acest sens este și art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care consacră protecția dreptului la un proces echitabil, care, astfel cum a fost reglementat de Convenție și interpretat în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, se aplică și în privința persoanelor juridice. De altfel, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului este constantă în aplicarea garanțiilor dreptului la un proces echitabil atât individului, cât și subiectelor colective de drept. În acest sens este, spre exemplu, Hotărârea din 8 ianuarie 2013, pronunțată în Cauza *S.C. „Raisa M. Shipping” - S.R.L. împotriva României*, prin care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că instanțele naționale au dat dovadă de un formalism incompatibil cu litera și spiritul art. 6 paragraful 1 din Convenție și au adus atingere nejustificată dreptului societății reclamante de acces la o instanță (paragraful 35).

Pornind de la această premisă, a necesității recunoașterii garanțiilor dreptului la un proces echitabil și persoanelor juridice, și aplicând *mutatis mutandis* raționamentul cuprins în considerentele Deciziei nr. 462 din 17 septembrie 2014, raționament referitor la obligativitatea reprezentării prin avocat a persoanelor fizice în recurs, Curtea constată că obligația reprezentării și asistării prin consilier juridic sau avocat pentru exercitarea recursului echivalează cu o condiție de admisibilitate a exercitării unei căi de atac; pe de altă parte, dreptul de a avea un reprezentant convențional este transformat într-o obligație, în cazul recursului. Și în cazul persoanelor juridice (indiferent că sunt de drept public sau de drept

privat), textul de lege criticat restrânge liberul acces la justiție și dreptul la apărare, ceea ce impune analiza, prin prisma unui test de proporționalitate, dacă limitele aduse prin intervenția legiutorului - respectiv reglementarea obligativității reprezentării și asistării persoanelor juridice prin consilier juridic sau prin avocat în etapa procesuală a recursului - reprezintă o limitare rezonabilă care să nu fie disproporționată față de obiectivul urmărit și care să nu transforme dreptul într-unul iluzoriu/teoretic. Conform testului de proporționalitate, măsură luată trebuie să fie adecvată - capabilă în mod obiectiv să ducă la îndeplinirea scopului, necesară - indispensabilă pentru îndeplinirea scopului și proporțională - justul echilibru între interesele concrete pentru a fi corespunzătoare scopului urmărit. În acest sens, scopul urmărit de legiutor prin instituirea obligației persoanelor juridice de a fi reprezentate de consilier juridic sau de avocat la redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea acestuia este unul legitim, fiind reprezentat de impunerea unei rigori și discipline procesuale, asigurarea unei reprezentări juridice adecvate a părților și asigurarea funcționării corespunzătoare a instanțelor de recurs care examinează numai chestiuni de legalitate, respectiv conformitatea hotărârii pronunțate cu legea, ceea ce corespunde noii viziuni asupra recursului reglementat ca o cale extraordinară de atac, potrivit căreia condițiile de exercitare sunt stricte, iar motivele de recurs sunt limitativ circumscrise respectării legalității. De asemenea, instituirea obligativității reprezentării părților - persoane juridice prin consilier juridic sau avocat în calea de atac a recursului, respectiv obligația redactării cererii de recurs, precum și a exercitării și susținerii recursului numai prin consilier juridic sau avocat constituie o măsură adecvată pentru impunerea unei rigori și discipline procesuale și, prin prisma finalității sale, este necesară pentru atingerea scopului urmărit.

Referitor la existența justului echilibru între măsura care a determinat limitarea dreptului de acces liber la justiție și scopul legitim urmărit, Curtea a constatat că nu există un raport rezonabil de proporționalitate între cerințele de interes general referitoare la buna administrare a justiției și protecția dreptului la apărare și a accesului liber la justiție. Astfel, prin condiționările impuse realizării interesului general menționat este afectat în mod iremediabil interesul persoanei care dorește să recurgă la concursul justiției în vederea realizării drepturilor și intereselor sale legitime. Condiționarea exercitării căii de atac de angajarea sau numirea unui consilier juridic sau de încheierea, în mod obligatoriu, a unui contract de asistență judiciară, drept condiție de admisibilitate a recursului, impune în sarcina persoanei juridice atât condiții excesive pentru exercitarea căii de atac a recursului, cât și costuri suplimentare pentru plata serviciului justiției.

Dispozițiile legale criticate încalcă art. 24 din Constituție, garanție a dreptului la un proces echitabil, atât din perspectiva intimatului, cât și din cea a recurentului, din moment ce această dispoziție constituțională nu vizează doar apărarea în procesul desfășurat în fața primei instanțe de judecată, ci și dreptul de apărare prin exercitarea căilor legale de atac împotriva unor constatări de fapt sau de drept ori unor soluții adoptate de o instanță de judecată care sunt considerate greșite de către una sau alta dintre părțile din proces. În situația în care partea interesată este împiedicată să exercite calea de atac, aceasta nu își va putea valorifica și apăra drepturile în fața instanței de recurs.

În concluzie, dispozițiile de lege criticate contravin art. 21 privind accesul liber la justiție și art. 24 privind dreptul la apărare, deoarece măsura care a determinat limitarea dreptului de

acces liber la justiție (și anume instituirea obligativității reprezentării convenționale în recurs) este excesivă față de scopul legitim urmărit, conducând la imposibilitatea exercitării căii de atac a recursului, prevăzute de lege. În același sens s-a pronunțat și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care, în interpretarea art. 6 paragraful 1 din Convenție, prin Hotărârea din 10 iulie 2001, pronunțată în *Cauza Tricard împotriva Franței*, a statuat că reglementările privind formalitățile pentru declararea unei căi de atac vizează asigurarea unei bune administrări a justiției și respectarea principiului securității juridice. Însă regulile respective nu trebuie să împiedice justițiabilul să utilizeze o cale de atac disponibilă (paragraful 29).

În sensul celor arătate anterior, Curtea a observat că, dacă persoanele fizice pot beneficia de ajutorul public judiciar conform Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, dar care nu poate fi considerat un remediu judiciar capabil să asigure accesul tuturor cetățenilor la calea de atac a recursului (a se vedea în acest sens paragrafele 40-42 din Decizia Curții Constituționale nr. 462 din 17 septembrie 2014), persoanele juridice pot beneficia, în anumite condiții stricte, doar de facilități sub formă de reduceri, eșalonări sau amânări pentru plata taxelor judiciare de timbru, potrivit art. 42 alin. (2)-(4) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru.

Pe lângă cheltuielile ocazionate de plata taxei judiciare de timbru, persoanele juridice, părți în cadrul unui litigiu, suportă și cheltuielile ocazionate de contractarea unor servicii juridice de consultanță, asistență și reprezentare pentru a putea promova calea extraordinară de atac a recursului, în condițiile stabilite de dispozițiile legale criticate din Codul de procedură civilă. Or, în situația unor persoane juridice de drept public ori privat aflate într-o situație economică precară sau care nu pot efectua plăți având conturile bancare blocate și care nu au angajat un consilier juridic, Curtea a reținut că condiționarea exercitării căii de atac de angajarea sau numirea unui consilier juridic ori de încheierea, în mod obligatoriu, a unui contract de asistență judiciară impune în sarcina persoanei juridice condiții excesive pentru exercitarea căii de atac a recursului, precum și costuri suplimentare pentru plata serviciului justiției, astfel încât pentru aceasta se creează un cadru juridic de natură a descuraja apelarea la serviciul justiției.

Curtea a reiterat impedimentul legal, respectiv Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 26/2012 privind unele măsuri de reducere a cheltuielilor publice și întărirea disciplinei financiare și de modificare și completare a unor acte normative, care prin art. I, referitor la asigurarea serviciilor juridice de consultanță, de asistență și/sau de reprezentare pentru autoritățile și instituțiile publice ale administrației publice centrale și locale, indiferent de modul de finanțare și subordonare, societățile naționale, companiile naționale și societățile comerciale cu capital integral sau majoritar de stat, precum și regiile autonome, care au în structura organizatorică personal propriu de specialitate juridică, a instituit regula potrivit căreia aceste servicii se asigură, în primul rând, de către personalul propriu, respectiv de către personalul de specialitate juridică angajat în aceste entități. Numai în situații temeinic justificate, în care activitățile juridice de consultanță, de asistență și/sau de reprezentare, necesare entităților mai sus menționate, nu se pot asigura de către personalul de specialitate juridică angajat în aceste entități, pot fi achiziționate servicii de această natură, în condițiile legii. În acest sens, Curtea a reținut că devin aplicabile dispozițiile Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 34/2006 privind atribuirea contractelor de achiziție publică, a contractelor de

concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii. Indiferent de procedura de atribuire a contractului de achiziție publică la care se apelează, potrivit Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 34/2006, trebuie avut în vedere faptul că exercitarea căii de atac și redactarea corectă a motivelor de recurs riguros fundamentate trebuie realizate în termenul legal, existând riscul depășirii acestui termen până la finalizarea și concretizarea procedurii de achiziție.

De asemenea, Curtea a observă că, prin constatarea ca neconstituțional a art. 84 alin. (2) din Codul de procedură civilă, normele de trimitere la acesta rămân fără obiect (a se vedea în acest sens Decizia nr. 82 din 20 septembrie 1995, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 58 din 19 martie 1996).

III. Pentru aceste considerente, cu unanimitate de voturi, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 13 alin. (2) teza a doua, ale art. 84 alin. (2), precum și ale art. 486 alin. (3) din Codul de procedură civilă, cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs de către persoanele juridice prin avocat sau consilier juridic, sunt neconstituționale.

Decizia nr. 485 din 23 iunie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 13 alin. (2) teza a doua, art. 84 alin. (2) și art. 486 alin. (3) din Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial nr. 539 din 20 iulie 2015.

Lipsa citării suspectului sau, după caz, a inculpatului, la soluționarea cererii de confirmare a redeschiderii urmăririi penale are ca efecte lipsirea acestuia de dreptul de a prezenta personal, sau prin intermediul unui reprezentant legal, în fața instanței, argumentele favorabile situației sale procesuale. Or, aceasta echivalează cu încălcarea dreptului la apărare al acestui participant la procesul penal, care are interesul procesual de a dovedi neîntreținerea condițiilor privind redeschiderea urmăririi penale în privința sa. Stabilirea acestora nu poate fi realizată de către instanță în mod formal și nici unilateral, printr-o procedură necontradictorie, ci presupune o prezență efectivă și activă a participanților la procesul penal la procedura de soluționare a cererii de confirmare a redeschiderii urmăririi penale. Mai mult, constatarea unor situații precum inexistența împrejurării pe care s-a întemeiat soluția de clasare, apariția unor fapte sau împrejurări noi care înlătură împrejurarea pe care s-a întemeiat clasarea sau neîndeplinirea, de către suspect sau inculpat, cu rea-credință a obligațiilor stabilite potrivit art. 318 alin. (3) din Codul de procedură penală poate necesita audierea părților.

Cuvinte cheie: *proces echitabil, contradictorialitate, oralitate, dreptul la apărare.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, Avocatul Poporului arată că, chiar dacă prevederile art. 335 alin. (4) din Codul de procedură penală, nu vizează rezolvarea fondului cauzei, există posibilitatea ca rezultatul procedurii referitoare la redeschiderea urmăririi penale să fie decisiv pentru stabilirea unei acuzații în materie penală. Se face trimitere la Hotărârile

Curții Europene a Drepturilor Omului, din 27 februarie 1980 și din 15 iulie 1982, pronunțate în cauzele Deweer împotriva Belgiei, par. 46, și Eckle împotriva Germaniei, par. 73, prin care instanța europeană a statuat că noțiunea de „acuzatie în materie penală” trebuie înțeleasă în sensul Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și poate fi definită ca „notificarea oficială, din partea autorității competente, privind suspiciunea referitoare la comiterea unei fapte penale”, definiție care implică existența sau absența unor „repercusiuni importante asupra situației suspectului”. Or, în situația neparticipării procurorului și a suspectului sau, după caz, a inculpatului la ședința de judecată prin care se hotărăște cu privire la legalitatea și temeinicia ordonanței prin care s-a dispus redeschiderea urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară nu își poate forma o opinie obiectivă asupra motivelor care au stat la baza redeschiderii urmăririi penale. Se susține că, prin imposibilitatea participării la ședința de judecată, în situația prevăzută prin textul criticat, suspectul sau, după caz, inculpatul nu poate să-și formuleze propriile apărări, în cadrul unei proceduri contradictorii și orale, fiindu-i, astfel, încălcat dreptul la apărare și dreptul la un proces echitabil. Or, lipsa dezbaterilor contradictorii din procedura de confirmare a redeschiderii urmăririi penale face imposibilă pentru suspect, sau, după caz, pentru inculpat, formularea de cereri sau excepții cu privire la legalitatea sau temeinicia ordonanței prin care s-a dispus redeschiderea urmăririi penale. Se observă că, de altfel, încheierea judecătorului de cameră preliminară prin care se dispune cu privire la redeschiderea urmăririi penale este definitivă.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Prin dispozițiile art. 335 alin. (4) din Codul de procedură penală, legiuitorul a înțeles să pună în acord dispozițiile Codului de procedură penală cu prevederile art. 6 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, ca urmare a celor reținute de Curtea Europeană a Drepturilor Omului prin Hotărârea din 4 august 2005, pronunțată în cauza Stoianova și Nedelcu împotriva României, par. 21, prin care instanța europeană a constatat necesitatea ca posibilitatea acordată parchetului de a redeschide urmărirea penală să fie supusă autorizării unei instanțe naționale care să fie obligată să examineze temeinicia unei astfel de cereri, în sensul de a aprecia dacă redeschiderea cazului nu este inechitabilă sau perioada scursă de la încetarea anchetei nu este excesivă. Procedura de confirmare de către judecătorul de cameră preliminară a redeschiderii urmăririi penale astfel reglementată constituie, prin urmare, o garanție procesuală a caracterului echitabil al actului de redeschidere a urmăririi penale acordată participanților la procesul penal, conform dispozițiilor art. 21 alin. (3) din Constituție și cu cele ale art. 6 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Conform art. 332 alin. (1) din Codul de procedură penală, urmărirea penală poate fi reluată în caz de încetare a cauzei de suspendare, de restituire a cauzei de către judecătorul de cameră preliminară sau de redeschidere a urmăririi penale. Curtea reține că dispozițiile art. 335 alin. (1)-(3) din Codul de procedură penală reglementează trei cazuri de redeschidere a urmăririi penale de către procuror, din oficiu. Acestea le sunt aplicabile dispozițiile art. 335 alin. (4) din Codul de procedură penală, conform cărora redeschiderea urmăririi penale este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară, în termen de cel mult 3 zile, sub sancțiunea nulității. În vederea pronunțării unei soluții în acest sens, judecătorul de cameră preliminară este obligat să verifice atât legalitatea, cât și temeinicia ordonanței de redeschidere a urmăririi penale.

Verificarea legalității ordonanței de redeschidere a urmăririi penale constă în analiza realizată de judecătorul de cameră preliminară cu privire la îndeplinirea condițiilor legale pentru reluarea urmăririi penale în caz de redeschidere, respectiv, faptul că, în drept, în cauză este aplicabilă una dintre situațiile prevăzute la art. 335 alin. (1)-(3) din Codul de procedură penală. Neîndeplinirea condițiilor de legalitate anterior arătate determină infirmarea ordonanței de redeschidere a urmăririi penale. Verificarea temeiniciei ordonanței de redeschidere a urmăririi penale presupune însă efectuarea unui control asupra situațiilor de fapt ce determină aplicarea prevederilor legale ale art. 335 alin. (1)-(3) din Codul de procedură penală. Astfel, judecătorul de cameră preliminară se află, potrivit textului criticat, în situația de a verifica și constata că, în mod concret, în cauză nu a existat împrejurarea pe care s-a întemeiat soluția de clasare [în situația prevăzută la art. 335 alin. (1) din Codul de procedură penală], au apărut fapte sau împrejurări noi care fac să dispară împrejurarea pe care s-a întemeiat clasare [în situația prevăzută la art. 335 alin. (2) din Codul de procedură penală] sau că suspectul sau inculpatul nu și-a îndeplinit, cu rea-credință, obligațiile stabilite potrivit art. 318 alin. (3) din Codul de procedură penală, cu prilejul renunțării de către procuror la urmărirea penală [în situația prevăzută la art. 335 alin. (3) din Codul de procedură penală]. Curtea a constatat, totodată, că redeschiderea urmăririi penale are ca efect reluarea urmăririi penale conform dispozițiilor art. 285 și următoarele din Codul de procedură penală. În acest sens, art. 335 alin. (1) din același cod prevede că dacă procurorul ierarhic superior celui care a dispus soluția constată, ulterior, că nu a existat împrejurarea pe care se întemeia clasarea, infirmă ordonanța și dispune redeschiderea urmăririi penale, dispozițiile art. 317 din Codul de procedură penală urmând a fi aplicate în mod corespunzător. Astfel, redeschiderea urmăririi penale va avea ca finalitate dispunerea de către procuror a uneia dintre soluțiile prevăzute la art. 327 din Codul de procedură penală, respectiv fie trimiterea în judecată, dacă din materialul de urmărire penală rezultă că fapta există, că a fost săvârșită de inculpat și că acesta răspunde penal, fie clasarea sau renunțarea la urmărire. Curtea a reținut că, dacă ultimele două potențiale soluții nu schimbă situația juridică a persoanei în privința căreia se dispune redeschiderea urmăririi penale, soluția de trimitere în judecată, prin rechizitoriu, poate avea ca efect supunerea acesteia cercetării judecătorești. Dar, în oricare dintre cele trei situații juridice analizate, împotriva persoanei referitor la care este confirmată soluția de redeschidere a urmăririi penale va fi formulată o acuzație în materie penală. Spre deosebire de procedura prevăzută de art. 342 și următoarele din Codul de procedură penală, unde acuzația în materie penală a fost realizată deja, în cazul plângerilor formulate împotriva soluțiilor de netrimitere sau neurmărire penală dispuse de procuror, judecătorul de cameră preliminară astfel competent nu poate să exercite și funcția de judecată pe fond, întrucât caracterul sui generis al încheierii pronunțate în temeiul art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) din Codul de procedură penală preia în mod vădit activitatea specifică exercitării funcției de urmărire penală. În ceea ce privește critica de neconstituționalitate referitoare la încălcarea prin dispozițiile art. 335 alin. (4) din Codul de procedură penală a prevederilor art. 21 alin. (3) și art. 24 din Constituție, privind dreptul la un proces echitabil și la dreptul la apărare, aceasta are în vedere același aspect care a determinat constatarea neconstituționalității dispozițiilor art. 488⁴ alin. (5) din Codul de procedură penală și ale art. 341 alin. (5) din Codul de procedură penală, prin Decizia nr. 423 din 9 iunie 2015 și Decizia nr. 599 din 21 octombrie 2014, respectiv cel al neparticipării procurorului și a

suspectului sau, după caz, a inculpatului la procedura confirmării redeschiderii urmăririi penale de către judecătorul de cameră preliminară. De asemenea, Curtea a constatat, la fel ca și în cazul celor două excepții de neconstituționalitate anterior referite, că, asupra redeschiderii urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară se pronunță în urma unei proceduri necontradictorii, care nu oferă procurorului și suspectului sau, după caz, inculpatului dreptul de a participa la soluționarea cererii de confirmare a redeschiderii urmăririi penale. Astfel, nici procurorul și nici suspectul, sau, după caz, inculpatul nu au posibilitatea de a participa la procedura ce are ca efect formularea împotriva acestuia din urmă a unei acuzații în materie penală și de a-și susține în mod direct argumentele, în fața judecătorului de cameră preliminară. Pentru acest motiv, Curtea constată că aceștia nu beneficiază, potrivit textului criticat, dreptul la un proces echitabil prevăzut la art. 21 alin. (3) din Constituție. Totodată, Curtea a reținut că lipsa citării suspectului sau, după caz, a inculpatului, la soluționarea cererii de confirmare a redeschiderii urmăririi penale are ca efecte lipsirea acestuia de dreptul de a prezenta personal, sau prin intermediul unui reprezentant legal, în fața instanței, argumentele favorabile situației sale procesuale. Or, aceasta echivalează cu încălcarea dreptului la apărare al acestui participant la procesul penal, care are interesul procesual de a dovedi neîntrunirea condițiilor privind redeschiderea urmăririi penale în privința sa. De asemenea, Curtea a reținut că stabilirea acestora nu poate fi realizată de către instanță în mod formal și nici unilateral, printr-o procedură necontradictorie. Dimpotrivă, stabilirea existenței acestor situații presupune o prezență efectivă și activă a participanților la procesul penal la procedura de soluționare a cererii de confirmare a redeschiderii urmăririi penale. Mai mult, constatarea unor situații precum inexistența împrejurării pe care s-a întemeiat soluția de clasare, apariția unor fapte sau împrejurări noi care înlătură împrejurarea pe care s-a întemeiat clasarea sau neîndeplinirea, de către suspect sau inculpat, cu rea-credință a obligațiilor stabilite potrivit art. 318 alin. (3) din Codul de procedură penală poate necesita audierea părților. Pentru aceste motive, Curtea a constatat că soluția legislativă prevăzută la art. 335 alin. (4) din Codul de procedură penală, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară hotărăște „*fără participarea procurorului și a suspectului sau, după caz, a inculpatului*” este neconstituțională, fiind de natură a încălca dispozițiile art. 21 alin. (3) și ale art. 24 din Constituție.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 335 alin. (4) din Codul de procedură penală, excepție ridicată direct de Avocatul Poporului și a constatat că soluția legislativă potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară hotărăște „*fără participarea procurorului și a suspectului sau, după caz, a inculpatului*” este neconstituțională.

Decizia nr. 496 din 23 iunie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 335 alin. (4) din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 708 din 22 septembrie 2015.

Soluția legislativă cuprinsă în art. 459 alin. (2) din Codul de procedură penală, potrivit căreia admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire se examinează de către instanță „fără citarea părților”, este neconstituțională, întrucât încalcă art. 21 alin. (3) din Legea

fundamentală, și, prin urmare, în această procedură, la care participă procurorul, trebuie citate părțile, în scopul asigurării posibilității acestora de a participa la această etapă procesuală.

Cuvinte cheie: proces echitabil, contradictorialitate, egalitatea armelor în proces, citare

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate se susține că, în temeiul art. 363 din Codul de procedură penală, în lipsa vreunei limitări, admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire se discută în camera de consiliu cu participarea procurorului sub sancțiunea nulității absolute conform dispozițiilor art. 281 alin. (1) lit. d) din același cod. În aceste condiții, se apreciază că prezența în fața instanței de judecată ori a judecătorului de cameră preliminară a revizuentului alături de reprezentantul Ministerului Public, la dezbaterile admisibilității în principiu a cererii de revizuire, este un element esențial al asigurării principiului contradictorialității, al unui proces echitabil, al respectării dreptului la apărare, precum și al egalității de arme între acuzare și apărare și al egalității în fața autorităților judiciare. Se apreciază că prevederile criticate nu respectă egalitatea de arme, egalitatea părților și a procurorului în fața legii și a autorităților judiciare, dreptul la apărare, accesul efectiv la justiție și echitatea procesului penal, mai cu seamă contradictorialitatea acestuia.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Prin Decizia nr. 255 din 7 aprilie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 361 din 26 mai 2015, Curtea a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 459 alin. (2) din Codul de procedură penală, motivele de neconstituționalitate invocate de autor, și reținute în decizia precitată, constând, în esență, în faptul că examinarea admisibilității în principiu a cererii de revizuire nu are loc în ședință publică, părțile fiind, astfel, în imposibilitate de a-și susține punctul de vedere în fața instanței.

În considerentele deciziei precitate Curtea a reținut că procedura examinării admisibilității în principiu a cererii de revizuire este faza procesuală în care instanța verifică, în camera de consiliu, fără citarea părților: dacă cererea a fost formulată în termen și de o persoană având calitatea procesuală prevăzută de art. 455 din Codul de procedură penală; dacă au fost invocate temeiuri legale pentru redeschiderea procedurilor penale; dacă faptele și mijloacele de probă în baza cărora este formulată cererea nu au fost prezentate într-o cerere anterioară de revizuire care a fost judecată definitiv și, totodată, dacă acestea conduc, în mod evident, la stabilirea existenței unor temeiuri legale ce permit revizuirea; dacă persoana care a formulat cererea s-a conformat cerințelor instanței și a completat cererea, în termenul stabilit de instanță, cu privire atât la cazurile de revizuire pe care se întemeiază, a mijloacelor de probă în dovedirea acestora, cât și cu privire la anexarea copiilor certificate de pe înscrisurile de care revizuentul înțelege a se folosi în proces.

Așadar, Curtea a reținut că procedura reglementată de normele procesual penale ale art. 459 alin. (2) privește examinarea admisibilității exercitării unui drept, iar nu o judecată asupra temeiniciei solicitării ce face obiectul exercitării aceluși drept, deci nu vizează însăși soluționarea căii extraordinare de atac a revizuirii, instanța neimplicându-se în niciun fel în judecata pe fond a unei acuzații în materie penală, aceasta verificând cererea de revizuire doar

sub aspectul regularității sale, respectiv al îndeplinirii condițiilor în care poate fi exercitată referitor la hotărârile ce pot fi atacate, cazurile ce o justifică, titularii cererii și termenul de introducere. Așa fiind, instanța pronunțându-se doar asupra unor aspecte de ordin pur legal, a căror examinare nu fac cu nimic necesară o dezbatere, cu citarea părților și, constatându-se absența oricăror repercusiuni importante asupra situației revizuentului, Curtea a reținut că prevederile de lege criticate nu înfrâng accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil.

Prin Decizia nr. 506 din 30 iunie 2015, Curtea a constatat că jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la aplicabilitatea laturii penale a art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în cazul examinării admisibilității în principiu a exercitării căilor de atac extraordinare justifică soluția și considerentele din Decizia nr. 255 din 7 aprilie 2015. Astfel, Curtea a reținut că, prin Decizia din 6 mai 2003, pronunțată în *Cauza Franz Fischer împotriva Austriei*, cererea nr. 27569/02, Curtea de la Strasbourg a reamintit jurisprudența sa constantă, potrivit căreia art. 6 din Convenție nu se aplică unei proceduri care urmărește redeschiderea unei proceduri penale, întrucât persoana a cărei condamnare a intrat în puterea lucrului judecat și care solicită o asemenea redeschidere nu este „acuzată de o infracțiune”, în sensul art. 6 din Convenție, ceea ce înseamnă că nu face obiectul unei „acuzății în materie penală” (a se vedea și Decizia Comisiei din 16 mai 1995, pronunțată în *Cauza Oberschlick împotriva Austriei*, cererile nr. 19255/92 și 21655/93, Decizia din 25 mai 1999, pronunțată în *Cauza Dankevich împotriva Ucrainei*, cererea nr. 40679/98, Decizia din 6 ianuarie 2000, pronunțată în *Cauza Sonnleitner împotriva Austriei*, cererea nr. 34813/97 și Decizia din 20 martie 2001, pronunțată în *Cauza Kucera împotriva Austriei*, cererea nr. 40072/98). Prin Decizia din 6 mai 2003, pronunțată în *Cauza Franz Fischer împotriva Austriei*, precitată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că procedura prevăzută de art. 363a din Codul de procedură penală austriac, care instituie posibilitatea de a redeschide o procedură penală ca urmare a constatării de către Curte a unei încălcări a Convenției, este comparabilă cu procedura de redeschidere a unei proceduri penale mai sus menționate, având în vedere că este declanșată de către o persoană a cărei condamnare a rămas definitivă și vizează pronunțarea nu asupra unei „acuzății în materie penală”, ci asupra problemei de a ști dacă sunt îndeplinite condițiile pentru reluarea procedurii penale. Prin urmare, Curtea a reținut că art. 6 din Convenție nu se aplică procedurii în cauză. În același sens este și Decizia din 6 iulie 2010, pronunțată în *Cauza Öcalan împotriva Turciei*, cererea nr. 5980/07. Totodată, Curtea de la Strasbourg a statuat că numai procedurile ulterioare autorizării reinvestirii instanței penale pot fi considerate ca vizând stabilirea temeiniciei unei acuzații în materie penală (Hotărârea din 3 octombrie 2000, pronunțată în *Cauza Löffler împotriva Austriei*, paragrafele 18-19).

Curtea a observat că normele procesual penale ale art. 403 alin. (1) din Codul de procedură penală din 1968, în redactarea de până la intrarea în vigoare a Legii nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 714 din 26 octombrie 2010, prevedeau că „*Instanța, ascultând concluziile procurorului și ale părților, examinează dacă cererea de revizuire este făcută în condițiile prevăzute de lege și dacă din probele strânse în cursul cercetării efectuate de procuror rezultă date suficiente pentru admiterea în principiu*”. Ulterior, prin modificarea intervenită asupra acestui text de lege conform art. XVII pct. 52 din Legea nr. 202/2010, s-a prevăzut că „*Admisibilitatea în principiu se examinează de către instanță, în camera de consiliu, fără citarea*

părților și fără participarea procurorului". Noul Cod de procedură penală stabilește, în art. 459 alin. (2), că „Admisibilitatea în principiu se examinează de către instanță, în camera de consiliu, fără citarea părților”.

Curtea a reținut că omisiunea noului Cod de procedură penală de a reglementa, în mod expres, faptul că procurorul nu participă la admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire a dat naștere, în practică și doctrină, interpretării potrivit căreia participarea procurorului într-o astfel de procedură este obligatorie. Temeiul acestei interpretări îl constituie normele procesual penale cuprinse în art. 363 - având denumirea marginală „Participarea procurorului la judecată” - coroborate cu cele ale art. 353 alin. (9) - potrivit cărora „Participarea procurorului la judecata cauzei este obligatorie”, căile extraordinare de atac (între care și revizuirea) făcând parte din titlul III - „Judecata” - al Codului de procedură penală.

Curtea a reținut că și în cazul admisibilității în principiu a contestației în anulare, o altă cale extraordinară de atac, actualul Cod de procedură penală prevede la art. 431 alin. (1) faptul că „Instanța examinează admisibilitatea în principiu, în camera de consiliu, fără citarea părților”. Anterior, art. 391 din Codul de procedură penală din 1968 avea un conținut identic cât privește citarea părților. Întrucât practica nu a fost unitară sub aspectul participării procurorului la desfășurarea acestei din urmă proceduri, Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat, prin Decizia nr. 3 din 19 ianuarie 2015, pronunțată în soluționarea unui recurs în interesul legii, că admisibilitatea în principiu a contestației în anulare se examinează în cameră de consiliu, „fără citarea părților, cu participarea procurorului”. În motivarea acestei soluții, Înalta Curte a reținut următoarele: dispozițiile art. 363 alin. (1) din Codul de procedură penală, care consacră obligativitatea prezenței procurorului la judecată, instituie o regulă cu caracter general, incidentă ori de câte ori este vorba despre o activitate procesuală de judecată, inclusiv în materia căilor extraordinare de atac, în lipsa unei dispoziții exprese contrare; admiterea în principiu a contestației în anulare presupune ca instanța să verifice, între altele, dacă motivele concrete invocate în susținerea căii extraordinare declarate se încadrează în cazurile expres și limitativ prevăzute în art. 426 din Codul de procedură penală, în condițiile în care reglementarea actuală a acestora este diferită de cea prevăzută în Codul de procedură penală din 1968, prin preluarea unora dintre cazurile de casare regăsite anterior în materia recursului; pentru participarea procurorului în această procedură pledează și dispozițiile art. 430 din Codul de procedură penală referitoare la suspendarea executării hotărârii atacate, măsură care poate fi dispusă de instanța sesizată „luând concluziile procurorului”, așadar instanța decide asupra suspendării executării hotărârii fie mai înainte, fie cel mai târziu odată cu admisibilitatea în principiu a contestației în anulare, iar aspectele analizate sunt similare, dacă nu chiar identice cu cele verificate pentru admisibilitatea în principiu; concluzia neparticipării procurorului în procedura admiterii în principiu a contestației în anulare, dedusă din absența unei prevederi legale în acest sens, este infirmată de faptul că, dacă legiuitorul ar fi dorit o asemenea ipoteză, ar fi reglementat-o în mod expres, așa cum a făcut de pildă în cuprinsul art. 341 alin. (5) din Codul de procedură penală și, în acest context, se face referire la Decizia Curții Constituționale nr. 599 din 21 octombrie 2014; nici în reglementarea anterioară a contestației în anulare (art. 391 din Codul de procedură penală din 1968) nu a existat o prevedere legală expresă privind participarea procurorului la examinarea admisibilității în principiu a contestației în anulare, însă jurisprudența în această materie, inclusiv a instanței supreme, a fost în sensul participării

procurorului atât la judecarea admisibilității în principiu, cât și la judecarea pe fond a contestației în anulare.

Curtea a constatat că o parte dintre argumentele reținute de către Înalta Curte de Casație și Justiție pentru a motiva participarea procurorului la procedura admisibilității în principiu a contestației în anulare sunt valabile și pentru a justifica participarea reprezentantului Ministerului Public la soluționarea admisibilității în principiu a cererii de revizuire, respectiv faptul că, în lipsa unei dispoziții contrare, trebuie să se facă aplicarea art. 363 alin. (1) din Codul de procedură penală care consacră obligativitatea prezenței procurorului la judecată și instituie o regulă cu caracter general, incidentă ori de câte ori este vorba despre o activitate procesuală de judecată, inclusiv în materia căilor extraordinare de atac. Așadar, în condițiile existenței acestei norme, cu caracter general, neparticiparea procurorului în procedura examinării admisibilității în principiu a cererii de revizuire ar fi fost posibilă doar dacă legiuitorul ar fi stabilit expres acest lucru, așa cum a făcut-o prin modificarea dispozițiilor art. 403 alin. (1) din Codul de procedură penală din 1968, conform art. XVII pct. 52 din Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, când s-a prevăzut că admisibilitatea în principiu se examinează de către instanță, în camera de consiliu, fără citarea părților și fără participarea procurorului.

Cât privește desfășurarea activității procesuale de judecată în admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire, Curtea a reținut că instanța examinează dacă din probele depuse odată cu cererea de revizuire rezultă date suficiente pentru ca judecata asupra cererii să continue, deci cererea să fie admisă în principiu [art. 459 alin. (3) lit. e) din Cod]. Aceste verificări de probe apar ca necesare în cazul de revizuire reglementat la art. 453 alin. (1) lit. a) din Cod - când s-au descoperit fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute la soluționarea cauzei și care dovedesc netemeinicia hotărârii pronunțate în cauză - fiind necesar ca faptele probatorii să fie noi, nefiind posibilă o prelungire a probatoriului pentru fapte sau împrejurări cunoscute de instanță și nici o readministrare sau o reinterpretare a probatoriului administrat, iar în cazurile prevăzute la lit. b), c) și d) ale aceluiași articol, referitoare la mărturii mincinoase, înscrisuri false, fapte ilicite comise de subiecți oficiali, atunci când acestea nu sunt dovedite prin hotărâri judecătorești. În verificarea probelor depuse odată cu cererea de revizuire, în această procedură, se face aplicarea dispozițiilor din partea generală a Codului de procedură penală privitoare la probe și mijloace de probă.

Curtea a reținut că, odată cu admiterea în principiu a cererii de revizuire (sau ulterior acesteia), instanța poate suspenda motivat, în tot sau în parte, executarea hotărârii supuse revizuirii și poate dispune respectarea de către condamnat a unora dintre obligațiile prevăzute la art. 215 alin. (1) și (2) privind conținutul controlului judiciar.

Curtea a reținut că admisibilitatea în principiu este o judecată de ordin procesual, privind regularitatea și seriozitatea cererii de revizuire pentru a se decide dacă este sau nu cazul să fie efectuat un control judecătorec prin rejudecarea cauzei care face obiectul cererii de revizuire. Doctrina în materie arată că admisibilitatea în principiu este o activitate procesuală de statuire, privind exercitarea unui drept procesual și implicit soluționarea unei situații procesuale, deci o judecată.

Cât privește dreptul la un proces echitabil, prin Decizia nr. 599 din 21 octombrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 886 din 5 decembrie 2014, Curtea a

reținut că un aspect fundamental al acestui drept constă în caracterul contradictoriu al procedurii și egalitatea armelor între acuzare și apărare.

Cât privește contradictorialitatea, în Decizia nr. 641 din 11 noiembrie 2014, paragrafele 35 și 36, Curtea a reținut că acest concept este definit în doctrină ca dreptul fiecărei părți de a participa la prezentarea, argumentarea și dovedirea pretențiilor sau apărărilor sale, precum și dreptul de a discuta și combate susținerile și probele celeilalte părți. Contradictorialitatea se traduce în aducerea la cunoștința celeilalte părți a argumentelor de fapt și de drept, pe de-o parte, și posibilitatea celeilalte părți de a răspunde acestora, pe de altă parte. Astfel, contradictorialitatea este, în primul rând, posibilitatea reală de a dezbate în fața judecătorului tot ceea ce este avansat în drept sau în fapt de către adversar și tot ceea ce este prezentat de acesta, probe sau alte documente. Din perspectiva protejării drepturilor omului, Curtea a observat că principiul contradictorialității este un element al principiului egalității armelor și al dreptului la un proces echitabil.

În ceea ce privește principiul egalității armelor - unul dintre elementele conceptului mai larg de proces echitabil, acesta presupune ca fiecare parte să dispună de posibilitatea rezonabilă de a-și prezenta cauza în condiții care să nu o plaseze într-o situație dezavantajoasă față de adversarul său.

Așa fiind, Curtea a constatat că, potrivit normelor procesual penale referitoare la admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire, în redactarea de până la intrarea în vigoare a Legii nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, instanța soluționa admisibilitatea în principiu ascultând concluziile procurorului și ale părților, în condiții de publicitate, contradictorialitate și oralitate, cu respectarea dreptului la apărare, ulterior, prin modificarea intervenită asupra acestor norme prevăzându-se că admisibilitatea în principiu se examinează de către instanță, în camera de consiliu, fără citarea părților și fără participarea procurorului, procedura pierzând caracterul contradictoriu și oral, legiuitorul păstrând însă echitatea acesteia prin reglementarea, în mod expres, a excluderii atât a părților, cât și a procurorului deopotrivă. Prin urmare, Curtea a constatat că precedentele soluții legislative satisfac pe deplin exigențele unui proces echitabil, din perspectiva egalității de arme între acuzare și apărare.

Dispozițiile actualului Cod de procedură însă, prin excluderea numai a părților de la soluționarea admisibilității în principiu a cererii de revizuire, fără a dispune expres cu privire la neparticiparea procurorului, acesta fiind prezent în temeiul normelor de generală aplicare ale art. 363 alin. (1) din Codul de procedură penală, determină ruperea echilibrului procesual. Așa încât Curtea a constatat că, în condițiile în care participarea procurorului în procedura de admisibilitate în principiu a cererii de revizuire este obligatorie, exigențele unui proces echitabil sunt înfrânte, de vreme ce nu se respectă egalitatea de arme între acuzare și apărare.

Curtea a reținut că excluderea *ab initio* a revizuentului din această primă fază a căii de atac extraordinare a revizuirii și soluționarea admisibilității în principiu a cererii de revizuire doar cu participarea procurorului plasează revizuentul într-o poziție dezavantajoasă față de reprezentantul Ministerului Public. Astfel, revizuentul nu se bucură de posibilitatea reală de a aduce comentarii referitoare la tot ceea ce este avansat în drept sau în fapt de către procuror și la tot ceea ce este prezentat de acesta cu privire la eventuala excludere a unor probe, la suspendarea executării hotărârii supuse revizuirii ori cu privire la instituirea în sarcina sa a

obligărilor ce rezultă din dispunerea măsurii controlului judiciar. Așadar, prin excluderea revizuentului din această procedură este restrânsă în mod absolut posibilitatea acestuia de a avea cunoștință și de a dezbate susținerile parchetului, revizuentul plasându-se astfel într-o situație dezavantajoasă față de procuror.

Atâta vreme cât admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire se soluționează cu participarea procurorului, din perspectiva contradictorialității, ca element definitoriu al egalității de arme și al dreptului la un proces echitabil, Curtea a reținut că norma legală trebuie să permită citarea părților, fiind suficient să li se asigure părților posibilitatea participării în această etapă procesuală, judecătorul putând decide asupra admisibilității în principiu a cererii de revizuire și fără participarea părților atâta timp cât acestea au fost legal citate, de vreme ce, astfel cum a reținut Curtea în jurisprudența sa, dreptul la un proces în contradictoriu înseamnă, într-un proces penal, că atât procurorului, cât și părții trebuie să li se ofere posibilitatea de a avea cunoștință și de a putea aduce observații referitoare la toate probele prezentate sau la observațiile depuse de către cealaltă parte în vederea influențării deciziei instanței.

În consecință, Curtea a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 459 alin. (2) din Codul de procedură penală, potrivit căreia admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire se examinează de către instanță „fără citarea părților”, este neconstituțională, întrucât încalcă art. 21 alin. (3) din Legea fundamentală, și, prin urmare, în această procedură, la care participă procurorul, trebuie citate părțile, în scopul asigurării posibilității acestora de a participa la această etapă procesuală.

III. Pentru toate aceste considerentele, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 459 alin. (2) din Codul de procedură penală și a constatat că soluția legislativă potrivit căreia admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire se examinează de către instanță „fără citarea părților” este neconstituțională.

Decizia nr. 506 din 30 iunie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 459 alin. (2) din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 539 din 20 iulie 2015.

Excepția de neconstituționalitate a prevederilor legale criticate care nu au o incidență directă cu privire la modul de soluționare a cererii de chemare în judecată, respectiv nu au legătură cu soluționarea cauzei este inadmisibilă.

Cuvinte cheie: *condiții de admisibilitate a excepției de neconstituționalitate, legătură cu soluționarea cauzei, inadmisibilitate.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, s-a susținut că prevederile criticate sunt neconstituționale, deoarece, prin includerea în lista anexă la Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 101/2011 privind reglementarea condițiilor pentru vânzarea unor imobile, proprietate privată a statului, aflate în administrarea Regiei Autonome „Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat”, a imobilelor proprietatea Regiei Autonome „Administrația

Patrimoniului Protocolului de Stat”, pentru reglementarea situației juridice a unor imobile, pentru reglementarea cheltuielilor de cazare în unele situații speciale, precum și pentru modificarea unor acte normative, aprobată cu completări prin Legea nr. 382/2013, a bunurilor administrate de Regia Autonomă „Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat”, se face „dovada deplină că aceste bunuri nu erau necesare unității notificate, că erau încadrabile în noțiunea de bunuri disponibile în accepțiunea art. 1 alin. (5) din Legea nr. 10/2001 și puteau fi incluse în lista imobilelor disponibile, pentru a face obiectul atribuirii de bunuri în compensare”. De asemenea, s-a arătat că o astfel de lege, care a anihilat posibilitatea atribuirii de bunuri în compensare, este de natură să aducă atingere dreptului de proprietate născut prin efectul Legii nr. 10/2001. Astfel, în situația în care instanța în fața căreia s-a invocat excepția de neconstituționalitate ar respinge cererea de atribuire de bunuri în compensare pe considerentul inexistenței unor imobile disponibile, ce pot fi atribuite în compensare, s-ar ajunge doar la stabilirea unor măsuri reparatorii în „puncte”, prevăzute de Legea nr. 65/2013, care nu vor putea fi valorificate decât în condițiile acestei legi. Or, perspectiva de aplicare a Legii nr. 165/2013 este incertă, iar mecanismul de despăgubire prevăzut de aceasta nu este în concordanță cu cerințele Hotărârii-pilot din 12 octombrie 2010, pronunțată în *Cauza Maria Atanasiu și alții împotriva României*.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea, verificând mai întâi condițiile cumulative de admisibilitate a cererii privind sesizarea Curții Constituționale cu soluționarea unei excepții de neconstituționalitate ridicate, reglementate de dispozițiile art. 29 alin. (1)-(3) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, constată că excepția de neconstituționalitate este ridicată de către o parte din proces în fața unei instanțe de judecată, prevederile criticate reprezintă o lege în vigoare și care nu au fost constatate ca fiind neconstituționale printr-o decizie anterioară.

În schimb, în ceea ce privește condiția ca textul supus controlului de constituționalitate să aibă legătură cu soluționarea cauzei, Curtea a constatat că, în această cauză, prin cererea dedusă judecătii de către autoarea excepției de neconstituționalitate, instanța a fost investită cu soluționarea notificărilor formulate în baza Legii nr. 10/2001, în sensul stabilirii calității de persoane îndreptățite la acordarea măsurilor reparatorii prevăzute de Legea nr. 10/2001 pentru imobilul ce face obiectul solicitării, restituirea în natură a imobilului notificat, iar, în măsura în care nu poate fi restituit în natură, atribuirea de bunuri în compensare sau, în subsidiar, acordarea altor măsuri compensatorii sub formă de puncte, potrivit Legii nr. 165/2013.

Curtea a observat că Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989, în temeiul căreia s-a formulat acțiunea în prezenta cauză, reglementează dreptul la măsuri reparatorii, în natură sau prin echivalent, iar în ceea ce privește natura măsurilor reparatorii prin echivalent, Legea nr. 10/2001 nu prevede decât că acestea pot consta în compensarea cu alte bunuri sau cu despăgubiri care vor fi acordate în condițiile legii speciale, sens în care a fost adoptată Legea nr. 247/2005 privind reforma în domeniile proprietății și justiției, precum și unele măsuri adiacente și, ulterior, Legea nr. 165/2013 privind măsurile pentru finalizarea procesului de restituire, în natură sau prin echivalent, a imobilelor preluate în mod abuziv în perioada regimului comunist în România. Or, Legea nr. 204/2013, astfel cum reiese chiar din titlul

acesteia, aprobă, cu modificări și completări, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 15/2013 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 101/2011 privind reglementarea condițiilor pentru vânzarea imobilelor, proprietate privată a statului, aflate în administrarea Regiei Autonome „Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat”, a imobilelor proprietatea Regiei Autonome „Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat”, precum și pentru modificarea unor acte normative, fără a avea o incidență directă cu privire la modul de soluționare a cererii de chemare în judecată formulată de autorii excepției de neconstituționalitate. Față de cele prezentate mai sus, Curtea a reținut că prevederile criticate, în acest context, nu au legătură cu soluționarea cauzei, astfel că excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii nr. 204/2013 este inadmisibilă.

III. Pentru considerentele arătate, Curtea a respins, ca inadmisibilă, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii nr. 204/2013 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 15/2013 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 101/2011 privind reglementarea condițiilor pentru vânzarea imobilelor, proprietate privată a statului, aflate în administrarea Regiei Autonome „Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat”, a imobilelor proprietatea Regiei Autonome „Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat”, precum și pentru modificarea unor acte normative.

Decizia nr. 531 din 14 iulie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii nr. 204/2013 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 15/2013 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 101/2011 privind reglementarea condițiilor pentru vânzarea imobilelor, proprietate privată a statului, aflate în administrarea Regiei Autonome „Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat”, a imobilelor proprietatea Regiei Autonome „Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat”, precum și pentru modificarea unor acte normative, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 637 din 21 august 2015.

Soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 431 alin. (1) din Codul de procedură penală potrivit căreia admisibilitatea în principiu a contestației în anulare se examinează de către instanță „fără citarea părților” este neconstituțională, întrucât încalcă dreptul la un proces echitabil, consacrat de prevederile art. 21 alin. (3) din Constituție, în componentele sale referitoare la egalitatea armelor între acuzare și apărare și la contradictorialitate, și, prin urmare, în această etapă procesuală, la care participă procurorul, trebuie citate părțile și persoana vătămată.

Cuvinte-cheie: proces echitabil, egalitatea armelor, contradictorialitate, citare.

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul acesteia susține că dispozițiile art. 431 alin. (1) din Codul de procedură penală, potrivit cărora instanța examinează admisibilitatea în principiu a contestației în anulare „fără citarea părților”, încalcă egalitatea cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări, dreptul la un

proces echitabil, întrucât împiedică realizarea unui echilibru efectiv și concret între drepturile acuzării și cele ale apărării. Arată că, potrivit art. 32 alin. (2) din noul Cod de procedură penală, părțile din procesul penal sunt inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente. Coroborând acest text cu dispozițiile art. 431 alin. (1) din Codul de procedură penală, rezultă că instanța examinează admisibilitatea în principiu a contestației în anulare fără citarea părților, dar cu participarea procurorului, care nu este parte în proces. Consideră că, în procedura penală, principiul egalității persoanelor îmbracă forma egalității armelor, pornind de la faptul că, în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, egalitatea armelor semnifică tratarea egală a părților pe toată durata desfășurării procesului. Deși Constituția nu consacră în mod expres principiul egalității armelor, acesta a fost integrat în sfera normelor constituționale referitoare la protecția drepturilor fundamentale, în virtutea prevederilor art. 11 și ale art. 20 din Legea fundamentală raportate la art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Egalitatea armelor - confirmată de Curtea de la Strasbourg ca fiind o garanție fundamentală a unui proces echitabil, chiar dacă consacarea acesteia prin Convenție este doar una implicită - semnifică existența unui just echilibru între părți, ceea ce înseamnă că fiecare parte trebuie să aibă posibilitatea rezonabilă de a-și expune cauza în condiții care nu o dezavantajează în raport cu celelalte părți din proces. Face trimitere și la doctrina românească, în care s-a arătat că principiul egalității între acuzare și apărare reprezintă o cerință și o garanție pentru echilibrul între interesele individului și cele ale societății, ceea ce constituie un interes public, o necesitate pentru realizarea justiției penale. În fine, arată că, potrivit unei opinii, trebuie întrunite cumulativ trei condiții pentru a putea fi constatată nerespectarea egalității armelor procedurale, și anume parchetul să beneficieze de un drept suplimentar față de cel acuzat, acel drept să nu derive din natura funcției parchetului și dreptul respectiv să îi creeze procurorului, în concret, un avantaj în cursul procedurii.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Prin Decizia nr. 506 din 30 iunie 2015, nepublicată în Monitorul Oficial al României la data pronunțării prezentei decizii, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 459 alin. (2) din Codul de procedură penală și a constatat că soluția legislativă potrivit căreia admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire se examinează de către instanță „fără citarea părților” este neconstituțională, deoarece aduce atingere art. 21 alin. (3) din Legea fundamentală referitor la dreptul la un proces echitabil. Prin decizia citată anterior, Curtea a statuat că, prin excluderea numai a părților de la soluționarea admisibilității în principiu a cererii de revizuire, fără a dispune expres cu privire la neparticiparea procurorului, acesta fiind prezent în temeiul normelor de generală aplicare ale art. 363 alin. (1) din Codul de procedură penală, dispozițiile art. 459 alin. (2) din Codul de procedură penală determină ruperea echilibrului procesual. Astfel, în condițiile în care participarea procurorului în procedura de admisibilitate în principiu a cererii de revizuire este obligatorie, exigențele unui proces echitabil sunt înfrânte, de vreme ce nu se respectă egalitatea de arme între acuzare și apărare, din perspectiva contradictorialității (paragrafele 30 și 32).

În același timp, prin Decizia nr. 506 din 30 iunie 2015 (paragraful 14), Curtea a reținut că, potrivit jurisprudenței constante a Curții Europene a Drepturilor Omului, art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale nu se aplică unei proceduri care urmărește redeschiderea unei proceduri penale, întrucât persoana a cărei condamnare a

intrat în puterea lucrului judecat și care solicită o asemenea redeschidere nu este „*acuzată de o infracțiune*”, în sensul art. 6 din Convenție, ceea ce înseamnă că nu face obiectul unei „*acuzății în materie penală*” (Decizia Comisiei din 16 mai 1995, pronunțată în cauza *Oberschlick împotriva Austriei*, cererile nr. 19255/92 și 21655/93, Decizia din 25 mai 1999, pronunțată în cauza *Dankevich împotriva Ucrainei*, cererea nr. 40679/98, Decizia din 6 ianuarie 2000, pronunțată în cauza *Sonnleitner împotriva Austriei*, cererea nr. 34813/97, Decizia din 20 martie 2001, pronunțată în cauza *Kucera împotriva Austriei*, cererea nr. 40072/98, Decizia din 6 mai 2003, pronunțată în cauza *Franz Fischer împotriva Austriei*, cererea nr. 27569/02, și Decizia din 6 iulie 2010, pronunțată în cauza *Öcalan împotriva Turciei*, cererea nr. 5980/07).

Curtea a constatat că cele statuate prin Decizia sa nr. 506 din 30 iunie 2015, citată anterior, se aplică *mutatis mutandis* și în cauza de față, care are ca obiect dispozițiile art. 431 alin. (1) din Codul de procedură penală, ce reglementează procedura de urmat în etapa admiterii în principiu a contestației în anulare, dispoziții, la rândul lor, criticate sub aspectul soluției legislative potrivit căreia admisibilitatea în principiu se examinează de către instanță „*fără citarea părților*”.

În ceea ce privește participarea procurorului în procedura examinării admisibilității în principiu a contestației în anulare, Curtea constată că, prin Decizia nr. 3 din 19 ianuarie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 150 din 2 martie 2015, Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul competent să judece recursul în interesul legii a stabilit că admisibilitatea în principiu a contestației în anulare se examinează în cameră de consiliu, fără citarea părților, cu participarea procurorului. În acest sens, Înalta Curte a reținut, pe de o parte, că dispozițiile art. 363 alin. (1) din Codul de procedură penală, care consacră obligativitatea prezenței procurorului la judecată, instituie o regulă cu caracter general, incidentă ori de câte ori este vorba despre o activitate procesuală de judecată, inclusiv în materia căilor extraordinare de atac, în lipsa unei dispoziții exprese contrare, iar, pe de altă parte, că pentru participarea procurorului în această procedură pledează și dispozițiile art. 430 din Codul de procedură penală referitoare la suspendarea executării hotărârii atacate, măsură care poate fi dispusă de instanța sesizată „*luând concluziile procurorului*”. Interpretarea în sensul neparticipării procurorului în procedura admiterii în principiu a contestației în anulare, dedusă din absența unei prevederi legale în acest sens, este infirmată - așa cum a reținut instanța supremă prin decizia anterior citată - de faptul că, dacă legiuitorul ar fi dorit o asemenea ipoteză, ar fi reglementat-o în mod expres, așa cum a făcut de pildă în cuprinsul art. 341 alin. (5) din Codul de procedură penală. De menționat că, prin Decizia nr. 599 din 21 octombrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 886 din 5 decembrie 2014, Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 341 alin. (5) din Codul de procedură penală și a constatat că soluția legislativă potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra plângerii „*fără participarea petentului, a procurorului și a intimaților*” este neconstituțională, întrucât contravine dreptului la un proces echitabil, în componentele sale referitoare la contradictorialitate și oralitate. În fine, prin Decizia nr. 3 din 19 ianuarie 2015, Înalta Curte de Casație și Justiție a observat că nici în reglementarea anterioară a contestației în anulare (a se vedea, în acest sens, art. 391 din Codul de procedură penală din 1968) nu a existat o prevedere legală expresă privind participarea procurorului la examinarea admisibilității în principiu a contestației în anulare, însă jurisprudența în această

materie, inclusiv a instanței supreme, a fost în sensul participării procurorului atât la judecarea admisibilității în principiu, cât și la judecarea pe fond a contestației în anulare.

Curtea a reținut că procedura de judecată a contestației în anulare presupune, ca și în reglementarea anterioară, două etape, și anume admiterea în principiu și judecata după admiterea în principiu a contestației, dispozițiile în materie fiind asemănătoare cu cele din Codul de procedură din 1968. Potrivit actualei reglementări, însă, parcurgerea etapei admisibilității în principiu este obligatorie indiferent de cazul de contestație în anulare invocat. În cadrul acestei prime etape procesuale, instanța examinează îndeplinirea condițiilor de admitere în principiu a contestației în anulare, condiții ce rezultă din prevederile art. 426-428 și ale art. 431 alin. (2) din Codul de procedură penală. Astfel, instanța verifică dacă cererea de contestație în anulare privește hotărâri penale definitive, dacă este formulată de o persoană care are calitatea cerută de lege pentru a exercita calea extraordinară de atac, dacă este introdusă în termenul prevăzut de lege, dacă motivele concrete invocate în susținerea căii extraordinare de atac se încadrează în cazurile expres și limitativ prevăzute în art. 426 din Codul de procedură penală și, în fine, dacă în sprijinul contestației sunt depuse dovezi ori sunt invocate dovezi care există în dosar. Reglementarea actuală a cazurilor de contestație în anulare diferă de cea din Codul de procedură penală din 1968 prin preluarea unora dintre cazurile de casare regăsite anterior în materia recursului. Referitor la activitatea procesuală desfășurată de instanță în etapa admiterii în principiu a contestației în anulare, Curtea constată că instanța examinează cererea sub aspectul îndeplinirii condițiilor de folosire a acestei căi extraordinare de atac, realizând o activitate procesuală de statuire în ceea ce privește exercitarea unui drept procesual și, implicit, soluționarea unei situații procesuale, ceea ce înseamnă că este vorba de o judecată și că sunt incidente prevederile art. 21 alin. (3) din Constituție, potrivit căreia „*părțile au dreptul la un proces echitabil [...]*”.

Așa cum a statuat Curtea în jurisprudența sa, un aspect fundamental al dreptului la un proces echitabil constă în egalitatea armelor între acuzare și apărare și în caracterul contradictoriu al procedurii (Decizia nr. 599 din 21 octombrie 2014, citată anterior, paragrafele 36 și 41, Decizia nr. 641 din 11 noiembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 887 din 5 decembrie 2014, paragrafele 35, 36 și 38, și Decizia nr. 506 din 30 iunie 2015, citată anterior, paragrafele 26-28 și 32). Cu privire la principiul egalității armelor, Curtea a reținut că acesta presupune ca fiecare parte să dispună de posibilitatea rezonabilă de a-și prezenta cauza în condiții care să nu o plaseze într-o situație dezavantajoasă față de adversarul sau adversarii săi. În același timp, contradictorialitatea reprezintă dreptul fiecărei părți de a participa la prezentarea, argumentarea și dovedirea pretențiilor sau apărărilor sale, precum și dreptul de a discuta și combate susținerile și probele adversarului sau adversarilor săi. Contradictorialitatea se traduce în aducerea la cunoștința adversarului a argumentelor de fapt și de drept, pe de-o parte, și în posibilitatea acestuia de a răspunde, pe de altă parte. Astfel, contradictorialitatea constă în posibilitatea reală de a cunoaște și de a dezbate în fața judecătorului tot ceea ce este avansat în drept sau în fapt de către adversar și tot ceea ce este prezentat de acesta cu titlu de probe, în vederea influențării deciziei instanței. Or, din această perspectivă, Curtea constată că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 431 alin. (1) din Codul de procedură penală - potrivit căreia admisibilitatea în principiu a contestației în anulare se examinează de către instanță „*fără citarea părților*” -, în condițiile participării procurorului,

înfrânge exigențele unui proces echitabil, consacrat de prevederile art. 21 alin. (3) din Constituție, de vreme ce nu respectă egalitatea armelor între acuzare și apărare, sub aspectul contradictorialității procedurii. Potrivit art. 427 alin. (1) din Codul de procedură penală, contestația în anulare poate fi făcută de „*oricare dintre părți, de persoana vătămată sau de către procuror*”. Excluderea inculpatului, a părții civile, a părții responsabile civilmente și a persoanei vătămate de la această primă etapă a procedurii de judecată a contestației în anulare și soluționarea admisibilității în principiu a cererii doar cu participarea procurorului plasează părțile și persoana vătămată într-o poziție procesuală dezavantajoasă față de reprezentantul Ministerului Public, deoarece nu au posibilitatea să ia cunoștință și să facă observații referitor la ceea ce este avansat în drept sau în fapt de către acesta din urmă, inclusiv cu privire la excluderea unor probe și la eventuala suspendare a executării hotărârii supuse contestației în anulare.

Curtea a reținut că, din perspectiva exigențelor dreptului la un proces echitabil, este suficient să li se asigure părților și persoanei vătămate posibilitatea participării în etapa admiterii în principiu a contestației în anulare, ceea ce înseamnă că instanța poate decide asupra admisibilității în principiu a cererii și în lipsa părților, respectiv a persoanei vătămate, atâta timp cât acestea au fost legal citate.

III. Pentru aceste considerente, Curtea, cu unanimitate de voturi, a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă din cuprinsul dispozițiilor art. 431 alin. (1) din Codul de procedură penală potrivit căreia admisibilitatea în principiu a contestației în anulare se examinează de către instanță „*fără citarea părților*” este neconstituțională.

Decizia nr. 542 din 14 iulie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 431 alin. (1) din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 707 din 21 septembrie 2015.

Este în interesul înlăptuirii actului de justiție ca același judecător care a verificat atât competența și legalitatea sesizării, cât și legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală să se pronunțe și pe fondul cauzei. Însă, spre deosebire de soluția anterior referită, judecătorul este incompatibil să judece în cadrul completului de judecată în orice situație în care, în calitate de judecător de cameră preliminară a soluționat o plângere împotriva soluției procurorului de neurmărire sau de netrimiteră în judecată, indiferent că a dispus începerea judecării sau a restituit cauza procurorului, care după completarea urmăririi penale a dispus trimiterea în judecată. Tocmai de aceea, judecătorul care dispune începerea judecării, în baza art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) din Codul de procedură penală, este incompatibil să exercite și funcția de judecată, în caz contrar încălcându-se art. 21 alin. (3) din Constituție referitor la dreptul la un proces echitabil, și art. 124 alin. (2) din Legea fundamentală. Prin urmare, soluția legislativă reglementată prin prevederile art. 3 alin. (3) teza a doua din Codul de procedură penală apare ca fiind neconstituțională, cu privire la ipoteza conform căreia exercitarea unei funcții de judecată este compatibilă cu funcția de verificare a legalității netrimiterii în judecată.

Cuvinte cheie: proces echitabil, înlăptuirea justiției.

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, referitor la prevederile art. 3 alin. (1) lit. c) și alin. (3) teza a doua din Codul de procedură penală, se arată că funcția de verificare a legalității trimiterii sau netrimiterii în judecată nu este compatibilă cu funcția de judecată, în caz contrar textele criticate contravenind dispozițiilor constituționale ale art. 21 alin. (3) și prevederilor art. 6 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Se susține că judecătorul de cameră preliminară, deși reprezintă un filtru cu privire la legalitatea sesizării instanței, acesta nu poate face abstracție de substanța probelor, chiar și nelegal administrate, fiindu-i astfel afectată formarea convingerii cu privire la nevinovăția unui inculpat. Cu privire la pretinsa neconstituționalitate a prevederilor titlului II al Părții speciale a Codului de procedură penală, se arată că faptul că judecătorul de cameră preliminară care dispune începerea judecării exercită și funcția de judecată în cauză contravine dreptului la un proces echitabil, întrucât imparțialitatea unui astfel de judecător este afectată de verificarea legalității administrării probelor, operațiune cu ocazia căreia nu poate face abstracție de conținutul acestora.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Dispozițiile art. 3 din Codul de procedură penală reglementează principiul separației funcțiilor judiciare, în cuprinsul prevederilor alin. (1) al art. 3 fiind enumerate: funcția de urmărire penală, funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală, funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată și funcția de judecată. Dintre acestea, funcția de urmărire penală și funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei se exercită în faza de urmărire penală, funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată se exercită în faza camerei preliminare, iar funcția de judecată se exercită în etapa procesuală cu aceeași denumire. Funcția de urmărire penală este exercitată de procuror și de către organele de cercetare penală, prin strângerea probelor necesare pentru a se constata dacă există sau nu temeiuri de trimitere în judecată. Funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei se exercită, de principiu, de către judecătorul de drepturi și libertăți. Funcția de verificare a legalității trimiterii sau netrimiterii în judecată este exercitată de judecătorul de cameră preliminară, care verifică legalitatea actului de trimitere în judecată și a probelor pe care acesta se bazează, precum și legalitatea soluțiilor de netrimitere în judecată. Funcția de judecată se exercită de către complete de judecată constituite în condițiile legii. Astfel, funcția de învinuire, specifică urmăririi penale, este separată de cea de apărare și de cea de judecată. În aplicarea dispozițiilor art. 3 alin. (1) din Codul de procedură penală, legiuitorul a prevăzut la alin. (3) teza întâi al aceluiași art. 3 că exercitarea unei funcții judiciare este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcții judiciare. De la această regulă, prin art. 3 alin. (3) teza a doua din Codul de procedură penală, legiuitorul a reglementat o excepție conform căreia funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată, prevăzută la art. 3 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură penală, este compatibilă cu funcția de judecată. Conform soluției juridice prevăzute prin textul criticat, judecătorul de cameră preliminară, ulterior verificării legalității soluțiilor de trimitere sau netrimitere în judecată, poate să participe la judecarea fondului cauzei. Astfel, Curtea a reținut că, potrivit prevederilor art. 3 alin. (3) teza a doua din Codul de procedură penală, raportat la art. 3 alin. (1) lit. c) din același cod, există două

ipoteze juridice. Cea dintâi ipoteză privește judecătorul care a verificat legalitatea trimiterii în judecată, potrivit art. 342 – 348 din Codul de procedură penală. Conform art. 346 alin. (7) din Codul de procedură penală, judecătorul de cameră preliminară care, în urma verificării legalității soluției de trimitere în judecată, a dispus începerea judecății, exercită funcția de judecată în cauză. Cu privire la acestea, instanța de contencios constituțional s-a pronunțat prin Decizia nr. 663 din 11 noiembrie 2014, par. 19, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 52 din 22 ianuarie 2015, și Decizia nr. 353 din 7 mai 2015, par. 12, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 466 din 29 iunie 2015, prin care a arătat că este în interesul înlăturării actului de justiție ca același judecător care a verificat atât competența și legalitatea sesizării, cât și legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală să se pronunțe și pe fondul cauzei. S-a reținut, prin aceleași decizii, că o soluție contrară ar fi fost de natură să afecteze deplina realizare a funcției de judecată, prin aceea că judecătorul fondului ar fi privat de posibilitatea - esențială în buna administrare a cauzei - de a aprecia el însuși asupra legalității urmăririi penale și a administrării probelor și de a decide asupra întregului material probator pe care își va întemeia soluția. Referitor la cea de-a doua ipoteză juridică, aceasta privește judecătorul care a verificat legalitatea soluției de netrimitere în judecată, conform art. 341 din Codul de procedură penală, și este prevăzută la art. 3 alin. (3) teza a doua din Codul de procedură penală, cu raportare la art. 3 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură penală. Curtea constată că, referitor la una dintre soluțiile pe care le poate pronunța acesta, art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) din Codul de procedură penală prevede că în cauzele în care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale, judecătorul de cameră preliminară verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, exclude probele nelegal administrate ori, după caz, sancționează, potrivit art. 280-282 din același cod, actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii și admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală, când probele legal administrate sunt suficiente, trimițând dosarul spre repartizare aleatorie. În această situație, actul de sesizare a instanței îl reprezintă, prin excepție de la principiul separației funcțiilor judiciare, încheierea judecătorului de cameră preliminară de începere a judecății. Mai mult, dispozițiile art. 64 alin. (5) din Codul de procedură penală prevăd că judecătorul care a participat la soluționarea plângerii împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată nu poate participa, în aceeași cauză, la judecata în fond sau în căile de atac. Altfel spus, judecătorul este incompatibil să judece în cadrul completului de judecată nu numai în situația pronunțării încheierii de începere a judecății, ci în orice situație în care, în calitate de judecător de cameră preliminară a soluționat o plângere împotriva soluției procurorului de neurmărire sau de netrimitere în judecată, indiferent că a dispus începerea judecății sau a restituit cauza procurorului, care după completarea urmăririi penale a dispus trimiterea în judecată. De altfel, prin Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. XV din 22 mai 2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 509 din 13 iunie 2006, s-a statuat că judecătorul, care, prin încheiere, admite plângerea, desființează rezoluția sau ordonanța atacată și reține cauza spre judecare, apreciind că probele existente la dosar sunt suficiente pentru judecarea cauzei, devine incompatibil să soluționeze fondul acesteia. Din interpretarea coroborată a prevederilor art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) și art. 64 alin. (5) din Codul de procedură penală, Curtea a constatat că judecătorul de cameră

preliminară care verifică legalitatea soluției de netrimitere în judecată nu poate exercita funcția de judecată. Tocmai de aceea, judecătorul care dispune începerea judecării, în baza art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) din Codul de procedură penală, este incompatibil să exercite și funcția de judecată, în caz contrar încălcându-se art. 21 alin. (3) din Constituție referitor la dreptul la un proces echitabil, și art. 124 alin. (2) din Legea fundamentală, potrivit căreia justiția este unică, imparțială și egală pentru toți. Prin urmare, raportând prevederile art. 3 alin. (3) teza a doua din Codul de procedură penală la argumentele mai sus arătate, Curtea a reținut că soluția legislativă reglementată prin textul criticat apare ca fiind neconstituțională, cu privire la ipoteza conform căreia exercitarea unei funcții de judecată este compatibilă cu funcția de verificare a legalității netrimiterii în judecată.

Cu privire la pretinsa neconstituționalitate a dispozițiilor, art. 342, art. 343, art. 344 alin. (1)-(3), art. 345 alin. (2) și (3), art. 346 alin. (2)-(7), art. 347 alin. (1) și (2) și art. 348 din Codul de procedură penală, Curtea a constatat că acestea, prin prisma criticilor referitoare la rolul judecătorului de cameră preliminară care ar putea genera un blocaj al instanțelor de judecată, nu afectează drepturile procesuale ale procurorului, ale părților și ale subiecților procesuali principali, astfel încât, în raport cu aceste critici, excepția apare ca fiind neîntemeiată.

III. Pentru toate aceste considerente, a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 3 alin. (3) teza a doua din Codul de procedură penală conform căreia exercitarea funcției de verificare a legalității netrimiterii în judecată este compatibilă cu exercitarea funcției de judecată este neconstituțională. Prin aceeași decizie, Curtea a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 3 alin. (3) teza a doua din Codul de procedură penală, în privința soluției legislative conform căreia exercitarea funcției de verificare a legalității trimiterii în judecată este compatibilă cu exercitarea funcției de judecată, și ale art. 342, art. 343, art. 344 alin. (1)-(3), art. 345 alin. (2) și (3), art. 346 alin. (2) – (7), art. 347 alin. (1) și (2) și art. 348 din același cod sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Decizia nr. 552 din 16 iunie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 3 alin. (3) teza a doua, art. 342, art. 343, art. 344 alin. (1)-(3), art. 345 alin. (2) și (3), art. 346 alin. (2) – (7), art. 347 alin. (1) și (2) și art. 348 din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 707 din 21 septembrie 2015.

Infrațiunea de trafic de stupefiante, care face obiectul prezentei excepții de neconstituționalitate, nu se regăsește definită în cuprinsul Codului penal sau al unei legi speciale. Sensul noțiunii de „trafic de stupefiante”, folosită de legiuitor în textul criticat, ar putea fi dedus doar prin interpretarea coroborată a dispozițiilor legale analizate, respectiv art. 2 lit. d) din Legea nr. 339/2005 și pct. I (1) din anexa la legea anterior arătată, precum și art. 1 lit. b) și art. 2-10 din Legea nr. 143/2000. Or, lipsa unei definiții clare a infrațiunii de „trafic de stupefiante” este de natură a genera interpretări diferite de către instanțele de judecată, cu ocazia aplicării dispozițiilor art. 223 alin. (2) din Codul de procedură penală, în contextul dispunerii măsurii arestării preventive. Însă, standardul constituțional de protecție a libertății individuale impune ca limitarea acesteia să se realizeze într-un cadru normativ

care, pe de o parte, să stabilească expres cazurile de limitare a acestei valori constituționale, iar, pe de altă parte, să prevadă într-un mod clar, precis și previzibil, aceste cazuri.

Cuvinte cheie: *calitatea legii, proces echitabil, libertate individuală.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate se susține că sintagma „trafic de stupefiante” din cuprinsul textului criticat este neclară și imprezvizibilă, nefiind definită în nici un act normativ în vigoare. Se arată că, pentru acest motiv, prevederile art. 223 alin. (2) din Codul de procedură penală ar putea primi interpretări diferite de scopul avut în vedere de legiuitor cu prilejul elaborării Codului de procedură penală. Se subliniază faptul că textul criticat reglementează cazurile în care măsura arestului preventiv poate fi prelungită, așa încât lipsa de claritate și previzibilitate a acestuia este de natură a încălca dreptul la un proces echitabil al persoanei în privința căreia această măsură este luată.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Analizând prevederile art. 223 alin. (2) din Codul de procedură penală, Curtea a reținut că infracțiunile la care acesta face trimitere pot fi împărțite, în funcție de modalitatea definirii și reglementării lor în actele normative în vigoare, în următoarele trei categorii: 1. infracțiuni care fac obiectul de reglementare al unor titluri sau capitole din Partea specială a Codului penal, acestea fiind infracțiunile contra securității naționale (titlul X al Părții speciale a Codului penal) și, respectiv, infracțiunile contra vieții (capitolul I al titlului I al Părții speciale a Codului penal), vătămarea corporală sau moartea unei persoane (capitolul II al titlului I al Părții speciale a Codului penal), falsificarea de monede ori alte valori (capitolul I, titlul VI al Părții speciale a Codului penal), infracțiunile de corupție (capitolul I, titlul V al Părții speciale a Codului penal) și infracțiunile săvârșite prin mijloace de comunicare electronică (capitolul VI al titlului VII al Codului penal); 2. infracțiuni care se regăsesc cu aceeași denumire marginală în cuprinsul Codului penal, cum sunt traficul de persoane (art. 210), șantajul (art. 207), violul (art. 218), lipsirea de libertate (art. 205), ultrajul (art. 257) și ultrajul judiciar (art. 279); și 3. infracțiuni care sunt definite ca atare în legi speciale ce conțin norme de drept penal, respectiv spălarea banilor (art. 29 din Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării terorismului, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 702 din 12 octombrie 2012), evaziunea fiscală (art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 672 din 27 iulie 2005), infracțiunile contra securității naționale (art. 26 și art. 27 din Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 190 din 18 martie 2014) și infracțiunile de terorism (art. 32-38 din Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1161 din 8 decembrie 2004). S-a observat, astfel că, în legislația penală românească nu există infracțiunea de trafic de stupefiante, reglementată ca atare. Având ca premisă această constatare, Curtea a reținut că Legea nr. 339/2005 privind regimul juridic al plantelor, substanțelor și preparatelor stupefiante și psihotrope, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1095 din 5 decembrie 2005, definește, la art. 2 lit. d), substanțele

stupefiante ca fiind substanțele înscrise în anexele la Convenția unică din 1961 a Națiunilor Unite asupra substanțelor stupefiante, modificată prin Protocolul din 1972, iar anexa la legea anterior arătată conține, la pct. I (1), o enumerare exhaustivă a stupefiantelor. La rândul său, Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 163 din 6 martie 2014, definește, la art. 1 lit. b), drogurile ca fiind plantele și substanțele stupefiante ori psihotrope sau amestecurile care conțin asemenea plante și substanțe, înscrise în tabelele nr. I-III din aceeași lege, și prevede la lit. c) și lit. d) ale aceluiași art. 1, că droguri de mare risc sunt cele înscrise în tabelele nr. I și nr. II, iar drogurile de risc sunt cele înscrise în tabelul nr. III. Aceeași Lege nr. 143/2000 incriminează, la art. 2 alin. (1), cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, oferirea, punerea în vânzare, vânzarea, distribuirea, livrarea cu orice titlu, trimiterea, transportul, procurarea, cumpărarea, deținerea ori alte operațiuni privind circulația drogurilor de risc, fără drept; la art. 3 alin. (1), introducerea sau scoaterea din țară, precum și importul ori exportul de droguri de risc, fără drept; la art. 4 alin. (1), cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, cumpărarea sau deținerea de droguri de risc pentru consum propriu, fără drept; la art. 5 alin. (1) punerea la dispoziție, cu știință, cu orice titlu, a unei locuințe sau a unui local ori a oricărui alt loc amenajat, în care are acces publicul, pentru consumul ilicit de droguri ori tolerarea consumului ilicit în asemenea locuri; la art. 6 alin. (1), prescrierea drogurilor de mare risc, cu intenție, de către medic, fără ca aceasta să fie necesară din punct de vedere medical, precum și eliberarea cu intenție de droguri de mare risc, pe baza unei rețete medicale prescrise; la art. 7, administrarea de droguri de mare risc unei persoane; la art. 9, finanțarea săvârșirii faptelor prevăzute la art. 2-5; iar, la art. 10, îndemnul la consumul ilicit de droguri de mare risc, prin orice mijloace. De asemenea, în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 2-4 din Legea nr. 143/2000, sunt reglementate și variante agravate, prin care sunt pedepsite penal aceleași fapte, având ca obiect droguri de mare risc. Din interpretarea coroborată a dispozițiilor legale mai sus analizate, Curtea a reținut că prin traficul de droguri se înțelege oricare dintre faptele incriminate la art. 2-10 din Legea nr. 143/2000, mai puțin faptele de consum de astfel de substanțe, pedepsite penal prin aceleași articole. Or, cum drogurile sunt definite, la art. 1 lit. b) din Legea nr. 143/2000, ca fiind plantele și substanțele stupefiante ori psihotrope sau amestecurile care conțin asemenea plante și substanțe, prevăzute în tabelele nr. I-III, iar substanțele stupefiante sunt cele prevăzute la pct. I (1) din anexa la Legea nr. 339/2005, Curtea constată că traficul de stupefiante ar putea consta în aceleași fapte, având ca obiect substanțele din anexa anterior referită. De asemenea, Curtea a reținut că, potrivit art. 359 din Codul penal, infracțiunea de trafic de produse sau substanțe toxice constă în producerea, deținerea, precum și orice operațiune privind circulația produselor ori substanțelor toxice, cultivarea în scop de prelucrare a plantelor care conțin astfel de substanțe ori experimentarea produselor sau substanțelor toxice, fără drept. În fine, în legislația românească se regăsește și Legea nr. 194/2011 privind combaterea operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, altele decât cele prevăzute de acte normative în vigoare, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 140 din 26 februarie 2014. Având în vedere toate aceste considerente, Curtea a conchis că infracțiunea de trafic de stupefiante, care face obiectul prezentei excepții de neconstituționalitate, nu se regăsește definită în cuprinsul Codului penal

sau al unei legi speciale. Așa cum a fost arătat mai sus, sensul noțiunii de „trafic de stupefiante”, folosită de legiuitor în textul criticat, ar putea fi dedus doar prin interpretarea coroborată a dispozițiilor legale analizate, respectiv art. 2 lit. d) din Legea nr. 339/2005 și pct. I (1) din anexa la legea anterior arătată, precum și art. 1 lit. b) și art. 2-10 din Legea nr. 143/2000. Or, lipsa unei definiții clare a infracțiunii de „trafic de stupefiante” este de natură a genera interpretări diferite de către instanțele de judecată, cu ocazia aplicării dispozițiilor art. 223 alin. (2) din Codul de procedură penală, în contextul dispunerii măsurii arestării preventive. În același timp, Curtea a reținut că măsura arestării preventive, prevăzută la art. 223-240 din Codul de procedură penală, este o măsură preventivă privativă de libertate, de a cărei esență este restrângerea libertății individuale, prevăzute la art. 23 din Constituție, și executarea ei într-un centru de detenție. În consecință, dispunerea măsurii arestării preventive determină și restrângerea altor drepturi fundamentale, precum libera circulație (art. 25 din Constituție), dreptul la viață intimă, familială și privată (art. 26 din Constituție), accesul la cultură (art. 33 din Constituție), dreptul de asociere (art. 40 din Constituție) etc. (a se vedea Decizia Curții Constituționale nr. 712 din 4 decembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 33 din 15 ianuarie 2015, par. 20). Din modalitatea de reglementare a măsurii arestului preventiv, Curtea reține că aceasta este măsura preventivă cea mai intruzivă, dintre cele prevăzute de Codul de procedură penală. Curtea a constatat că, fiind cea mai intruzivă dintre măsurile preventive, dispunerea măsurii arestului preventiv trebuie să se realizeze într-un cadru normativ clar, precis și previzibil, atât pentru persoana supusă acestei măsuri, cât și pentru organele de urmărire penală și pentru instanțele de judecată. În caz contrar, s-ar ajunge la posibilitatea limitării într-un mod aleatoriu/subiectiv a unuia dintre drepturile fundamentale esențiale într-un stat de drept: libertatea individuală. De aceea, cerințele privind calitatea, precizia și previzibilitatea legii, în acest context normativ, influențează, în mod direct și nemijlocit, dreptul persoanei la un proces echitabil, privit ca o garanție, în acest caz, a libertății individuale. Este îndeobște admis, că libertatea individuală nu este absolută, însă limitarea sa trebuie să se facă cu respectarea dispozițiilor art. 1 alin. (5) și ale art. 21 alin. (3) din Legea fundamentală, iar gradul de precizie a termenilor și noțiunilor folosite trebuie să fie unul ridicat, dată fiind natura dreptului fundamental limitat. Așadar, standardul constituțional de protecție a libertății individuale impune ca limitarea acesteia să se realizeze într-un cadru normativ care, pe de o parte, să stabilească expres cazurile de limitare a acestei valori constituționale, iar, pe de altă parte, să prevadă într-un mod clar, precis și previzibil, aceste cazuri. În concluzie, Curtea a reținut că lipsa de claritate, precizie și previzibilitate a normei criticate este de natură a încălca dispozițiile art. 21 alin. (3) din Constituție, având în vedere că persoana supusă măsurii arestării preventive nu poate beneficia de un proces corect și echitabil, de vreme ce norma în cauză poate fi interpretată de către instanțele de judecată cu o marjă largă de apreciere a sferei infracțiunilor pentru care poate fi dispusă această măsură. Or, aprecierile pur subiective trebuie excluse din cadrul ipotezei normative analizate.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că sintagma „trafic de stupefiante” din cuprinsul dispozițiilor art. 223 alin. (2) din Codul de procedură penală este neconstituțională.

Decizia nr. 553 din 16 iunie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 223 alin. (2) din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 707 din 21 septembrie 2015.

Sintagma „dacă cererea este vădit nefondată” din cuprinsul prevederilor art. 440 alin. (2) din Codul de procedură penală este neconstituțională, întrucât respingerea cererii de recurs în casație pentru motivul că aceasta este vădit nefondată obligă instanța supremă la examinarea fondului cauzei, iar aceasta poate avea loc numai în faza judecării pe fond a recursului în casație, care se face, conform art. 445 din Codul de procedură penală, cu citarea părților și cu participarea procurorului.

Cuvinte cheie: *publicitate, contradictorialitate, egalitatea armelor în procesul penal, dreptul la apărare.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate se arată că examinarea admisibilității cererii de recurs în camera de consiliu, fără participarea părților și a procurorului, conform prevederilor art. 440 alin. (1) din Codul de procedură penală, este de natură a contraveni dreptului de acces liber la justiție și dreptului la apărare, prevăzute la art. 21 și art. 24 din Constituție. Se susține că lipsa contradictorialității și publicității procedurii reglementate prin textul criticat nu poate asigura exigențele specifice drepturilor fundamentale anterior enunțate. Se face trimitere la soluția și la considerentele Deciziei Curții Constituționale nr. 663 din 11 noiembrie 2014 și la Hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului din 15 mai 2005, 6 iulie 2005, 7 mai 2006, 28 mai 2006 și 11 iulie 2006, și pronunțate în cauzele Philippe Pause împotriva Franței, Lacas împotriva Franței, Halis Dogan împotriva Turciei, Tosun împotriva Turciei și Şahin Çağdaş împotriva Turciei.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Analizând dispozițiile procesual penale ce reglementează soluționarea recursului în casație, respectiv art. 440 alin. (1) din Codul de procedură penală, Curtea a reținut că acestea nu prevăd în mod expres neparticiparea procurorului la procedura de examinare a admisibilității în principiu a cererii. Așa fiind, având în vedere cele reținute de Înalta Curte de Casație și Justiție prin Decizia nr. 3 din 19 ianuarie 2015 anterior analizată, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 150 din 2 martie 2015, pronunțată în soluționarea unui recurs în interesul legii, - prin care instanța supremă a subliniat faptul că dispozițiile art. 363 alin. (1) din Codul de procedură penală, care consacră obligativitatea prezenței procurorului la judecată, instituie o regulă cu caracter general, incidentă ori de câte ori este vorba despre o activitate procesuală de judecată, inclusiv în materia căilor extraordinare de atac, în lipsa unei dispoziții exprese contrare - Curtea constată că participarea procurorului la procedura reglementată prin art. 440 din Codul de procedură penală apare ca fiind obligatorie, fiind aplicabilă în acest caz norma generală, respectiv art. 363 alin. (1) din Codul de procedură penală. Spre deosebire de procedurile referitoare la admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire, prevăzută la art. 459 alin. (2) din Codul de procedură penală, și la admisibilitatea în principiu a contestației în

anulare, prevăzută la art. 431 alin. (1) din Codul de procedură penală, procedura de examinare a admisibilității cererii de recurs în casație, reglementată la art. 440 din Codul de procedură penală, nu prevede în mod expres că aceasta se realizează fără citarea părților. (A se vedea Decizia Curții Constituționale nr. 506 din 30 iunie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 539 din 20 iulie 2015 și Decizia Curții Constituționale nr. 542 din 14 iulie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 707 din 21 septembrie 2015). Curtea a constatat că, în mod similar dispozițiilor art. 363 din Codul de procedură penală, prevederile art. 353 din același cod reglementează citarea la judecată, prevăzând la alin. (1) teza întâi că judecata poate avea loc numai dacă persoana vătămată și părțile sunt legal citate și procedura este îndeplinită; conform dispozițiilor aceleiași norme, inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente și, după caz, reprezentanții legali ai acestora se citează din oficiu de către instanță, care poate dispune și citarea altor subiecți procesuali atunci când prezența acestora este necesară pentru soluționarea cauzei. Analizând sistematic prevederile art. 353 și art. 363 din Codul de procedură penală, Curtea constată că acestea au fost incluse în cuprinsul titlului III al Părții speciale – Judecata, capitolul I – Dispoziții generale, fapt ce relevă intenția legiuitorului de a reglementa prin ele norme cu caracter general aplicabile oricărei proceduri de judecată, în lipsa unor dispoziții speciale contrare. În aceste condiții, Curtea a reținut că în procedura admisibilității în principiu a cererii de recurs în casație ar urma să fie aplicabile dispozițiile generale în materia citării, adică prevederile art. 353 alin. (1) teza a doua din Codul de procedură penală, potrivit cărora inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente și, după caz, reprezentanții legali ai acestora se citează din oficiu de către instanță. S-a conchis că examinarea admisibilității în principiu a cererii de recurs în casație trebuie realizată cu citarea de către Înalta Curte de Casație și Justiție a părților, conform art. 353 alin. (1) din Codul de procedură penală, și cu participarea procurorului, potrivit art. 363 alin. (1) din Codul de procedură penală. Așa fiind, lipsa aplicării dispozițiilor art. 353 alin. (1) și art. 363 alin. (1) din Codul de procedură penală de către Înalta Curte de Casație și Justiție și, prin urmare, examinarea admisibilității în principiu a recursului în casație fără citarea părților și fără participarea procurorului ridică doar o problemă de interpretare și aplicare a legii, și nu una de constituționalitate a textului criticat, conform dispozițiilor art. 2 alin. (2) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, din moment ce este asigurată egalitatea procesuală între părți, pe de o parte, și procuror, pe de altă parte. Și cum, conform prevederilor art. 2 alin. (3) teza întâi din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, „Curtea Constituțională se pronunță numai asupra constituționalității actelor cu privire la care a fost sesizată”, s-a constatat că excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 440 alin. (1) din Codul de procedură penală este inadmisibilă.

În ceea ce privește însă dispozițiile art. 440 alin. (2) din Codul de procedură penală, Curtea a examinat dacă textul analizat, nu are valențe neconstituționale, încercând dispozițiile art. 21 alin. (3) din Legea fundamentală și pe cele ale art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale referitoare la dreptul la un proces echitabil. Referitor la procedura de examinare a admisibilității recursului în casație, prevăzută la art. 440 din Codul de procedură penală, Curtea a constatat că soluțiile ce pot fi pronunțate în urma judecării sunt admiterea în principiu și respingerea. Admiterea în principiu are loc, conform art. 440 alin. (4) din Codul de procedură penală, atunci când se constată că cererea îndeplinește condițiile

prevăzute la art. 434-438 din Codul de procedură penală, situație în care cauza este trimisă în vederea judecării în fond a recursului în casație. În aceste condiții, examinarea fondului cererii de recurs în casație se va face cu respectarea tuturor garanțiilor procesuale specifice accesului liber la justiție, dreptului la un proces echitabil și dreptului la apărare, incluzând citarea părților și participarea procurorului, conform art. 445 din Codul de procedură penală. Cererea de recurs în casație poate fi respinsă, potrivit art. 440 alin. (2) din Codul de procedură penală, atunci când nu este formulată în termenul prevăzut de lege, conform art. 435 din Codul de procedură penală, nu au fost respectate prevederile art. 434, art. 436 alin. (1), (2) și (6), art. 437 și art. 438 referitoare la categoriile de hotărâri supuse recursului în casație, condițiile declarării recursului în casație, motivarea recursului în casație și cazurile în care se poate face recurs în casație din Codul de procedură penală sau dacă cererea este vădit nefondată. Analizând motivele pentru care poate fi dispusă soluția de respingere a cererii de recurs în casație cu ocazia examinării admisibilității acesteia, Curtea a constatat că primele două motive anterior enumerate, respectiv când cererea nu este făcută în termenul prevăzut de lege și când aceasta este făcută cu nerespectarea prevederilor art. 434, art. 436 alin. (1), (2) și (6), art. 437 și art. 438 din Codul de procedură penală, vizează verificarea unor aspecte strict formale, care nu pun în discuție chestiuni ce țin de soluționarea fondului recursului în casație. Spre deosebire de acestea, cel din urmă motiv de respingere a cererii de recurs în casație, acela că cererea analizată este vădit nefondată, nu poate fi făcută decât cu verificarea unor elemente ce vizează fondul cauzei. Or, verificarea fondului cauzei, în scopul aprecierii caracterului vădit nefondat al cererii, presupune verificarea legalității hotărârii atacate, instanța judecătorească fiind obligată să se pronunțe asupra cazurilor de recurs în casație invocate (art. 447). Acest aspect impune ca necesitate evaluarea unor situații intrinseci cazurilor de recurs în casație, cu alte cuvinte, examinarea concordanței hotărârii contestate cu cadrul normativ aplicabil. În consecință, distincția realizată prin folosirea noțiunilor de „vădit nefondată” și „nefondată” nu schimbă cu nimic cele anterior expuse, sub aspectul a ceea ce interesează analiza Curții Constituționale, întrucât ambele noțiuni au în vedere o evaluare a legalității hotărârilor judecătorești, eventuale diferențe între acestea referindu-se la caracterul mai mult sau mai puțin evident al soluției de respingere pe fond, și nu la problema dihotomiei formă-fond. Prin urmare, criteriul pe care se întemeiază diferența între cele două proceduri, respectiv examinarea în principiu și judecata recursului în casație, este distincția fond-formă și nu criteriile care clasifică la rândul lor fondul.

Or, prin Decizia nr. 506 din 30 iunie 2015, par. 13, Curtea Constituțională a reținut că procedura reglementată de normele procesual penale ale art. 459 alin. (2) din Codul de procedură penală privește examinarea admisibilității exercitării unui drept, iar nu o judecată asupra temeiniciei solicitării ce face obiectul exercitării aceluși drept, deci nu vizează însăși soluționarea căii extraordinare de atac a revizuirii, instanța neimplicându-se în niciun fel în judecata pe fond a unei acuzații în materie penală. Așa fiind, Curtea Constituțională a constatat că admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire este o judecată de ordin procesual, privind regularitatea și seriozitatea cererii de revizuire pentru a se decide dacă este sau nu cazul să fie efectuat un control judecătorec prin rejudecarea cauzei care face obiectul cererii de revizuire. Curtea a reținut că, la fel ca și în cazul procedurilor referitoare la examinarea admisibilității în principiu a cererii de revizuire, verificarea respectării dispozițiilor art. 434, art. 435, art. 436 alin. (1), (2) și (6), art. 437 și art. 438 din Codul de procedură penală presupune analiza unor

aspecte de ordin pur legal, a căror examinare nu face cu nimic necesară o dezbatere, cu citarea părților, caracterizată prin oralitate și contradictorialitate. Prin urmare, Curtea constată că doar soluția de respingere ca vădit nefondată a cererii de recurs în casație cu ocazia examinării admisibilității în principiu a acesteia presupune antamarea fondului căii de atac, implicând examinarea unor aspecte care vizează temeinicia solicitării care face obiectul recursului în casație. Or, procedura examinării admisibilității cererii de recurs în casație trebuie să vizeze doar aspecte pur formale și, tocmai de aceea, se poate desfășura în lipsa Ministerului Public și a părților. În schimb, indiferent de caracterul vădit nefondat sau nefondat al recursului în casație, Curtea reține că această soluție vizează fondul recursului în casație, situație în care este necesar ca părțile și Ministerul Public să își poată susține propriile argumente referitoare la acuzațiile ce le sunt aduse și la probele administrate. Astfel, Curtea a conchis că respectarea dreptului la un proces echitabil și a dreptului la apărare, prevăzute la art. 21 alin. (3) și art. 24 din Constituție, impune ca examinarea admisibilității cererii de recurs în casație în situația analizată, adică prin pronunțarea asupra caracterului vădit nefondat al cererii să fie făcută într-o etapă procesuală distinctă de cea reglementată prin prevederile art. 440 alin. (2) din Codul de procedură penală, aceasta fiind etapa soluționării în fond a acestei căi de atac. Așadar, indiferent de participarea părților și a Ministerului Public la procedura admiterii în principiu a cererii de recurs în casație, acest motiv de respingere a acesteia nu poate face obiectul admiterii în principiu, acesta fiind un element specific fondului căii extraordinare de atac. Caracterul „vădit nefondat” al cererii de recurs în casație nu îndrituiește legiuitorul să plaseze un aspect ce ține de fondul căii de atac într-o etapă procesuală anterioară în care nu se analizează și nu se soluționează fondul cauzei. Includerea soluției de respingere a cererii ca vădit nefondată, în etapa admisibilității în principiu a recursului în casație, eludează finalitatea și rațiunea acestei etape. Pentru aceste motive, Curtea a constatat că sintagma „dacă cererea este vădit nefondată” din cuprinsul prevederilor art. 440 alin. (2) din Codul de procedură penală este neconstituțională, întrucât respingerea cererii de recurs în casație pentru motivul că aceasta este vădit nefondată obligă instanța supremă la examinarea fondului cauzei, iar aceasta poate avea loc numai în faza judecării pe fond a recursului în casație, care se face, conform art. 445 din Codul de procedură penală, cu citarea părților și cu participarea procurorului.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a respins ca inadmisibilă excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 440 alin. (1) din Codul de procedură penală și a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 440 alin. (2) din Codul de procedură penală, constatând că sintagma „dacă cererea este vădit nefondată” din cuprinsul acestora este neconstituțională.

Decizia nr. 591 din 1 octombrie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 440 alin. (1) și (2) din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 861 din 19 noiembrie 2015.

Sintagma „raporturi comerciale” din cuprinsul dispozițiilor art. 301 alin. (1) din Codul penal imprimă un caracter lipsit de claritate, precizie și previzibilitate obiectului juridic al infracțiunii de conflict de interese, condiții în care destinatarul normei nu își poate ordona

conduita în raport cu o normă de incriminare care nu respectă condițiile de calitate ale legii. Totodată, incriminarea conflictului de interese în mediul privat reprezintă o încălcare nejustificată a libertății economice și a dreptului la muncă al persoanelor care exercită, permanent ori temporar, cu sau fără o remunerație, o însărcinare de orice natură în cadrul oricărei persoane juridice, drepturi fundamentale prevăzute la art. 41 alin. (1) și art. 45 din Constituție.

Cuvinte cheie: *calitatea legii, legalitatea incriminării, dreptul la muncă, libertatea economică, Parlamentul-unica autoritate legiuitoare.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate se arată că prevederile art. 301 alin. (1) din Codul penal nu prevăd condiția ca folosul patrimonial procurat prin luarea deciziei la care funcționarul public participă să fie injust, motiv pentru care funcționarul public se situează în sfera ilicitului penal de fiecare dată când participă la luarea unei decizii prin care se creează un folos material unei persoane din categoria celor enumerate în ipoteza normei, inclusiv unei persoane cu care s-a aflat în raporturi comerciale ori de muncă în ultimii 5 ani. Se susține că acest aspect discriminează persoanele care dețin funcții publice, dar care au desfășurat în trecut activități în mediul privat, în raport cu cele care au desfășurat în ultimii 5 ani, la care prevederile art. 301 alin. (1) din Codul penal fac referire, numai activități publice. Se susține, totodată, că textul criticat este defectuos redactat, lipsit de claritate, precizie și previzibilitate, plasând în sfera penală orice persoană care exercită o funcție publică și care efectuează activitățile specifice acestei funcții, în măsura în care aceasta a desfășurat în trecut activități comerciale sau alte activități cu caracter privat producătoare de foloase de orice natură. Se arată că, în acest fel, sunt încălcate prin textul criticat și prevederile art. 53 din Legea fundamentală.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Prin Decizia nr. 2 din 15 ianuarie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 71 din 29 ianuarie 2014, cu privire la introducerea în cuprinsul alin. (1) al art. 2531 din Codul penal din 1969, normă ce reglementa infracțiunea de conflict de interese, a noțiunii de „folos material necuvenit”, Curtea Constituțională a reținut că prevederea condiției caracterului necuvenit al folosului material obținut este lipsită de fundament, în raport cu obiectul juridic special al acestei infracțiuni, respectiv relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a activității de serviciu, activitate care nu se poate realiza în condițiile îndeplinirii unor acte cu încălcarea principiilor imparțialității, integrității, transparenței deciziei și supremației interesului public în exercitarea demnităților și funcțiilor publice. Cu privire la criticile de neconstituționalitate raportate la art. 1 alin. (5) din Constituție, în care se face referire la calitatea legii, Curtea a reținut că, potrivit dispozițiilor art. 37 alin. (2) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 260 din 21 aprilie 2010, dacă o noțiune sau un termen nu sunt consacrate sau pot avea înțelesuri diferite, semnificația acestora în context se stabilește prin actul normativ care le instituie, în cadrul dispozițiilor generale sau într-o anexă destinată lexicului respectiv, și devin obligatorii pentru actele normative din aceeași materie. În același

sens, prin Decizia nr. 390 din 2 iulie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 532 din 17 iulie 2014, par. 31, Curtea Constituțională a statuat că o noțiune legală poate avea un conținut și înțeles autonom diferit de la o lege la alta, cu condiția ca legea care utilizează termenul respectiv să îl și definească. Raportând cele anterior arătate în privința noțiunii de „funcționar public” prevăzută de art. 301 din Codul penal, Curtea a reținut că, având în vedere definiția dată funcționarului public în sensul art. 175 din Codului penal, funcționarul public prevăzut de Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 365 din 29 mai 2007, se identifică întotdeauna cu subiectul activ al infracțiunii de conflict de interese, noțiunea de funcționar public, în sensul legii penale, fiind însă mai cuprinzătoare. S-a reținut, de asemenea că noțiunile de „soț”, „rudă” și „afin”, precum și cele de „raporturi de muncă” și „raporturi comerciale” nu sunt definite în cuprinsul titlului X al Părții generale a Codului penal, fiind aplicabile, prin urmare, din perspectiva prevederilor art. 301 din Codul penal, definițiile date acestora în celelalte ramuri de drept și care constituie legi generale în raport cu dispozițiile dreptului penal în vigoare. Spre deosebire de acestea, noțiunea de raport comercial nu mai este expres definită prin legislația în vigoare, ca urmare a abrogării, prin dispozițiile art. 230 lit. c) și i) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011, a Codicelui de comerț din 1887 și a Codului comercial Carol al II-lea, și nici nu poate fi dedusă prin interpretarea dispozițiilor civile în vigoare, întrucât aceasta este folosită într-un alt context și în mod izolat, spre exemplu, în cuprinsul prevederilor art. 2557 din Codul civil referitor la raporturile de drept internațional privat. De asemenea, art. VII din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 79/2011 pentru reglementarea unor măsuri necesare intrării în vigoare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011, prevede că la data intrării în vigoare a Legii nr. 287/2009, republicată, sintagma „contract comercial” sau „contracte comerciale” se înlocuiește cu sintagma „contract civil” sau, după caz, „contracte civile”, iar sintagma „contracte sau acte de comerț”, cu termenul „contracte”. Așadar, dacă până la intrarea în vigoare a Codului civil, la 1 octombrie 2011, noțiunea de „raport comercial” avea un înțeles normativ determinat și determinabil prin prisma dispozițiilor Codului comercial, în prezent această noțiune nu își mai poate găsi aplicabilitatea, având în vedere transformările profunde și structurale operate la nivelul Codului civil. Întrucât Codul penal actual a intrat în vigoare la un moment ulterior Codului civil, acesta, atunci când se raportează la noțiuni specifice dreptului civil, trebuie să o facă prin utilizarea unor termeni și noțiuni proprii dreptului pozitiv și nu prin recurgerea, fără o motivare justă, la termeni și noțiuni autonome, atunci când situația normativă nu o impune. Pentru acest motiv, Curtea constată că sintagma „raporturi comerciale” din cuprinsul dispozițiilor art. 301 alin. (1) din Codul penal este lipsită de claritate și previzibilitate, nepermițând determinarea exactă a conținutului constitutiv al infracțiunii de conflict de interese. Această lipsă de claritate, precizie și previzibilitate a sintagmei „raporturi comerciale” din cuprinsul dispozițiilor art. 301 alin. (1) din Codul penal contravine principiului legalității incriminării, prevăzut la art. 1 din Codul penal și la art. 7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, și, în consecință, dispozițiilor art. 1 alin. (5) din Constituție, care se referă la calitatea legii. Astfel, Curtea a constatat că sintagma „raporturi comerciale” din cuprinsul dispozițiilor art. 301 alin. (1)

din Codul penal imprimă un caracter lipsit de claritate, precizie și previzibilitate obiectului juridic al infracțiunii de conflict de interese, condiții în care destinatarul normei nu își poate ordona conduita în raport cu o normă de incriminare care nu respectă condițiile de calitate ale legii. Pentru aceste motive, Curtea constată că dispozițiile art. 301 alin. (1) din Codul penal încalcă prevederile art. 1 alin. (5) și art. 23 din Constituție, referitoare la calitatea legii și, respectiv, la libertatea individuală.

Curtea a reținut că dispozițiile art. 301 alin. (1) din Codul penal, ce reglementează conflictul de interese, în mod necesar și evident, nu pot fi dissociate de prevederile art. 308 alin. (1) din Codul penal, referitoare la infracțiuni de corupție și de serviciu comise de alte persoane, întrucât acestea din urmă incriminează, de asemenea, fapte de corupție și de serviciu, cu referire și la art. 301 din Codul penal. Pentru acest motiv, potrivit art. 31 alin. (2) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, instanța de contencios constituțional, admitând excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 301 alin. (1) din Codul penal, în privința sintagmei „raporturi comerciale”, s-a pronunțat și asupra constituționalității dispozițiilor art. 308 alin. (1) din Codul penal, sub aspectul trimiterii din cuprinsul acestora la dispozițiile art. 301 din Codul penal.

Potrivit art. 308 alin. (1) din Codul penal, pot avea calitatea de subiect activ al infracțiunii de conflict de interese, prevăzută la art. 301 din Codul penal, pe lângă funcționarii publici, definiți la art. 175 din Codul penal, și persoanele prevăzute la art. 308 alin. (1) din acest cod, cu diferența de regim sancționator prevăzută la art. 308 alin. (2) din Codul penal. Art. 175 alin. (2) din Codul penal asimilează, sub aspectul tratamentului penal, cu funcționarii publici, persoanele care exercită un serviciu de interes public pentru care au fost investite de autoritățile publice sau care sunt supuse controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu public. Situația este însă diferită în ceea ce privește incriminarea aceluiași fapte săvârșite de persoanele care exercită, permanent ori temporar, cu sau fără o remunerație, o însărcinare de orice natură în cadrul oricărei persoane juridice. Practic, în această ultimă categorie se încadrează, spre exemplu, orice formă de societate definită prin Codul civil, Legea societăților nr. 31/1990, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1066 din 17 noiembrie 2004, sau Legea nr. 1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 368 din 20 mai 2014. De altfel, Expunerea de motive a Legii nr. 278/2006 arată, referitor la incriminarea faptelor de conflict de interese, că aceasta a avut ca scop sancționarea penală a funcționarului public care, în mod conștient și deliberat, își satisface interesele personale prin îndeplinirea atribuțiilor publice și înlăturarea oricăror suspiciuni cu privire la conduita funcționarilor publici. În mod evident, au fost excluși din acest demers al incriminării faptelor de conflict de interese restul persoanelor, care își desfășoară activitatea în sistemul privat, aceștia neîndeplinind atribuții publice în realizarea activităților pe care le desfășoară. În contextul normativ actual, Curtea a reținut că reglementarea ca subiect activ al infracțiunii de conflict de interese a unor persoane private, prin dispozițiile art. 308 din Codul penal, este excesivă, întrucât are loc o extindere nepermisă a forței de constrângere a statului, prin utilizarea mijloacelor penale asupra libertății de acțiune a persoanelor, circumscrisă în cauză dreptului la muncă și libertății economice, fără să existe o justificare criminologică în acest sens. Curtea a reținut că legiuitorul nu are competența constituțională ca, în temeiul art. 61 alin. (1) și art. 73 alin. (3) lit. h) din

Constituție, să reglementeze infracțiuni într-o manieră care să consacre o disproporție vădită între importanța valorii sociale care trebuie ocrotită și cea care trebuie limitată, întrucât, în caz contrar s-ar ajunge la nesocotirea acesteia din urmă. Or, în cauză valoarea socială ocrotită este una care vizează în mod explicit mediul privat, ipoteză în care statul nu are interesul de a incrimina conflictul de interese, întrucât valoarea ce se încearcă a fi ocrotită în acest caz nu are caracter public. Curtea a constatat, că, prin dispozițiile art. 308 alin. (1) din Codul penal, sancționând penal fapte ce contravin unor interese pur private, legiuitorul le-a calificat pe acestea din urmă ca având caracter public, ceea ce a dus la o limitare disproporționată a dreptului la muncă și a libertății economice ale persoanelor care își desfășoară activitatea în mediul privat. În aceste condiții, protecția penală astfel reglementată, deși adecvată sub aspectul finalității, aceea a protejării unor valori sociale chiar și private, nu este necesară și nu respectă un raport just de proporționalitate între severitatea măsurii ce poate fi luată și interesul individual al persoanelor. Curtea a constatat că, dacă faptele persoanelor din mediul privat sunt cauzatoare de prejudicii, împotriva acestora poate fi angajată răspunderea civilă, de dreptul muncii sau alte forme de răspundere, care nu implică forța de constrângere a statului prin mijloace de drept penal. Prin urmare, Curtea reține că este greu de identificat o valoare socială ce trebuie protejată în cazul sancționării conflictului de interese în mediul privat, dat fiind că eventualele cazuri concrete de incompatibilitate pot fi eficient soluționate astfel cum s-a arătat cu ajutorul mijloacelor de drept civil, dreptul muncii sau prin alte reguli, care nu implică răspunderea penală. Prin urmare, Curtea a constatat că incriminarea conflictului de interese în mediul privat reprezintă o încălcare nejustificată a libertății economice și a dreptului la muncă al persoanelor care exercită, permanent ori temporar, cu sau fără o remunerație, o însărcinare de orice natură în cadrul oricărei persoane juridice, drepturi fundamentale prevăzute la art. 41 alin. (1) și art. 45 din Constituție.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că sintagma „raporturi comerciale” din cuprinsul dispozițiilor art. 301 alin. (1) din Codul penal este neconstituțională. Totodată, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că sintagma „ori în cadrul oricărei persoane juridice” din cuprinsul dispozițiilor art. 308 alin. (1) din Codul penal, cu raportare la art. 301 din Codul penal, este neconstituțională.

Decizia nr. 603 din 6 octombrie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 301 alin. (1) și art. 308 alin. (1) din Codul penal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 845 din 13 noiembrie 2015.

În toate cazurile în care legiuitorul a condiționat valorificarea unui drept de exercitarea sa în interiorul unui anumit termen, nu s-a procedat în sensul restrângerii accesului liber la justiție, drept de care persoana interesată a beneficiat în interiorul termenului instituit, ci exclusiv pentru a asigura cadrul legal în vederea exercitării dreptului constituțional prevăzut de art. 21 privind accesul liber la justiție.

Cuvinte cheie: *calitatea legii, termen de valorificare a unui drept, autorității contractante, Consiliul Național de Soluționare a Contestațiilor.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, s-a susținut, în esență, că modul de redactare a prevederilor art. 256² din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 34/2006, fără a respecta prevederile art. 36 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, respectiv limbajul folosit nu este concis și clar, astfel încât să nu se dea naștere la echivoc, duce la interpretări contradictorii. Astfel, generează dificultăți de interpretare și se creează premisele unei proceduri viciate care blochează accesul la justiție.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea, din economia textelor criticate, a observat că acestea se referă la posibilitatea persoanei vătămate de a sesiza Consiliul Național de Soluționare a Contestațiilor în vederea anulării actului și/sau recunoașterii dreptului pretins ori a interesului legitim, într-un anumit termen, precum și momentul de la care începe să curgă termenul în care persoana vătămată poate sesiza Consiliul Național de Soluționare a Contestațiilor, cu privire la un act al autorității contractante pretins a fi nelegal, în funcție de valoarea contractului care urmează să fie atribuit prin raportare la pragurile valorice sau prin raportare la valoarea estimată a fiecărui lot, precum și cu privire la conținutul documentației de atribuire. Astfel, textul este clar, respectând cerințele de calitate a legii prevăzute de art. 1 alin. (5) din Constituție, și nu creează premisele unei proceduri viciate care să conducă la încălcarea accesului liber la justiție, astfel cum se susține în motivarea excepției de neconstituționalitate.

Astfel, Curtea a reținut că specificul procedurii a impus adoptarea unor reguli de procedură speciale, care derogă de la normele dreptului comun, stabilirea acestora constituind atributul exclusiv al legiuitorului, potrivit prevederilor art. 126 alin. (2) din Constituție, sens în care este, spre exemplu, Decizia nr. 400 din 24 martie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 375 din 30 mai 2011. De asemenea, prin Decizia nr. 38 din 5 februarie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 150 din 21 martie 2013, Curtea a observat că în toate cazurile în care legiuitorul a condiționat valorificarea unui drept de exercitarea sa în interiorul unui anumit termen, nu s-a procedat în sensul restrângerii accesului liber la justiție, drept de care persoana interesată a beneficiat în interiorul termenului instituit, ci exclusiv pentru a asigura cadrul legal în vederea exercitării dreptului constituțional prevăzut de art. 21. De altfel, Curtea a statuat în mod constant că reglementarea de către legiuitor, în limitele competenței ce i-a fost conferită prin Constituție, a condițiilor de exercitare a unui drept-subiectiv sau procesual -, inclusiv prin instituirea unor termene, nu constituie o restrângere a exercițiului acestuia, ci doar o modalitate eficientă de a preveni exercitarea sa abuzivă, în detrimentul altor titulari de drepturi, ocrotite în egală măsură, sens în care este și Decizia Curții Constituționale nr. 201 din 6 martie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 340 din 18 mai 2012.

III. Pentru considerentele arătate, Curtea a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 256² din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 34/2006 privind atribuirea contractelor de achiziție publică, a contractelor de concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Decizia nr. 619 din 8 octombrie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 256² din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 34/2006 privind atribuirea contractelor de achiziție publică, a contractelor de concesiune de lucrări publice și a contractelor de concesiune de servicii, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 864 din data de 19 noiembrie 2015.

Curtea a constatat că dispozițiile art. 347 alin. (1) din Codul de procedură penală sunt neconstituționale, fiind contrare prevederilor constituționale referitoare la liberul acces la justiție, atâta vreme cât nu dau dreptul și persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente să formuleze contestație cu privire la modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor prevăzute la art. 346 alin. (3)-(5).

Cuvinte-cheie: *proces penal, camera preliminară, dreptul la un proces echitabil, oralitate, publicitate, contradictorialitate, egalitatea armelor în proces, cale de atac.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul susține că normele procesual penale ale art. 347 alin. (1) încalcă dreptul la un proces echitabil, de vreme ce persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente, reprezentanții legali, lichidatorii, „precum și orice persoane ce devin părți în acea cauză” nu pot formula contestație cu privire la modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor prevăzute la art. 346 alin. (3)-(5) din Codul de procedură penală.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea a observat că norma legală criticată permite, în condițiile și în limitele stabilite expres în cuprinsul acesteia, să se exercite calea de atac a contestației în camera preliminară numai de către cei doi titulari care, teoretic, au participat în etapa fondului camerei preliminare, respectiv procurorul și inculpatul. Neavând deschisă posibilitatea de a formula contestație, în măsura în care persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente ar promova calea de atac, aceasta ar urma să fie respinsă ca inadmisibilă. Așadar, în faza de control judiciar a camerei preliminare normele procesual penale criticate reglementează calitatea procesuală doar pentru inculpat și procuror, care vor dobândi, prin exercitarea căii de atac a contestației, calitatea de contestator, respectiv intimat.

În aceste condiții de reglementare având în vedere soluția și considerentele Deciziei nr. 641 din 11 noiembrie 2014, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 347 alin. (1) din Codul de procedură penală a fost admisă pentru motivele expuse în continuare.

Astfel, Curtea a reținut că, prin decizia menționată, a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 344 alin. (4) din Codul de procedură penală sunt neconstituționale, în paragrafele 41-49 din decizie reținând că legiuitorul a restrâns în mod absolut posibilitatea părților de a avea cunoștință și de a dezbate excepțiile ridicate din oficiu și susținerile parchetului, plasându-le într-o situație dezavantajoasă față de procuror, partea civilă și partea responsabilă civilmente fiind excluse *ab initio* din procedura de cameră preliminară, normele ce reglementează procedura camerei preliminare rezumându-se la a

indica drept persoane participante în această fază procesuală doar pe procuror și pe inculpat. Așa încât, din perspectiva contradictorialității, ca element definitoriu al egalității de arme și al dreptului la un proces echitabil, instanța constituțională a apreciat că norma legală trebuie să permită comunicarea către toate părțile din procesul penal - inculpat, parte civilă, parte responsabilă civilmente - a documentelor care sunt de natură să influențeze decizia judecătorului și să prevadă posibilitatea tuturor acestor părți de a discuta în mod efectiv observațiile depuse instanței.

În context, Curtea a reținut că, potrivit art. 32 din Codul de procedură penală, pe lângă inculpat, partea civilă și partea responsabilă civilmente sunt părți în procesul penal. În ceea ce privește partea civilă, Curtea a constatat că, potrivit art. 84 din Codul de procedură penală persoana vătămată care exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal este parte în procesul penal și se numește parte civilă. Referitor la acest aspect, Curtea, prin Decizia nr. 482 din 9 noiembrie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.200 din 15 decembrie 2004, a statuat că, în cazul în care persoana vătămată formulează, în cadrul procesului penal, pretenții pentru repararea prejudiciului material suferit ca urmare a săvârșirii infracțiunii, aceasta cumulează două calități procesuale: calitatea de parte vătămată și calitatea de parte civilă. Aceste două părți ale procesului penal se află însă într-o situație identică, și anume în situația de persoană lezată în drepturile sale prin săvârșirea infracțiunii, ceea ce justifică existența "interesului legitim", la care se referă art. 21 din Constituție. De asemenea, în ceea ce privește partea responsabilă civilmente, Curtea a constatat că, potrivit art. 86 din Codul de procedură penală, aceasta este persoana care, potrivit legii civile, are obligația legală sau convențională de a repara în întregime sau în parte, singură sau în solidar, prejudiciul cauzat prin infracțiune și care este chemată să răspundă în proces. Deși nu se identifică, din reglementarea obligațiilor care îi incumbă părții responsabile civilmente, reiese că aceasta împreună cu inculpatul formează un grup procesual obligat la repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune. Astfel, partea responsabilă civilmente are interesul înlăturării condițiilor care ar atrage răspunderea sa civilă. Totodată, potrivit art. 85 alin. (1) și art. 87 alin. (1) din Codul de procedură penală, atât partea civilă, cât și partea responsabilă civilmente se bucură de drepturile prevăzute la art. 81 din același cod, dintre care Curtea a reținut dreptul acestora de a propune administrarea de probe de către organele judiciare, de a ridica excepții și de a pune concluzii, de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale a cauzei și de a consulta dosarul, în condițiile legii.

Din această perspectivă, astfel cum a statuat și prin Decizia nr. 482 din 9 noiembrie 2004, Curtea a apreciat că părții civile și celei civilmente responsabile nu le este străin interesul pentru soluționarea laturii penale a procesului, în condițiile în care de stabilirea existenței faptei penale și a vinovăției inculpatului judecat în cauză depinde și soluționarea laturii civile a procesului. Mai mult, cu același prilej, Curtea a reținut că partea civilă, partea civilmente responsabilă și inculpatul au aceeași calitate, de părți, și prin urmare se află în aceeași situație. Astfel, Curtea a apreciat că, din perspectiva principiului contradictorialității, atât părții civile, cât și părții civilmente responsabile trebuie să li se ofere aceleași drepturi ca și inculpatului.

De asemenea, în Decizia nr. 641 din 11 noiembrie 2014, paragrafele 57-62, analizând dispozițiile art. 345 alin. (1) și art. 346 alin. (1) din Codul de procedură penală, Curtea a reținut că procedura desfășurată în camera preliminară nu se realizează într-o procedură orală în care

părțile din proces să-și poată expune susținerile, ci pe baza celor depuse în scris de către inculpat și a răspunsului parchetului. Or, în ceea ce privește dreptul la o procedură orală, Curtea a observat că numai în cadrul unor dezbateri desfășurate oral procesul poate fi urmărit efectiv, în succesiunea fazelor sale, de către părți. Așa încât dreptul la o procedură orală conține și dreptul inculpatului, al părții civile și al părții responsabile civilmente de a fi prezente în fața instanței. Acest principiu asigură contactul nemijlocit între judecător și părți, făcând ca expunerea susținerilor formulate de părți să respecte o anumită ordine și facilitând astfel stabilirea corectă a faptelor. Așadar, analizând activitatea judecătorului de cameră preliminară, Curtea a reținut că rezultatul procedurii în camera preliminară referitor la stabilirea legalității administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală are o influență directă asupra desfășurării judecății pe fond, putând să fie decisiv pentru stabilirea vinovăției/nevinovăției inculpatului. Or, reglementând în acest mod procedura camerei preliminare și având în vedere influența pe care această procedură o are asupra fazelor de judecată ulterioare, Curtea a constatat că legiuitorul a încălcat dreptul părților la un proces echitabil în componenta sa privind contradictorialitatea, oralitatea și egalitatea armelor. Pentru aceste motive, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 345 alin. (1) și în art. 346 alin. (1) din Codul de procedură penală, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță "fără participarea procurorului și a inculpatului", este neconstituțională, întrucât nu permite participarea procurorului, a inculpatului, a părții civile și a părții responsabile civilmente în procedura desfășurată în camera de consiliu, în fața judecătorului de cameră preliminară.

Totodată, la paragraful 63 din decizia precitată, Curtea a observat că, potrivit art. 347 alin. (3) din Codul de procedură penală, dispozițiile art. 343-346 din același cod se aplică în mod corespunzător și în ceea ce privește contestația cu privire la soluția pronunțată de judecătorul de cameră preliminară. În aceste condiții, Curtea a reținut că cele expuse anterior se aplică mutatis mutandis și în ceea ce privește procedura contestației împotriva soluției pronunțate de judecătorul de cameră preliminară.

Așadar, prin Decizia nr. 641 din 11 noiembrie 2014, Curtea a statuat că, atât în etapa fondului camerei preliminare, cât și în faza de control judiciar, legiuitorul trebuie să ofere părții civile și părții responsabile civilmente aceleași drepturi ca și inculpatului, având în vedere obiectul procedurii în camera preliminară, rezultatul acestei faze procesuale, influența acestuia asupra desfășurării judecății pe fond și dreptul acestor părți, reglementat de norma procesual penală a art. 81, de a propune administrarea de probe de către organele judiciare, de a ridica excepții și de a pune concluzii, de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale a cauzei și de a consulta dosarul. În concret, Curtea a stabilit că norma legală trebuie să permită comunicarea către toate părțile din procesul penal - inculpat, parte civilă, parte responsabilă civilmente - a documentelor care sunt de natură să influențeze decizia judecătorului și să prevadă posibilitatea tuturor acestor părți de a discuta în mod efectiv observațiile depuse instanței, prezența în fața instanței, prin citarea lor, fiind obligatorie.

Având în vedere cele anterior expuse, Curtea, prin prezenta decizie, a constatat că accesul, formularea și exercitarea căii de atac a contestației în camera preliminară reprezintă un aspect al accesului liber la justiție, drept fundamental protejat de art. 21 din Constituție.

Potrivit art. 21 alin. (1) din Constituție, orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime, iar, potrivit alin. (2) al aceluiași articol, nicio lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept. În reglementarea exercitării acestui drept legiuitorul are posibilitatea să impună anumite condiții de formă, ținând de natura și de exigențele administrării justiției, fără însă ca aceste condiționări să aducă atingere substanței dreptului sau să îl lipsească de efectivitate. Totodată, Curtea a reținut, în jurisprudența sa, că accesul liber la justiție nu vizează numai acțiunea introductivă la prima instanță de judecată, ci și sesizarea oricăror altor instanțe care, potrivit legii, au competența de a soluționa fazele anterioare sau ulterioare ale procesului, deoarece apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor legitime ale persoanelor presupune, în mod logic, și posibilitatea acționării împotriva hotărârilor judecătorești considerate ca fiind nelegale sau neîntemeiate. Ca urmare, limitarea dreptului părților de a exercita căile legale de atac constituie o limitare a accesului liber la justiție.

Totodată, de vreme ce, prin Decizia nr. 641 din 11 noiembrie 2014, Curtea a stabilit că dispozițiile art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sunt aplicabile și procedurii de cameră preliminară, deci unei proceduri penale care nu ține de soluționarea pe fond a cauzei, dreptul de acces la o instanță a fost apreciat și din perspectiva jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. Curtea a reținut că instanța europeană de contencios al drepturilor omului a stabilit, în repetate rânduri, că dreptul de acces la o instanță judecătorească constituie un element inerent dreptului la un proces echitabil prevăzut la art. 6 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (a se vedea Hotărârea din 7 mai 2002, pronunțată în *Cauza McVicar împotriva Regatului Unit*, paragraful 46). În această privință, este necesar ca unei părți să i se ofere posibilitatea de a-și susține cauza în mod util în fața instanței judecătorești (Hotărârea din 15 februarie 2005, pronunțată în *Cauza Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, paragraful 59).

În aceste condiții, restrângerea sferei titularilor contestației în camera preliminară doar la procuror și inculpat determină încălcarea dreptului de acces la justiție - consacrat de art. 21 din Legea fundamentală și de art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale - al părții civile și părții responsabile civilmente, având în vedere faptul că, astfel cum a reținut Curtea, rezultatul procedurii în camera preliminară referitor la stabilirea legalității administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală are o influență directă asupra desfășurării judecății pe fond, putând să fie decisiv pentru stabilirea vinovăției/nevinovăției inculpatului. Curtea a reținut că partea civilă, cât și partea responsabilă civilmente trebuie să aibă posibilitatea, ca și inculpatul și procurorul, de a contesta cele statuate de către judecătorul de cameră preliminară prin încheierea pronunțată în condițiile art. 346 alin. (1) din Codul de procedură penală referitor la modul de soluționare a cererilor și excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor de restituire a cauzei la parchet - în caz de constatare a unor neregularități ale actului de sesizare; excluderea totală a probelor administrate în cursul urmăririi penale; neremedierea, în termen, de către parchet a neregularităților actului de sesizare - ori cu privire la cazurile în care judecătorul a exclus una sau mai multe probe administrate sau a constatat nulitatea actelor de urmărire penală

efectuate cu încălcarea legii, în condițiile în care probele excluse nu pot fi avute în vedere la judecata în fond a cauzei.

Totodată, având în vedere, pe de o parte, influența pe care procedura camerei preliminare o are asupra fazelor de judecată ulterioare, iar, pe de altă parte, faptul că soluțiile prevăzute la art. 346 alin. (3)-(5) din Codul de procedură penală vizează toate părțile din proces, Curtea a reținut că și persoanei vătămate, fiind subiect pasiv special în cazul săvârșirii a numeroase fapte prevăzute de legea penală, ca subiect al conflictului de drept penal care face obiectul procesului penal, trebuie să i se dea posibilitatea de a formula contestație în camera preliminară împotriva încheierii prevăzute la art. 346 alin. (1) din Codul de procedură penală, atât cu privire la modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor prevăzute la art. 346 alin. (3)-(5) din același cod. Aceasta, de vreme ce poziția procesuală a persoanei vătămate este de subiect procesual activ în latura penală, având dreptul de a efectua, în etapa fondului camerei preliminare, ca și partea civilă și partea responsabilă civilmente, acte procesuale potrivit art. 81 din Codul de procedură penală – respectiv dreptul de a propune administrarea de probe de către organele judiciare, de a ridica excepții și de a pune concluzii, de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale a cauzei și de a consulta dosarul.

În consecință, Curtea a constatat că dispozițiile art. 347 alin. (1) din Codul de procedură penală sunt neconstituționale, fiind contrare prevederilor constituționale referitoare la liberul acces la justiție, atâta vreme cât nu dau dreptul și persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente să formuleze contestație cu privire la modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor prevăzute la art. 346 alin. (3)-(5).

III. Pentru toate aceste considerente, cu unanimitate de voturi, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate ridicată de Vasile Colpoș în Dosarul nr. 3713/260/2014 al Judecătorei Moinești și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 347 alin. (1) din Codul de procedură penală potrivit căreia numai „procurorul și inculpatul” pot face contestație cu privire la modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor prevăzute la art. 346 alin. (3)-(5) este neconstituțională.

Decizia nr. 631 din 8 octombrie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 344 alin. (2) și (3), art. 345 alin. (3), art. 346 alin. (2) și art. 347 alin. (1) din Codul de procedură penală, a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 831 din 6 noiembrie 2015.

Curtea Constituțională a declarat neconstituționale prevederile art. 124 alin. (1) raportate la cele ale art. 70 din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, dispoziții care limitau dreptul contribuabililor la dobânda fiscală pentru sumele de restituit de la buget.

Cuvinte-cheie: *dobândă fiscală; dreptul la repararea pagubei; tratament echitabil, drept de proprietate.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, autoarea acesteia a arătat, în esență, că prevederile legale criticate încalcă dreptul fundamental la repararea pagubei pentru persoanele vătămate de un act administrativ-fiscal anulat printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă, textul de lege limitând dreptul constituțional al persoanei vătămate la dobânzi doar pentru perioada următoare expirării termenului de 45 de zile de soluționare a cererii de restituire a sumelor percepute nelegal. Astfel, un contribuabil care atacă un act administrativ-fiscal printr-o acțiune în anulare și care a plătit obligațiile fiscale impuse prin respectivul act administrativ-fiscal (sau a fost executat silit) nu poate cere restituirea sumei sau despăgubiri legate de privarea de această sumă o dată cu cererea de anulare, întrucât există o procedură specifică de restituire a sumei percepute în mod nelegal.

Potrivit acestei proceduri, contribuabilul are dreptul la dobânzi doar din ziua următoare expirării termenului de 45 de zile de soluționare a cererii de restituire a sumelor prelevate în mod nelegal. Prin urmare, în cazul în care autoritățile publice restituie sumele percepute în mod nelegal în termenul de 45 de zile de la data cererii contribuabilului, acestea nu datorează dobânda pentru perioada care are ca moment de început prelevarea nelegală și, ca final, restituirea sumei. Se invocă și jurisprudența Curții Constituționale, respectiv Decizia nr. 168 din 8 februarie 2011. De asemenea, autoarea excepției a formulat și critici de neconstituționalitate extrinsecă

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Analizând criticile de neconstituționalitate extrinsecă care se raportau la art. 52 din Constituție, autoarea excepției apreciind că această materie care vizează problema dreptului la repararea unei pagube, prin acordarea unei dobânzi, trebuia făcută prin intermediul unei legi organice, și nu printr-un act normativ ce nu poate avea decât forța juridică a unei legi ordinare, respectiv o ordonanță a Guvernului. Curtea a constatat că dispozițiile legale criticate, așa cum au fost concepute de legiuitor, sunt norme care au drept scop principal obligarea organelor fiscale la îndeplinirea cu celeritate a obligațiilor care le revin, dar și recuperarea beneficiului nerealizat, în subsidiar. Astfel, Curtea a reținut că aceste aspecte nu vizează condițiile și limitele exercitării dreptului la repararea pagubei la care face referire art. 52 din Constituție, astfel că nu era necesară reglementarea acestora prin lege organică.

Examinând criticile de neconstituționalitate intrinsecă, Curtea a reținut că dispozițiile legale criticate reglementau dreptul contribuabilului de a primi o dobândă fiscală pentru sumele de restituit de către organele fiscale. Acesta avea dreptul la primirea dobânzii în urma constatării dreptului său la restituirea unei sume de bani printr-o hotărâre judecătorească sau a recunoașterii de către organele fiscale a unei erori săvârșite de către ele cu ocazia prelevării unei sume de bani în baza unei decizii de impunere nelegale. Contribuabilul putea să formuleze cererea de restituire, potrivit dispozițiilor legale criticate numai după recunoașterea dreptului la restituirea sumei de bani plătite de contribuabil ca urmare a emiterii unei decizii de impunere de către organele fiscale, decizie emisă cu încălcarea dispozițiilor legale.

Acordarea dobânzii prevăzute de Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală nu se făcea, însă, începând cu data plății efective de către contribuabil a sumelor prevăzute în decizia de impunere, ci de la o dată ulterioară acestui moment, respectiv după un termen de cel puțin 45 de zile de la data depunerii cererii de acordare a dobânzii de către contribuabil.

Curtea a reținut că, potrivit art. 44 alin. (1) din Constituție, legiuitorul este în drept să stabilească conținutul și limitele dreptului de proprietate. De principiu, aceste limite au în vedere obiectul dreptului de proprietate și atributele acestuia și se instituie în vederea apărării intereselor sociale și economice generale sau pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale altor persoane, esențial fiind ca prin aceasta să nu fie anihilat complet dreptul de proprietate

Analizând dispozițiile legale și criticile formulate, Curtea a constatat că acoperirea prejudiciului ar trebui să se facă prin acordarea dobânzii fiscale care, potrivit legii, reprezintă echivalentul bănesc al prejudiciului cauzat creditorului, asigurând punerea acestuia în situația patrimonială în care s-ar fi aflat dacă obligația debitorului ar fi fost executată întocmai. Pentru a satisface această cerință, dobânda acordată trebuie să acopere atât valoarea pierderii efectiv suferite de către creditor (*damnum emergens*), cât și valoarea câștigului nerealizat (*lucrum cessans*). În regulă generală, acestea nu trebuie să acopere decât daunele directe și previzibile, nu și pe cele indirecte și imprevizibile. Curtea a reținut că dobânda cuvenită contribuabilului îndreptățit la restituirea unor sume ce se dovedesc a fi fost achitate fără a fi datorate este cea prevăzută de art. 124 și de art. 120 alin. (7) din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală.

În cazul în care dobânda restituită nu acoperă daunele menționate decât pentru o perioadă limitată de timp, se pune problema îmbogățirii fără justă cauză a statului, prin diminuarea patrimoniului contribuabilului ca urmare a imposibilității folosirii sumei de bani percepute nelegal și lipsirea de dreptul de a se bucura de acoperirea beneficiului nerealizat. Măsura prevăzută de dispozițiile legale criticate nu era suficientă pentru repararea integrală a prejudiciului suferit de contribuabil, întrucât dobânda nu se acorda de la momentul plății, ci de la o dată ulterioară. Cu alte cuvinte, dispozițiile legale criticate nu reglementau repararea integrală a pagubei suferite.

Curtea Constituțională a constatat că dispozițiile art. 124 alin. (1) raportate la cele ale art. 70 din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, deși garantează acordarea unei dobânzi pentru neîndeplinirea obligației de restituire, nu acoperă complet paguba pe care o poate suferi contribuabilul pentru faptul că a înțeles să execute de bunăvoie o obligație fiscală pe care a socotit-o nelegală, lucru constatat ulterior prin hotărâre a unei instanțe judecătorești sau de către organul fiscal însuși. În acest mod, are loc o diminuare a patrimoniului contribuabilului, printr-o acțiune a statului, fiind afectat, astfel, dreptul de proprietate privată.

Or, Curtea a statuat că dobânda trebuie calculată de la data indisponibilizării sumei a cărei restituire se cere. În acest fel, se asigură un tratament rezonabil și echitabil între părți: dacă, potrivit art. 119 din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, pentru neachitarea la termenul de scadență de către debitorul contribuabil a obligațiilor de plată se datorează după acest termen dobânzi și penalități de întârziere, tot astfel dobânzile aferente sumelor de restituit de la buget trebuie acordate de la data plății lor, și nu de la o dată ulterioară – după 45 de zile de la data solicitării sau chiar după mai mult timp (art. 70 din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală). Același idee transpare și din analiza art. 131 coroborat cu art. 135 din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, potrivit căruia termenul de prescripție pentru încasarea creanțelor

fiscale, respectiv a sumelor de restituit de la buget este același – 5 ani de la 1 ianuarie a anului următor nașterii dreptului. De fapt, din analiza coroborată a tuturor dispozițiilor Ordonanței Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală incidente în materie, nu a rezultat existența vreunei justificări obiective pe care să se întemeieze diferența substanțială de tratament juridic între stat și contribuabili.

Curtea a mai reținut că neconstituționalitatea dispozițiilor legale criticate nu privește, însă, situația în care contribuabilul a solicitat și a obținut despăgubiri în condițiile art. 18 din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare. Altfel, s-ar ajunge la o îmbogățire fără justă cauză a contribuabilului. De asemenea, constatarea neconstituționalității dispozițiilor legale ale art. 124 alin. (1) raportate la cele ale art. 70 din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală nu privește nici sumele de rambursat de la bugetul de stat, cum ar fi taxa pe valoarea adăugată care are un alt regim juridic ce ține de specificitatea sa.

III. Curtea a admis, cu unanimitate de voturi, excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 124 alin. (1) raportate la cele ale art. 70 din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală.

Decizia nr. 694 din 20 octombrie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 124 alin. (1) raportate la cele ale art. 70 din Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 948 din 22 decembrie 2015.

Curtea a reținut că reglementarea tratamentului penal al concursului de infracțiuni, pentru ipoteza în care s-au stabilit numai pedepse cu închisoarea, prin aplicarea sistemului cumulului juridic cu spor obligatoriu și fix, intră în atribuțiile organului legiuitor, conform politicii penale a statului, potrivit rolului său constituțional de unică autoritate legiuitoare a țării, prevăzut la art. 61 alin. (1) din Legea fundamentală, care, realizând o individualizare legală a sancțiunilor în materie, apreciază, în concret, în funcție de o serie de criterii, printre care și frecvența fenomenului infracțional.

Cuvinte-cheie: *egalitatea în drepturi, dreptul la apărare, libertatea individuală, dreptul la un proces echitabil, înfăptuirea justiției, unicitatea justiției, imparțialitatea justiției, egalitatea justiției, independența justiției.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul arată că prevederile criticate încalcă libertatea individuală, fiind contrare atât dispozițiilor constituționale ale art. 23, cât și prevederilor art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, întrucât „nu a avut parte de aplicarea echitabilă și unitară a legii penale, în situația sa constatându-se incidența atât a unor dispoziții penale abrogate, cât și a unora ce au intrat în vigoare după data de 1 februarie 2014, iar calculul pedepsei s-a realizat după regulile

concursei de infracțiuni, astfel cum sunt reglementate în art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal”.

Susține că normele penale criticate restrâng dreptul magistratului de a individualiza sancțiunea aplicată, potrivit propriei conștiințe și reprezentării pe care acesta o are în legătură cu faptele deduse judecării, gravitatea și consecințele lor, precum și persoana celui care le-a comis. Modalitatea de calcul a pedepsei în cazul concursului de infracțiuni generează aplicarea unor pedepse care depășesc cu mult limita maximului special prevăzut de lege pentru faptele săvârșite de către inculpat, ceea ce reprezintă o deviere de la sensul incriminării, de la voința legiuitorului și chiar de la capacitatea autonomă a magistratului de a individualiza sancțiunea, judiciar, în limite firești, astfel cum rezultă din natura și gravitatea faptelor comise, urmările acestora și profilul socio-moral al persoanei judecate. În concret, individualizarea pedepsei devine o formulă aritmetică, de calcul al unor sancțiuni penale aberante în cadrul căreia pedepsele aplicate se multiplică într-o manieră total nejustificată, obligând magistratul să se conformeze unei reguli care îi paralizează capacitatea suverană de a aplica sancțiunea. Este de necontestat că, în cazul comiterii mai multor infracțiuni aflate în concurs real, magistratul poate și trebuie să aibă capacitatea de a aplica, pe lângă limita maximă a pedepsei prevăzute de lege, un spor de pedeapsă, dar soluția legislativă ce se regăsește în art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal încalcă principiul echității, magistratul fiind obligat să individualizeze pedeapsa în cu totul alte limite decât și-a dorit. Se ajunge, astfel, la situația în care o persoană este condamnată la zeci de ani de detenție pentru fapte de mică gravitate, pentru care legiuitorul a stabilit pedepse în jurul limitei de 5 ani. Așa încât, deși magistratul a individualizat fiecare sancțiune către minimul special sau sub acest prag, ca efect al aplicării textului de lege criticat, pedeapsa devine o sancțiune privativă de libertate nejustificat de severă și în vădită discordanță cu gravitatea faptelor comise.

Arată că legiuitorul a stabilit pentru fiecare infracțiune limite de pedeapsă adaptate specificului infracțiunii, naturii sociale ocrotite de legea penală, astfel încât individualizarea pedepsei să țină seama de aceste criterii. Așa încât, în măsura în care o faptă dedusă judecării este sancționată de lege cu pedeapsa de la 6 luni la 5 ani, iar o persoană săvârșește trei astfel de infracțiuni în concurs real, se ajunge la situația ca magistratul, apreciind că faptele trebuie sancționate cu pedeapsa de 3 ani închisoare pentru fiecare infracțiune, să fie nevoit să aplice în final o pedeapsă dublă, ca efect al aplicării dispozițiilor art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal, ceea ce este dincolo de voința sa și de libera apreciere asupra faptei și gravității ei.

Susține autorul excepției că aplicarea sporului de pedeapsă trebuie să aibă un caracter facultativ, nu doar ca operațiune juridică în sine, ci și sub aspectul cuantumului care trebuie fixat în limite rezonabile pentru a nu transforma judecata penală într-o simplă operațiune aritmetică al cărei rezultat să aibă consecințe devastatoare asupra condamnatului.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea a reținut că actualul Cod penal reglementează un regim juridic de sancționare al celor două forme de concurs de infracțiuni – real și formal, cât privește persoana fizică, infractor major, în cadrul căruia se pot observa o pluralitate de sisteme de sancționare, cu modificări substanțiale față de concepția Codului penal din 1969. Astfel, art. 39 alin. (1) din Codul penal instituie sancționarea concursului de infracțiuni potrivit sistemului absorbției, când s-au stabilit pedeapsa cu detențiunea pe viață și una sau mai multe pedepse cu închisoarea sau amenda [lit. a)], sistemului cumulului juridic cu

spor obligatoriu și fix, în cazul în care pentru infracțiunile concurente s-au aplicat numai pedepse cu închisoarea sau numai pedepse cu amenda [lit. b) și c)], sistemului cumulului aritmetic între pedeapsa închisorii și pedeapsa amenzii, când au fost aplicate ambele tipuri de sancțiuni [lit. d)] și un sistem mixt, al cumulului juridic cu spor obligatoriu și fix, combinat cu sistemul cumulului aritmetic, atunci când s-au stabilit mai multe pedepse de specie diferită - închisoare și amenda [lit. e)]. Atunci când s-au stabilit mai multe pedepse cu închisoarea, dacă prin adăugare la pedeapsa cea mai mare a sporului de o treime din totalul celorlalte pedepse cu închisoarea stabilite s-ar depăși cu 10 ani sau mai mult maximul general al pedepsei închisorii, iar pentru cel puțin una dintre infracțiunile concurente pedeapsa prevăzută de lege este închisoarea de 20 de ani sau mai mare, se poate aplica pedeapsa detențiunii pe viață. [art. 39 alin. (2) din Codul penal]

Curtea a observat că, anterior, sancționarea concursului de infracțiuni era reglementată în dispozițiile art. 34 din Codul penal din 1969, pentru persoana fizică, inclusiv pentru infractorul minor, fiind consacrat, ca tratament juridic al concursului de infracțiuni, sistemul cumulului juridic cu spor facultativ și variabil, pedeapsa cea mai grea care se aplica în cazul concursului de infracțiuni sau amenda cea mai mare – în cazul în care pentru infracțiunile concurente s-au stabilit numai amenzi, putând fi sporită de instanță la maximul special al pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea care a atras acea pedeapsă, cu posibilitatea aplicării și a unui spor special de până la 5 ani, în cazul în care instanța considera că pedeapsa cea mai grea, sporită până la maximul ei special nu ar fi îndestulătoare pentru asigurarea unei sancționări corespunzătoare a concursului de infracțiuni. Agravarea pedepsei avea caracter excepțional, de vreme ce, potrivit Codului penal din 1969, sistemul cumulului juridic nu se aplica necondiționat și în mod absolut în toate cazurile, instanța având posibilitatea să facă abstracție de posibilitatea adăugării unui spor și să se limiteze la aplicarea sistemului absorbției, ca tratament juridic al concursului de infracțiuni. Așadar, sporirea pedepsei celei mai grele sau a amenzii celei mai mari nu era, obligatorie, ci facultativă, instanța având opțiunea să aplice sporul numai atunci când considera că acesta era necesar pentru atingerea scopului pedepsei ori, dimpotrivă, să renunțe la sporirea pedepsei, în special atunci când cealaltă infracțiune concurentă era o infracțiune care prezenta un pericol social redus.

În aceste condiții, Curtea a constatat că, potrivit Codului penal din 1969, adăugarea sporului era lăsată la aprecierea instanței atât sub raportul necesității, cât și cu privire la cuantumul său, în limita fixată de lege, instanța având în vedere gradul de pericol social al infracțiunilor concurente, rezultat din toate datele și împrejurările obiective și subiective ale acestora, posibilitatea instanței de a spori pedeapsa cea mai grea, în două trepte, asigurând condițiile unei individualizări corespunzătoare a pedepsei rezultante, în cazul concursului de infracțiuni.

Cu titlu de principiu, Curtea a reținut că operațiunea de determinare concretă a pedepsei în cazul concursului de infracțiuni parcurge două etape, în prima etapă având loc stabilirea pedepsei pentru fiecare infracțiune concurentă în parte, ca și cum ar fi singură, folosind în acest scop criteriile generale de individualizare a pedepsei și, eventual, criteriile speciale, respectiv cauzele generale de agravare sau de atenuare a pedepsei. În cea de-a doua etapă se aplică pedeapsa pe care infractorul urmează să o execute pentru toate infracțiunile, așadar pedeapsa rezultantă sau pedeapsa de ansamblu. Atât art. 34 din Codul penal din 1969, cât și

art. 39 din actualul Cod penal deosebesc operațiunea de stabilire a pedepsei pentru fiecare dintre infracțiunile săvârșite, de aceea a aplicării pedepsei ce urmează a fi executată și care reprezintă sancțiunea pentru toate infracțiunile aflate în concurs.

În prima etapă, prin stabilirea pedepsei pentru fiecare dintre infracțiunile săvârșite, instanța judecătorească realizează o individualizare a răspunderii penale pentru o singură infracțiune care se află în pluralitatea de infracțiuni săvârșite de infractor, făcându-se abstracție de existența celorlalte infracțiuni, fiecare infracțiune păstrându-și gradul său de pericol social, această primă etapă fiind normată în mod identic în ambele Coduri penale.

În cea de-a doua etapă - aplicarea pedepsei, potrivit Codului penal din 1969, aceeași instanță apreciază cu privire la ansamblul activității infracționale a infractorului, dând spre executare o pedeapsă pentru întreg ansamblul, pedeapsă ce reflectă pericolul social ce reiese din comiterea infracțiunilor concurente. Concursul de infracțiuni, ca formă a pluralității de infracțiuni, este așadar o situație de fapt ce îl privește pe infractor și demonstrează, de regulă, un grad de pericol social mărit pe care îl prezintă infractorul. Această a doua etapă în procesul de individualizare a pedepsei în cazul concursului de infracțiuni se desfășoară, în prezent, după regulile instituite de dispozițiile art. 39 alin. (1) și alin. (2) din Codul penal care prevăd două momente ce trebuie parcurse până la aplicarea pedepsei finale, rezultante, respectiv aplicarea pedepsei celei mai grele dintre cele stabilite pentru infracțiunile concurente și adăugarea sporului fix, obligatoriu.

Curtea a reținut că dispozițiile art. 39 alin. (1) lit. b) din actualul Cod penal, criticate de către autorul excepției, reglementează în materia sancționării concursului de infracțiuni săvârșite de persoana fizică, infractor major, pentru ipoteza în care s-au stabilit numai pedepse cu închisoarea, stabilind tratamentul penal al concursului de infracțiuni prin aplicarea sistemului cumulului juridic cu spor obligatoriu și fix. Așadar, potrivit prevederilor precitate, dacă pentru infracțiunile concurente s-au stabilit numai pedepse cu închisoarea, se va aplica pedeapsa cea mai grea, la care se adaugă un spor de o treime din totalul celorlalte pedepse stabilite. În context, Curtea a reținut că o limitare cu privire la cuantumul pedepsei rezultante ce urmează a fi executată se face prin dispozițiile art. 60 din Codul penal, aceasta neputând fi mai mare de 30 de ani de închisoare. Critica autorului excepției privește, în esență, faptul că soluția legislativă ce se regăsește în art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal încalcă libertatea individuală, dreptul la un proces echitabil, principiul proporționalității restrângerii exercițiului drepturilor și libertăților individuale, restrânge dreptul magistratului de a individualiza sancțiunea aplicată unei persoane potrivit propriei conștiințe și reprezentării pe care acesta o are în legătură cu faptele deduse judecării, gravitatea și consecințele lor, precum și persoana celui care le-a comis, magistratul fiind, practic, obligat să individualizeze pedeapsa în cu totul alte limite decât și-a dorit.

Curtea a reținut că, în actualul Cod penal, legiuitorul român are o orientare mai degrabă preventivă, decât represivă, de vreme ce s-a optat pentru reducerea limitelor speciale de pedeapsă pentru mai multe infracțiuni, concomitent cu înăsprirea tratamentului penal al pluralității de infracțiuni. Aceasta, în contextul în care critica principală a tendințelor legislative anterioare de majorare a limitelor maxime de pedeapsă, ca principal instrument de combatere a unor infracțiuni, a fost aceea că sistemul sancționator al vechiului Cod penal nu mai reflecta în mod corect sistemul valorilor sociale pe care legea penală este chemată să le protejeze.

Astfel, în Expunerea de motive la Proiectul Legii privind Codul penal, se arată că „soluția de dorit nu este deci o majorare dusă la absurd a limitelor de pedeapsă, care nu face altceva decât să nesocotească ierarhia valorilor sociale într-o societate democratică”.

Pe de altă parte, legiuitorul a urmărit ca noul Cod penal să ofere și instrumente mult mai eficiente pentru individualizarea și sancționarea pluralității de infracțiuni, în condițiile în care, sub imperiul fostei reglementări pluralitatea de infracțiuni, deși un indiciu important privind pericolozitatea sporită a infractorului, rămânea practic nesancționată, cauza de agravare fiind, în foarte multe situații, ignorată de instanțe în stabilirea pedepsei rezultante, din cauza faptului că sporul de pedeapsă prevăzut de lege avea un caracter facultativ. Așa încât noul Cod penal răspunde unei puternice exigențe sociale, de a reglementa mai sever tratamentul sancționator al celui care repetă comportamentul infracțional. Potrivit Expunerii de motive la Proiectul Legii privind Codul penal, „Într-un stat de drept, întinderea și intensitatea represiei penale trebuie să rămână în limite determinate, în primul rând, prin raportare la importanța valorii sociale lezate pentru cei care înfrâng pentru prima oară legea penală, urmând să crească progresiv pentru cei care comit mai multe infracțiuni înainte de a fi definitiv condamnați și cu atât mai mult pentru cei aflați în stare de recidivă. De aceea, limitele de pedeapsă prevăzute în partea specială trebuie corelate cu dispozițiile părții generale, care vor permite o agravare proporțională a regimului sancționator prevăzut pentru pluralitatea de infracțiuni”. Așadar, în cazul concursului de infracțiuni, pe lângă pedeapsa cea mai grea cu închisoarea - singura sancțiune aplicată, în mod obișnuit, de către instanțe sub legea veche, sub imperiul legii noi este obligatorie aplicarea unui spor egal cu o treime din totalul celorlalte pedepse.

Având în vedere toate cele arătate, Curtea a reținut că, întrucât săvârșirea mai multor infracțiuni de către aceeași persoană demonstrează o perseverență pe calea infracțională a acesteia, sunt necesare sisteme de sancționare adecvate pentru asigurarea constrângerii și reeducării, iar reglementarea acestora nu trebuie să se facă decât cu respectarea Constituției și a supremației sale.

Așa încât, analizând critica de neconstituționalitate referitoare la încălcarea dispozițiilor constituționale ale art. 124 alin. (2) referitor la unicitatea funcției jurisdicționale, imparțialitatea și egalitatea justiției, Curtea a constatat următoarele:

Prima cerință, statuată prin dispozițiile constituționale precitate – unicitatea justiției, nu are aplicabilitate în cauză, de vreme ce nu s-au invocat critici referitoare la înfăptuirea justiției de către același sistem de organe, al instanțelor judecătorești, la ierarhizarea acestora, în cadrul sistemului, ori la stabilirea unor competențe diferite pentru fiecare categorie de instanțe în parte.

Cât privește cea de-a doua cerință - imparțialitatea justiției, invocată în prezenta cauză de către autor, aceasta este legată de organizarea și funcționarea instanțelor judecătorești, pe de o parte, și de judecătorul cauzei, pe de altă parte. În context, Curtea a reținut că instanța de la Strasbourg, în jurisprudența sa, face distincție între „imparțialitatea obiectivă” și „imparțialitatea subiectivă”, statuând, de pildă, în Hotărârea din 5 octombrie 2009, pronunțată în *Cauza Micallef împotriva Maltei*, par. 93, 95, 99, faptul că imparțialitatea denotă în mod normal lipsa prejudecății sau părtinirii, iar existența sau absența acesteia se poate verifica în mai multe moduri. Conform jurisprudenței constante a Curții Europene a Drepturilor Omului, existența imparțialității pentru buna aplicare a art. 6 paragraful 1 privind dreptul la un proces echitabil

din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, se stabilește în baza unui demers subiectiv, în cadrul căruia se acordă atenție convingerilor personale și comportamentului unui judecător - cu alte cuvinte, dacă judecătorul a dat dovadă de prejudecăți personale sau părtinire într-o cauză, ori în temeiul unui demers obiectiv, în cadrul căruia se verifică dacă instanța în sine și, printre alte aspecte, compunerea acesteia, prezintă suficiente garanții pentru excluderea oricărei îndoieli legitime în legătură cu imparțialitatea acesteia (a se vedea Hotărârea din 24 februarie 1993, pronunțată în *Cauza Fey împotriva Austriei*, par. 27, 28 și 30, și Hotărârea din 21 decembrie 2000, pronunțată în *Cauza Wettstein împotriva Elveției*, par. 42). În marea majoritate a cauzelor având ca obiect problema imparțialității, instanța de contencios european al drepturilor omului s-a axat pe demersul obiectiv. Cu toate acestea, nu există o delimitare ermetică între imparțialitatea subiectivă și imparțialitatea obiectivă, deoarece comportamentul unui judecător poate nu doar să genereze îndoieli justificate din punct de vedere obiectiv cu privire la imparțialitatea sa, din punctul de vedere al unui observator extern (demers obiectiv), ci poate viza și chestiunea opiniei personale (demers subiectiv) [a se vedea Hotărârea din 15 decembrie 2005, pronunțată în *Cauza Kyprianou împotriva Ciprului*, par. 119]. În consecință, în unele cauze în care poate fi dificilă găsirea unor dovezi care să infirme prezumția de imparțialitate subiectivă a judecătorului, cerința privind imparțialitatea obiectivă conferă o garanție suplimentară importantă (a se vedea Hotărârea din 10 iunie 1996, pronunțată în *Cauza Pullar împotriva Regatului Unit*, par. 32). Mai mult, pentru ca instanțele să poată insufla populației încrederea indispensabilă, este necesar să se țină seama de considerentele de organizare internă [Hotărârea din 1 octombrie 1982, pronunțată în *Cauza Piersack împotriva Belgiei*, par. 30 lit. (d)]. Totodată, existența unor proceduri naționale pentru a garanta imparțialitatea, și anume a unor norme privind recuzarea judecătorilor, constituie un factor relevant. Aceste norme denotă preocuparea legiuitorului național pentru a elimina orice îndoială privind imparțialitatea judecătorului sau instanței în cauză și constituie o încercare de a asigura imparțialitatea prin eliminarea cauzelor acestor preocupări. Pe lângă asigurarea absenței unei părtiniri reale, acestea sunt menite să elimine orice aparență de parțialitate și astfel să contribuie la promovarea încrederii pe care instanțele dintr-o societate democratică trebuie să o insuflă populației (Hotărârea din 15 iulie 2005, pronunțată în *Cauza Mežnarić împotriva Croației*, par. 27). Așadar, instanța de la Strasbourg ia în considerare aceste norme, respectiv proceduri naționale, pentru a aprecia dacă instanța a fost imparțială și, în special, dacă temerile reclamantului pot fi considerate justificate obiectiv.

Or, Curtea a reținut că cerința imparțialității este prevăzută și în art. 2 alin. (3) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 826 din 13 septembrie 2005, în art. 2 alin. (1) și art. 10 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 827 din 13 septembrie 2005, și în art. 9-11 din Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor, aprobat prin Hotărârea Plenumului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 328/2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 815 din 8 septembrie 2005, iar, în materie procesual penală, dispozițiile care concură la asigurarea imparțialității, respectiv incompatibilitatea judecătorului, abținerea, recuzarea sunt reglementate în art. 64, art. 66 și art. 67 din actualul Cod de procedură penală. În aceste condiții, Curtea nu a putut reține

susținerile autorului excepției referitoare la lipsa de imparțialitate a judecătorului în soluționarea cauzelor penale având ca temei dispozițiile penale referitoare la aplicarea pedepsei în caz de concurs de infracțiuni, de asemenea, dreptul la un proces echitabil, analizat din această perspectivă, fiind pe deplin respectat.

În ceea ce privește cea de-a treia cerință - „*justiția este egală*”, înscrisă în dispozițiile constituționale ale art. 124, aceasta reflectă dispoziția constituțională înscrisă în art. 16 alin. (1) din Legea fundamentală potrivit căreia „*Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.*” Prevederea constituțională este reluată în Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, care, în art. 2 alin. (1), dispune că justiția este egală pentru toți, în art. 7 alin. (1) care prevede că toate persoanele sunt egale în fața legii, fără privilegii și fără discriminări, și în alin. (2) al aceluiași articol, unde se stabilește că justiția se realizează în mod egal pentru toți, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, orientare sexuală, opinie, apartenență politică, avere, origine ori condiție socială sau de orice alte criterii discriminatorii. Totodată, art. 4 alin. (1) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor stabilește pentru judecători obligația de a asigura un tratament juridic nediscriminatoriu tuturor participanților la procedurile judiciare.

Curtea a reținut că principiul egalității în fața justiției semnifică faptul că toate persoanele au o vocație egală să fie judecate de aceleași instanțe judecătorești și după aceleași dispoziții legale, fie că sunt de fond sau de procedură. Cu alte cuvinte, nu trebuie să existe privilegii de jurisdicție, iar egalitatea cetățenilor față de lege și de autoritățile publice privește deopotrivă caracterul unitar al practicii judiciare în aceeași materie, egalitatea armelor (unul din elementele noțiunii mai largi de proces echitabil și componentă importantă a unei apărări efective într-un proces cu caracter judiciar, având semnificația unui tratament egal al părților pe toată durata desfășurării procedurii în fața unui tribunal, fără ca una din ele să fie avantajată în raport cu cealaltă parte din proces) ori realizarea în fapt a egalității în fața justiției prin asigurarea unui ajutor public judiciar de natură a garanta accesul egal la actul de justiție.

Din această perspectivă, Curtea a constatat că, reglementând mai sever tratamentul sancționator al celui care repetă comportamentul infracțional, prin aplicarea sistemului cumulului juridic cu spor obligatoriu și fix, dispozițiile criticate nu sunt de natură a înfrânge principiul egalității în fața justiției, garanțiile enunțate în paragraful anterior urmând a fi aplicate în soluționarea tuturor cauzelor penale având ca temei prevederile art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal.

În continuare, Curtea a reținut că, în motivarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal, autorul invocă și dispozițiile art. 124 alin. (3) din Legea fundamentală, potrivit cărora „*Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii*”. Cât privește independența judecătorului, aceasta se referă, pe de o parte, la instanța judecătorească ca întreg, iar, pe de altă parte, la fiecare judecător, în general, problema independenței fiind necesar a se analiza sub două aspecte, funcțională și personală. Independența personală vizează statutul care trebuie să i se asigure, prin lege, judecătorului, iar independența funcțională presupune, pe de o parte, ca organele care judecă să fie adecvate, adică să nu aparțină executivului sau legislativului, iar, pe de altă parte, instanțele judecătorești să fie independente în exercitarea funcțiilor lor, deci să nu fie supuse ingerințelor din partea puterii legislative, puterii executive sau justițiabililor. În esență, în opinia autorului

excepției, soluția legislativă ce se regăsește în art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal afectează independența judecătorului din perspectiva „dreptului magistratului de a individualiza sancțiunea aplicată unei persoane potrivit propriei conștiințe și reprezentării pe care acesta o are în legătură cu faptele deduse judecării, gravitatea și consecințele lor, precum și persoana celui care le-a comis”.

În legătură cu această critică, Curtea a reținut că individualizarea sancțiunilor de drept penal este, pe de o parte, legală - revine legiuitorului, care stabilește normativ pedepsele și celelalte sancțiuni de drept penal, prin fixarea unor limite minime și maxime ale fiecărei pedepse, care să corespundă în abstract importanței valorii sociale ocrotite prin săvârșirea faptei incriminate, iar, pe de altă parte, judiciară - pe care o realizează judecătorul în cadrul limitelor stabilite de lege. Curtea a subliniat importanța individualizării legale a sancțiunilor de drept penal prin aceea că legiuitorul nu poate să confere judecătorului o libertate absolută în stabilirea pedepsei concrete, întrucât ar exista riscul unei interpretări și aplicări arbitrare a pedepsei. Pe de altă parte, Curtea a apreciat că, în reglementarea sancțiunilor de drept penal de către legiuitor, trebuie stabilit un echilibru între dreptul fundamental, care face obiectul limitării impuse de sancțiune, și valoarea socială a cărei protecție a determinat limitarea.

Totodată, legiuitorul nu trebuie să-i ia judecătorului dreptul de a proceda la individualizarea judiciară prin stabilirea unor pedepse absolut determinate sau prin prevederea unor pedepse care, datorită aplicării lor automate, scapă oricărui control judiciar. Prin individualizarea legală legiuitorul oferă judecătorului puterea de stabilire a pedepsei în cadrul anumitor limite predeterminate - minimul și maximul special al pedepsei, dar, totodată, îi oferă aceluiași judecător instrumentele care îi permit alegerea și determinarea unei sancțiuni concrete, în raport de particularitățile faptei și de persoana infractorului.

Ținând cont de cele reținute la paragrafele 21, 22 din decizie, Curtea a constatat că în prima etapă a operațiunii de determinare concretă a pedepsei, în cazul concursului de infracțiuni, judecătorul stabilește pedeapsa pentru fiecare infracțiune concurentă în parte, ca și cum ar fi singură, folosind în acest scop criteriile generale de individualizare a pedepsei și, eventual, criteriile speciale, respectiv cauzele generale de agravare sau de atenuare a pedepsei. În această etapă, judecătorul realizează o individualizare a răspunderii penale pentru fiecare infracțiune care se află în pluralitatea de infracțiuni săvârșite de infractor, făcându-se abstracție de existența celorlalte infracțiuni, fiecare infracțiune păstrându-și gradul său de pericol social. Curtea a reținut, așadar, deplina independență a judecătorului în a proceda la individualizarea judiciară a sancțiunilor pentru fiecare dintre infracțiunile concurente. În cea de-a doua etapă, judecătorul identifică pedeapsa cea mai grea la care, potrivit prevederilor criticate, adaugă un spor de o treime din totalul celorlalte pedepse stabilite. În acest mod, aplică pedeapsa pe care inculpatul urmează să o execute pentru toate infracțiunile, așadar pedeapsa rezultantă sau pedeapsa de ansamblu, pedeapsă ce trebuie să reflecte pericolul social care reiese din comiterea infracțiunilor concurente.

Curtea a reținut că reglementarea tratamentului penal al concursului de infracțiuni, pentru ipoteza în care s-au stabilit numai pedepse cu închisoarea, prin aplicarea sistemului cumulului juridic cu spor obligatoriu și fix, intră în atribuțiile organului legiuitor, conform politicii penale a statului, potrivit rolului său constituțional de unică autoritate legiuitoare a țării, prevăzut la art. 61 alin. (1) din Legea fundamentală, care, realizând o individualizare legală

a sancțiunilor în materie, apreciază, în concret, în funcție de o serie de criterii, printre care și frecvența fenomenului infracțional. Așa fiind, prin adoptarea noului regim juridic de sancționare al celor două forme de concurs de infracțiuni – real și formal, cât privește persoana fizică, infractor major, reglementând mai sever tratamentul sancționator al celui care repetă comportamentul infracțional, Parlamentul s-a plasat în interiorul marjei sale de apreciere.

De asemenea, Curtea a reținut că, în activitatea de judecată, judecătorii nu sunt independenți față de lege, potrivit art. 124 alin. (3) din Legea fundamentală aceștia „se supun numai legii”. Textul constituțional precitat raportat la dispozițiile constituționale ale art. 16 alin. (2) potrivit cărora „nimeni nu este mai presus de lege” și ale art. 124 alin. (1) care stabilesc că „Justiția se înfăptuiește în numele legii” fixează poziția justiției, a judecătorului față de lege. De asemenea, Curtea a reținut că, potrivit normelor procesual penale ale art. 2, „procesul penal se desfășoară potrivit dispozițiilor prevăzute de lege” și „nicio pedeapsă nu poate fi stabilită sau aplicată decât în condițiile și în temeiul legii” [art. 23 alin. (12) din Legea fundamentală]. Cu alte cuvinte, judecătorul nu creează legea, ci o aplică la speța concretă. Competența judecătorului implică nu numai identificarea normei aplicabile și analiza conținutului său, ci și o necesară adaptare a acesteia la faptele juridice pe care le-a stabilit. Organul legislativ, emitent al normei juridice, poate fi însă mai restrictiv, obligându-l pe judecător să fie mai apropiat de lege, ori poate prefera, ținând seama de diversitatea și complexitatea relațiilor sociale, o redactare generală a legii (în acest sens, Decizia Curții Constituționale nr. 337 din 16 septembrie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 929 din 12 octombrie 2004).

Având în vedere toate cele arătate, Curtea nu a putut reține critica autorului excepției referitoare la încălcarea independenței judecătorului în procesul de individualizare a pedepsei principale în caz de concurs de infracțiuni.

Curtea nu reținut nici susținerile autorului potrivit cărora prevederile criticate sunt în contradicție cu dispozițiile constituționale ale art. 23 privind libertatea individuală. Libertatea individuală nu are caracter absolut, fiind necesar a se exercita între coordonatele stabilite de ordinea de drept, așa încât încălcarea regulilor care compun ordinea de drept autorizează legiuitorul să reglementeze, în funcție de gravitatea comportamentului infracțional, norme penale care vizează direct libertatea persoanei. Aceste dispoziții penale însă trebuie să fie strict delimitate și condiționate, astfel încât libertatea individuală să fie respectată. Or, Curtea a constatat că normele criticate permit o individualizare judiciară a pedepsei principale (rezultante) în caz de concurs de infracțiuni „în condițiile și în temeiul legii”, potrivit art. 23 alin. (12) din Legea fundamentală, o garanție împotriva unei eventuale ingerințe arbitrare a judecătorului în libertatea individuală reprezentând-o limita generală a pedepsei închisorii impusă de lege. Așadar, o limitare cu privire la cuantumul pedepsei rezultante ce urmează a fi executată se face prin dispozițiile art. 60 din Codul penal, aceasta neputând fi mai mare de 30 de ani de închisoare. Cu alte cuvinte, dacă sporul obligatoriu ar depăși limita generală a pedepsei închisorii impusă de lege, aceasta se va reduce corespunzător.

Cât privește dreptul la un proces echitabil statuat prin dispozițiile art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, invocat de către autorul excepției cu referire la normele de drept substanțial ce reglementează tratamentul sancționator în caz de concurs de infracțiuni, Curtea a reținut că, potrivit jurisprudenței sale constante, aplicarea

cerinței procesului echitabil se impune numai în legătură cu procedura de desfășurare a procesului, iar nu și în ceea ce privește cadrul juridic sancționator al faptelor, adică în domeniul dreptului substanțial, reținând că nici din cuprinsul art. 21 alin. (3) din Constituție și nici din cel al art. 6 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau al jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului nu se poate desprinde concluzia că aplicarea cerinței procesului echitabil ar trebui să excedeze necesității asigurării garanțiilor procesuale, spre a se intra în materii din câmpul dreptului substanțial.

III. Pentru toate aceste considerente, cu majoritate de voturi, Curtea a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal sunt constituționale în raport de criticile formulate.

Decizia nr. 711 din 27 octombrie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal, a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 913 din 9 decembrie 2015.

Faptul că neîndeplinirea cu rea-credință, de către condamnatul care beneficiază de suspendarea condiționată a executării pedepsei, a obligațiilor de natură civilă stabilite prin hotărârea de condamnare atrage pierderea beneficiului suspendării nu schimbă temeiul executării pedepsei, care constă în răspunderea penală a autorului infracțiunii, stabilită prin hotărârea prin care instanța a aplicat pedeapsa, ceea ce se schimbă fiind numai modul de executare a acesteia.

Cuvinte-cheie: *egalitate în fața legii, sancțiune privativă de libertate.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, instanța de judecată, autoare a excepției, susține că dispozițiile art. 84 din Codul penal din 1969 încalcă prevederile constituționale ale art. 16 alin. (1) privind egalitatea cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări, și ale art. 23 alin. (13), potrivit căruia „*sancțiunea privativă de libertate nu poate fi decât de natură penală*”. Arată, astfel, că persoanele condamnate la pedeapsa închisorii cu suspendarea condiționată a executării pedepsei și obligate, prin hotărârea de condamnare, la plata de despăgubiri civile sunt discriminate în raport cu persoanele care au calitatea de pârâți în cauzele civile și care sunt obligate la plata de despăgubiri prin hotărâri civile, dar care, în caz de neexecutare, sunt executate silit, în timp ce persoanele condamnate, dacă nu îndeplinesc obligațiile civile stabilite prin hotărârea de condamnare, riscă închisoarea. De asemenea, consideră că art. 84 din Codul penal din 1969 este discriminatoriu pentru inculpații obligați prin hotărârea penală la despăgubiri civile și în raport cu inculpații obligați prin hotărâre civilă la despăgubiri pentru prejudiciul produs prin infracțiunea care a atras condamnarea. Exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal nu este o obligație a celui vătămat prin infracțiune, acesta putând introduce acțiune și în fața instanței civile. Or, în situația în care autorul unei infracțiuni cauzatoare de prejudicii care a fost condamnat la pedeapsa închisorii cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, iar,

ulterior, printr-o sentință civilă este obligat la despăgubiri față de victima infracțiunii, nu își execută, cu rea-credință, obligațiile civile, acestuia nu i se poate revoca suspendarea executării pedepsei, deoarece textul art. 84 din Codul penal din 1969 se referă în mod explicit la obligațiile civile „stabilite prin hotărârea de condamnare”, trimiterea fiind făcută, evident, la hotărârea penală. În ceea ce privește critica de neconstituționalitate raportată la prevederile art. 23 alin. (13) din Constituție, instanța arată că aplicarea dispozițiilor art. 84 din Codul penal din 1969 are ca efect privarea de libertate a unei persoane ca urmare a neîndeplinirii, cu rea-credință, a unor obligații de natură civilă, având în vedere că obligațiile stabilite în sarcina inculpatului prin hotărârea penală, ca urmare a admiterii acțiunii civile, își au izvorul în răspunderea civilă delictuală reținută de instanță în sarcina sa.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Suspendarea condiționată a executării pedepsei, reglementată de Codul penal din 1969 ca măsură de individualizare a reacției penale, constă în suspendarea, pe o anumită durată denumită termen de încercare, a executării pedepsei aplicate, cu obligația pentru condamnat de a avea o comportare corectă în tot acest timp. Astfel, suspendarea condiționată a executării pedepsei este o măsură de politică penală bazată pe încrederea în posibilitatea îndreptării condamnatului și pe punerea lui la încercare în acest scop, fiind destinată să ducă la realizarea scopului pedepsei fără executarea efectivă a acesteia. Realizarea măsurii suspendării condiționate a executării pedepsei nu se reduce la instituirea ei, prin hotărârea instanței de judecată, ci presupune desfășurarea raportului juridic special creat prin dispunerea ei, raport în cadrul căruia condamnatul trebuie să aibă, pe toată durata termenului de încercare, comportamentul care condiționează realizarea scopului măsurii. Prin hotărârea de suspendare, condamnatul este pus în situația de condamnat cu executarea pedepsei suspendată condiționat și pe toată durata termenului de încercare are obligația specială de a nu săvârși din nou o infracțiune, sub sancțiunea executării integrale atât a pedepsei a cărei executare este suspendată, cât și a pedepsei pentru noua infracțiune, așa cum reiese din dispozițiile art. 83 din Codul penal din 1969. De asemenea, condamnatul beneficiar al suspendării este ținut, potrivit art. 84 din Codul penal din 1969, să-și îndeplinească obligațiile civile stabilite prin hotărârea de condamnare, având în vedere că art. 81 alin. (5) din același cod prevede că suspendarea condiționată a executării pedepsei nu atrage suspendarea executării obligațiilor civile prevăzute în hotărârea de condamnare. Caracterul condiționat și deci provizoriu al suspendării condiționate a executării pedepsei durează cât termenul de încercare. La expirarea acestuia, situația se definitivează, în sensul că încetează obligația de a executa atât pedeapsa principală, cât și pedeapsa accesorie și eventualele pedepse complementare aplicate. Potrivit art. 86 din Codul penal din 1969, dacă persoana condamnată nu a săvârșit din nou o infracțiune înăuntrul termenului de încercare și nici nu s-a pronunțat revocarea suspendării pentru vreuna din cauzele prevăzute în art. 83 și art. 84 din Codul penal din 1969, atunci condamnatul este reabilitat de drept, ceea ce înseamnă înlăturarea tuturor consecințelor condamnării, nu numai a celor penale, dar și a celor extrapenale, de unde reiese interesul condamnatului de a se îndrepta în cadrul suspendării condiționate a executării pedepsei, respectând obligațiile speciale impuse de vechiul Cod penal, și anume de a nu săvârși din nou o infracțiune înăuntrul termenului de încercare și de a îndeplini obligațiile civile stabilite prin hotărârea de condamnare.

Așadar, nu poate fi reținută critica de neconstituționalitate raportată la prevederile art. 23 alin. (13) din Constituție, în sensul că aplicarea dispozițiilor art. 84 din Codul penal din 1969 are ca efect privarea de libertate a unei persoane ca urmare a unei sancțiuni de natură extrapenală prin angajarea unei simple răspunderi civile delictuale pe fondul neîndeplinirii unor obligații civile stabilite în sarcina sa. Raportul juridic penal de constrângere, născut ca urmare a săvârșirii infracțiunii între stat, pe de o parte, și infractor, pe de altă parte, este un raport complex al cărui conținut îl formează dreptul statului, ca reprezentant al societății, de a trage la răspundere pe infractor, de a-i aplica sancțiunea prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită și de a-l constrânge să o execute, precum și obligația infractorului de a răspunde pentru fapta sa și de a se supune sancțiunii aplicate, în vederea restabilirii ordinii de drept și restaurării autorității legii. Faptul că neîndeplinirea cu rea-credință de către condamnatul care beneficiază de suspendarea condiționată a executării pedepsei a obligațiilor de natură civilă stabilite prin hotărârea de condamnare atrage pierderea beneficiului suspendării nu schimbă temeiul executării pedepsei, care constă în răspunderea penală a autorului infracțiunii stabilită, ca urmare a finalizării procesului penal, prin hotărârea prin care instanța a aplicat pedeapsa, ceea ce se schimbă fiind numai modul de executare a acesteia.

În ceea ce privește critica adusă dispozițiilor art. 84 din Codul penal din 1969 cu privire la pretinsa încălcare a principiului egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări, Curtea constată că și aceasta este neîntemeiată. Astfel, potrivit jurisprudenței Curții, principiul egalității în fața legii consacrat de art. 16 alin. (1) din Constituție presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite. De aceea el nu exclude, ci, dimpotrivă, presupune soluții diferite pentru situații diferite. În consecință, un tratament diferit nu poate fi doar expresia aprecierii exclusive a legiuitorului, ci trebuie să se justifice rațional, în respectul principiului egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice (Decizia Plenumului Curții Constituționale nr. 1 din 8 februarie 1994, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 69 din 16 martie 1994). Totodată, Curtea a statuat că art. 16 din Constituție vizează egalitatea în drepturi între cetățeni în ceea ce privește recunoașterea în favoarea acestora a unor drepturi și libertăți fundamentale, nu și identitatea de tratament juridic asupra aplicării unor măsuri, indiferent de natura lor (Decizia nr. 53 din 19 februarie 2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 224 din 3 aprilie 2002, Decizia nr. 1615 din 20 decembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 99 din 8 februarie 2012, și Decizia nr. 323 din 30 aprilie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 467 din 29 iunie 2015). Or, persoanele condamnate cu privire la care instanța penală dispune revocarea beneficiului suspendării condiționate a executării pedepsei pentru neîndeplinirea cu rea-credință, până la expirarea termenului de încercare, a obligațiilor civile stabilite prin hotărârea de condamnare nu se află în aceeași situație cu persoanele care sunt obligate la plata de despăgubiri prin hotărâri civile și care, în caz de neexecutare, sunt executate silit, în cazul acestora din urmă obligațiile fiind consecința stabilirii unei răspunderi civile. Tratamentul juridic diferențiat este, prin urmare, justificat și nu se poate vorbi de existența unei discriminări, cu atât mai mult cu cât nu există un drept fundamental la suspendarea condiționată a executării pedepsei, aceasta reprezentând un beneficiu acordat de legiuitor în anumite condiții, potrivit politicii sale penale. Prin reglementarea cazului de revocare a suspendării condiționate a executării pedepsei prevăzut

de dispozițiile de lege criticate, legiuitorului Codului penal din 1969 a urmărit descurajarea persoanelor condamnate care beneficiază de suspendarea condiționată a executării pedepsei de a se sustrage cu rea-credință de la executarea obligațiilor de natură civilă stabilite prin hotărârea de condamnare. În acest sens, sunt excepții de la aplicarea cazului de revocare prevăzut de art. 84 din Codul penal din 1969 condamnații care dovedesc că nu au avut putința de a îndeplini acele obligații.

În fine, referitor la ipoteza în care persoana vătămată exercită acțiunea civilă separat de procesul penal, caz în care nu mai este posibilă revocarea suspendării condiționate a executării pedepsei pentru neîndeplinirea obligațiilor civile de către persoana condamnată, Curtea reține că, așa cum există situații în care chiar tragerea la răspundere penală depinde de voința persoanei vătămate, care poate să facă sau să nu facă plângere, tot astfel și alte aspecte ale procesului penal pot să depindă de voința persoanei vătămate. Este și cazul suspendării condiționate a executării pedepsei, întrucât și în această materie produce efecte manifestarea de voință a persoanei vătămate, având în vedere că aceasta poate renunța la beneficiile care îi sunt acordate prin exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal. Textul de lege criticat constituie o măsură de protecție pentru victimele care înțeleg să-și exercite drepturile în cadrul procesului penal și, totodată, o măsură prin care acestea pot obține satisfacție cu privire la drepturile care le-au fost încălcate.

III. Pentru aceste considerente, Curtea, cu unanimitate de voturi, a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 84 din Codul penal din 1969 sunt constituționale în raport de criticile formulate.

Decizia nr. 718 din 29 octombrie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 84 din Codul penal din 1969, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 909 din 9 decembrie 2015.

Măsura arestului la domiciliu este similară arestării preventive, atât sub aspectul includerii lor în categoria măsurilor preventive, cât și sub aspectul naturii lor privative de libertate, al identității cauzelor și condițiilor în care cele două măsuri pot fi dispuse și al modului similar de dispunere și prelungire a lor, fiind lipsite de importanță locul și condițiile în care cele două măsuri preventive sunt executate, din perspectiva posibilității asimilării acestora. Pentru acest motiv, norma constituțională de la art. 23 alin. (5) trebuie interpretată, în sens larg, ca limitând, pe parcursul urmăririi penale, la 180 de zile durata maximă a arestării, indiferent că este vorba despre arestarea preventivă sau despre arestul la domiciliu.

Cuvinte cheie: *libertatea individuală, durata arestării preventive.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate se arată că, prin raportare la considerentele Deciziei Curții Constituționale nr. 650 din 11 noiembrie 2014, textul criticat face ca, în cursul urmăririi penale, măsura arestării preventive să depășească perioada maximă de 180 de zile prevăzută la art. 23 alin. (5) din Constituție. Se observă că, prin decizia anterior referită,

instanța de contencios constituțional a asimilat măsura arestului la domiciliu cu cea a arestării preventive, din perspectiva naturii și a substanței acesteia, ambele presupunând o privare de libertate. Se arată că, de altfel, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat cu privire la dispozițiile art. 5 referitor la dreptul la libertate și la siguranță din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale că privarea de libertate poate lua forme diferite și că locul executării măsurii nu trebuie să fie neapărat o instituție de detenție, în sens clasic. Se susține că interpretarea *stricto sensu* a dispozițiilor art. 23 alin. (5) din Constituție, interpretarea potrivit căreia acestea ar avea în vedere doar arestarea preventivă, duce la posibilitatea organelor judiciare de a restrânge libertatea individuală pentru perioade lungi de timp, a căror întindere să nu poată fi determinată. Se arată că și dispozițiile Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal plasează măsura arestului la domiciliu, datorită gravității sale, alături de măsura arestului preventiv. Pentru aceste argumente, se susține că voința legiuitorului constituțional a fost aceea de a include în perioada maximă de 180 de zile, prevăzută la art. 23 alin. (5) din Constituție, și intervalele de timp în care persoana vizată este supusă și altor măsuri, decât cea a arestării preventive, ce au ca efect restrângerea libertății individuale.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Spre deosebire de durata maximă a arestului la domiciliu, care este reglementată doar în cuprinsul art. 222 din Codul de procedură penală, durata maximă a arestării preventive este prevăzută atât prin dispozițiile art. 236 alin. (4) din Codul de procedură penală, cât și prin prevederile art. 23 alin. (5) din Constituție. Potrivit acestei norme constituționale, în cursul urmăririi penale, durata totală a arestării preventive nu poate să depășească un termen rezonabil, și nu poate fi mai mare de 180 de zile. Curtea a reținut, astfel, că, spre deosebire de arestarea preventivă, arestul la domiciliu nu beneficiază de o consacrare constituțională, durata maximă a acestuia nefiind prevăzută, prin urmare, în cuprinsul Legii fundamentale. De altfel, având în vedere momentul introducerii acestei măsuri în legislația procesual penală românească, legiuitorul constituant nu ar fi putut face trimitere la ea, întrucât era inexistentă la data revizuirii Constituției, din anul 2003, singura măsură preventivă privativă de libertate, în afara reținerii, fiind, la acel moment, arestarea preventivă. În continuarea raționamentului său, Curtea constată că, prin Decizia nr. 650 din 11 noiembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 30 din 14 ianuarie 2015, referitor la măsurile preventive, a reținut că măsurile preventive sunt instituții de drept procesual cu caracter de constrângere, având drept scop asigurarea unei bune desfășurări a procesului penal, că ele vizează starea de libertate a suspectului sau a inculpatului și că au drept efect fie privarea de libertate, fie restrângerea libertății de mișcare. Totodată, prin Decizia nr. 361 din 7 mai 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 419 din 12 iunie 2015, par. 20, Curtea a reținut că atât persoanele aflate în arest preventiv, cât și cele aflate în arest la domiciliu se află într-o formă de privare de libertate, iar din perspectiva naturii/substanței, efectelor, manierei de executare și a intensității, a condițiilor și cazurilor de luare a acestora, cele două măsuri reprezintă o interferență majoră în dreptul la libertatea individuală a persoanei. Prin aceeași decizie, par. 22, s-a statuat că arestul la domiciliu reprezintă o măsură intruzivă ce poate afecta și alte drepturi și libertăți fundamentale, respectiv libera circulație [art. 221 alin. (1) și (2) din Codul de

procedură penală], viața intimă, familială și privată [art. 221 alin. (9) și (10) din Codul de procedură penală], dreptul la învățătură și munca și protecția socială a muncii [art. 221 alin. (6) din Codul de procedură penală], reglementate în art. 25, 26, 32 și, respectiv, art. 41 din Constituție. De asemenea, prin Decizia nr. 650 din 11 noiembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 30 din 14 ianuarie 2015, par. 20-22, Curtea a constatat că, potrivit art. 221 alin. (1) din Codul de procedură penală, arestul la domiciliu constă în obligația impusă inculpatului, pe o perioadă determinată, de a nu părăsi imobilul unde locuiește, fără permisiunea organului judiciar care a dispus măsura sau în fața căruia se află cauza și de a se supune unor restricții stabilite de acesta. Astfel, spre deosebire de controlul judiciar sau controlul judiciar pe cauțiune, unde se poate impune interdicția de a părăsi țara sau o anumită localitate, ce reprezintă o restrângere a exercițiului la liberă circulație, atât în cazul arestului la domiciliu, cât și în cazul arestului preventiv inculpatul este obligat, pe durata luării măsurilor, să se afle într-un loc anume desemnat. Prin urmare, Curtea a constatat că, din perspectiva naturii/substanței, măsura preventivă a arestului la domiciliu este similară cu cea a arestului preventiv. În ceea ce privește durata măsurii, Curtea a reținut că, potrivit art. 222 din Codul de procedură penală, în cursul urmăririi penale, arestul la domiciliu poate fi luat pe o durată de cel mult 30 de zile, ce poate fi prelungită, în cursul urmăririi penale, numai în caz de necesitate, dacă se mențin temeiurile care au determinat luarea măsurii sau au apărut temeiuri noi, fiecare prelungire neputând să depășească 30 de zile. De asemenea, durata maximă a măsurii arestului la domiciliu, în cursul urmăririi penale, este de 180 de zile. Astfel, și din perspectiva duratei, măsura preventivă a arestului la domiciliu este similară cu cea a arestului preventiv. În continuare, Curtea a reținut că ceea ce diferențiază în mod esențial o privare de libertate de o restrângere a exercițiului la liberă circulație este intensitatea măsurii dispuse și modul în care aceasta este dusă la îndeplinire. Spre deosebire de măsura arestului preventiv, care determină plasarea persoanei în cauză într-un centru de arestare preventivă, fiind izolat și supus unei supravegheri permanente, măsura arestului la domiciliu are ca efect rămânerea persoanei în cauză la domiciliul personal, în prezența propriei familii. Cu toate acestea, părăsirea incintei propriului domiciliu nu poate fi realizată decât pentru prezentarea în fața organelor judiciare, la chemarea acestora, iar pentru alte motive doar dacă judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, prin încheiere, i-a permis acest lucru. Din această perspectivă, s-a apreciat că, din modul de reglementare a măsurii arestului la domiciliu, aceasta reprezintă o afectare a drepturilor persoanei care, prin intensitate și modul de aplicare/de punere în executare, afectează libertatea persoanei, având caracteristicile unei privări de libertate. S-a constatat, totodată (par. 25), că, de altfel, chiar legiuitorul român, în art. 222 alin. (10) din Codul de procedură penală, se referă la măsura arestului la domiciliu ca fiind o măsură privativă de libertate. Prin aceeași decizie (par. 28), Curtea a statuat că eventuala diferență de confort sau regim intern existentă la un moment dat între diferitele locații privative de libertate nu este o condiție a stabilirii dacă măsura respectivă este sau nu o măsură privativă de libertate, altele fiind condițiile ce trebuie îndeplinite în acest sens. A fost menționată și Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 22 din 12 octombrie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 290 din 4 mai 2010, pronunțată într-un recurs în interesul legii, conform căreia durata arestului la domiciliu, executat în străinătate, este o măsură preventivă privativă de libertate. De asemenea, în ceea ce privește similitudinea celor

două măsuri preventive analizate, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, prin jurisprudența sa, a stabilit că măsura arestului la domiciliu reprezintă o măsură privativă de libertate, în accepțiunea art. 5 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. În acest sens sunt: Hotărârea din 2 august 2001, pronunțată în Cauza Mancini împotriva Italiei, par. 17; Hotărârea din 28 noiembrie 2002, pronunțată în Cauza Lavents împotriva Letoniei, par. 63, Hotărârea din 8 iulie 2004, pronunțată în Cauza Vachev împotriva Bulgariei, par. 64; Hotărârea din 30 martie 2006, pronunțată în Cauza Pekov împotriva Bulgariei, par. 73; Hotărârea din 7 noiembrie 2013, pronunțată în Cauza Ermakov împotriva Rusiei, par. 238. În continuare, instanța de contencios constituțional a reținut că, prin Hotărârea din 6 noiembrie 1980, pronunțată în Cauza Guzzardi împotriva Italiei, (paragrafele 93 și 95), instanța de la Strasbourg a statuat că privarea de libertate poate îmbrăca diverse forme, nu întotdeauna asemănătoare cu închisoarea, acestea fiind necesar a fi evaluate nu din perspectiva formei, ci a conținutului, cum ar fi obligația de a sta într-un spațiu limitat, izolarea de societate și de familie, încetarea îndeplinirii îndatoririlor oficiale, imposibilitatea contactului liber cu diferite categorii de persoane. De asemenea, prin Hotărârea din 28 noiembrie 2002, pronunțată în Cauza Lavents împotriva Letoniei, par. 64, Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu a contestat argumentul Guvernului conform căruia, pe durata arestului la domiciliu al reclamantului și a spitalizării sale, condițiile create erau mai bune decât cele din închisoare. Totuși, instanța europeană a reamintit că art. 5 din Convenție nu reglementează condițiile privării de libertate. De fapt, noțiunile de „grad” și „intensitate”, ce figurează în jurisprudența organelor Convenției ca fiind criterii de aplicabilitate pentru art. 5 din Convenție, vizează exclusiv nivelul restricțiilor legate de libertatea de deplasare și nu diferența de confort sau regim intern în diferitele locații privative de libertate. Nu în ultimul rând, Curtea a constatat că, potrivit Recomandării nr. R (80) 11 a Comitetului de miniștri către statele membre privind detenția provizorie, adoptată de către Comitetul de miniștri al Consiliului Europei în data de 27 iunie 1980, în lumina Convenției, statele membre trebuie să se asigure că legislația și practica lor în cazuri care implică detențiunea în așteptarea procesului se călăuzesc după anumite principii, printre care și cel statuat la art. II pct. 13 potrivit căruia „durata detenției provizorii nu trebuie să depășească limitele care rezultă din obiectivele fixate de principiul 3, și detenția provizorie trebuie să înceteze în cazul în care durata sa ar fi disproporționată în raport cu pedeapsa susceptibilă a fi impusă în cazul condamnării”, având în vedere că, în Preambulul recomandării, se afirmă că „din motive umanitare și sociale este de dorit reducerea aplicării detenției provizorii la minimul compatibil cu interesele justiției”. Având în vedere argumentele mai sus invocate, Curtea a constatat că măsura arestului la domiciliu este similară arestării preventive, atât sub aspectul includerii lor în categoria măsurilor preventive, cât și sub aspectul naturii lor privative de libertate, al identității cauzelor și condițiilor în care cele două măsuri pot fi dispuse și al modului similar de dispunere și prelungire a lor. Curtea reține, totodată, lipsa importanței locului și a condițiilor în care cele două măsuri preventive sunt executate, din perspectiva posibilității asimilării acestora. Prin urmare, Curtea a constatat că art. 23 alin. (5) din Constituție face referire doar la durata maximă a arestării preventive, fapt pe deplin justificat din perspectivă cronologică, având în vedere că măsura arestului la domiciliu a fost reglementată, prin dispozițiile Legii nr. 135/2010, la o dată ulterioară revizuirii Constituției și că la data revizuirii Legii fundamentale singura măsură preventivă privativă de libertate, în afara

reținerii, era arestarea preventivă. Curtea a reținut, însă, că norma constituțională analizată trebuie interpretată, în sens larg, ca limitând, pe parcursul urmăririi penale, la 180 de zile durata maximă a arestării, indiferent că este vorba despre arestarea preventivă sau despre arestul la domiciliu. Această concluzie se impune, având în vedere similitudinea celor două măsuri din perspectiva naturii și a substanței acestora, aspect stabilit atât de Curtea Constituțională, cât și de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, prin jurisprudența mai sus invocată. În concluzie, Curtea constată că legiuitorul constituant a avut în vedere, cu prilejul reglementării art. 23 alin. (5) din Legea fundamentală, limitarea oricărei privări de libertate, cu excepția reținerii, care beneficiază de o reglementare separată prin alin. (3) al aceluiași art. 23, la 180 de zile. A permite ca prin cumularea duratei celor două măsuri preventive privative de libertate să se depășească limita maximă de 180 de zile înseamnă a înfrânge exigențele normei constituționale prevăzute la art. 23 alin. (5).

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 222 alin. (10) din Codul de procedură penală sunt neconstituționale.

Decizia nr. 740 din 3 noiembrie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 222 alin. (10) din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 927 din 15 decembrie 2015.

Aplicarea legii civile în timp. Nulitatea absolută a clauzelor abuzive definite de Legea nr. 72/2013 privind măsurile pentru combaterea întârzierii în executarea obligațiilor de plată a unor sume de bani rezultând din contracte încheiate între profesioniști și între aceștia și autorități contractante.

Cuvinte-cheie: *aplicarea legii civile în timp, principiul neretroactivității legii civile, clauze abuzive în sensul Legii nr. 72/2013, nulitate absolută.*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, autoarea acesteia a susținut, în esență, că Legea nr. 72/2013 transpune în dreptul intern Directiva 2011/7/UE/2011, iar raportat la art. 12 din Directivă marja de opțiune lăsată legiuitorului național pentru incidența temporală a directivei nu poate fi interpretată ca o derogare de la principiul general de drept al neretroactivității legii, opțiunea referindu-se la situațiile în care un stat membru transpune în dreptul intern directiva anterior termenului limită de 16 martie 2013 și care are opțiunea să aplice transpunerea imediat, chiar și înaintea datei de 16 martie 2013. Mai susține că legiuitorul român trebuia să se raporteze în primul rând la dispozițiile art. 15 alin. (2) din Constituție și nu să exercite opțiunea de derogare de la termenul stabilit de directivă prin instituirea unei retroactivități generale a art. 15 din Legea nr. 72/2013. Principiul neretroactivității legii este recunoscut în dreptul comunitar cu aceeași autoritate ca și în dreptul intern, astfel că nu se poate susține că directiva transpusă prin Legea nr. 72/2013 ar permite o astfel de abatere.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea a reținut, analizând procesul legislativ de adoptare a Legii nr. 72/2013, că, în temeiul art. 6 din Legea nr. 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică, Ministerul Justiției a supus dezbaterii publice Proiectul de lege privind măsurile pentru combaterea întârzierii în executarea obligațiilor de plată a unor sume de bani rezultate din contracte încheiate între profesioniști și între aceștia și autoritățile publice. Atât în forma inițială a proiectului de lege afișată pe site-ul Ministerului Justiției, cât și în forma revizuită în urma consultării publice, dispoziția legală criticată se regăsea la art. 20, iar art. 15 la care făcea trimitere se referea la procedura ordonanței de plată (având următorul conținut: „*Dacă debitorul întârzie în efectuarea plății, creditorul poate obține un titlu executoriu prin procedura ordonanței de plată, prevăzută de dispozițiile art. 999-1010 din Codul de procedură civilă.*”). Ulterior, la data de 3 ianuarie 2013 proiectul de lege a fost înregistrat pentru dezbateri la Senat, în calitate de primă Cameră sesizată, și a fost publicat pe site-ul acestuia. Din examinarea formei inițiatorului proiectului de lege afișat pe site-ul Senatului, Curtea a observat că acesta, față de forma publicată pe site-ul Ministerului Justiției, cuprinde în plus un nou articol, art. 11, cu denumirea marginală *Contracte cu avansuri*, astfel încât art. 20 (care făcea trimitere la art. 15) din forma publicată pe site-ul Ministerului Justiției a devenit art. 21 (care ar fi trebuit să facă trimitere la art. 16) din proiectul de lege publicat pe site-ul Senatului.

Curtea a constatat că trimiterea din cuprinsul art. 21 nu a fost corelată cu această renumerotare și a rămas aceeași, adică la art. 15 din lege, astfel încât, și în prezent, art. 21 din lege face trimitere la art. 15, respectiv la sancționarea cu nulitatea absolută a clauzelor abuzive, iar nu la procedura ordonanței de plată (care se regăsește la art. 16 din lege). Chiar dacă această necorelare a intervenit în diferitele forme ale proiectului de lege, Curtea a reținut că acesta a fost adoptat ca atare de către legiuitor, devenind Legea nr. 72/2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 182 din 2 aprilie 2013, în cuprinsul căreia art. 21 face trimitere la dispozițiile art. 15 din aceeași lege.

În continuare, Curtea a observat că, ulterior intrării în vigoare a Legii nr. 72/2013, a fost adoptată Ordonanța Guvernului nr. 29/2013 privind reglementarea unor măsuri bugetare, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 550 din 30 august 2013, aprobată cu modificări prin Legea nr. 168/2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 922 din 18 decembrie 2014, ordonanță care prevede la art. 19 că „(1) *Obligațiile de plată a unor sume de bani rezultând din contractele prevăzute la art. 21 din Legea nr. 72/2013 privind măsurile pentru combaterea întârzierii în executarea obligațiilor de plată a unor sume de bani rezultând din contracte încheiate între profesioniști și între aceștia și autoritățile contractante au regimul stabilit potrivit clauzelor contractuale și dispozițiilor legale în vigoare la data încheierii sau, după caz, modificării acestora.*

(2) *Dacă debitorul întârzie în efectuarea plății, creditorul poate obține un titlu executoriu prin procedura ordonanței de plată, prevăzută de dispozițiile art. 1013-1024 din cadrul titlului IX din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, cu modificările și completările ulterioare.*”

Din Nota de fundamentare a Ordonanței Guvernului nr. 29/2013, precum și din Expunerea de motive care a însoțit proiectul Legii de aprobare a Ordonanței Guvernului nr. 29/2013 rezultă că legiuitorul a avut în vedere faptul că Legea nr. 72/2013 transpune Directiva

2011/7/UE și a considerat că este necesar să se prevadă că „dispozițiile normei de transpunere nu sunt incidente contractelor anterioare, singurele prevederi aplicabile imediat fiind cele referitoare la obținerea unui titlu executoriu prin procedura ordonanței de plată, prevăzută de dispozițiile art. 1013-1024 din cadrul titlului IX al Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă.” Așadar, obligațiile de plată rezultând din contractele încheiate între profesioniști și între aceștia și autorități publice au regimul stabilit de norma în vigoare la data încheierii acestor contracte sau a modificării lor. În opinia legiuitorului, așa cum se precizează atât în Nota de fundamentare a Ordonanței Guvernului nr. 29/2013, cât și în Expunerea de motive care a însoțit proiectul Legii de aprobare a acesteia, „nerealizarea acestei modificări este de natură a crea o practică neunitară în interpretarea și aplicarea dispozițiilor Legii nr. 72/2013 în ceea ce privește contractele în derulare, cu consecința impunerii unor constrângeri suplimentare față de bugetul general consolidat, contrar angajamentelor asumate prin acordurile cu instituțiile financiare internaționale.”

Având în vedere acestea, Curtea a constatat că este evidentă voința legiuitorului de a excepta – referitor la obligațiile de plată a unor sume de bani rezultând din contracte încheiate înainte de data intrării în vigoare a Legii nr. 72/2013 - prevederile art. 16 cu denumirea marginală „Ordonanța de plată” (potrivit căreia „Dacă debitorul întârzie în efectuarea plății, creditorul poate obține un titlu executoriu prin procedura ordonanței de plată, prevăzută de dispozițiile art. 1.013-1.024 din cadrul titlului IX al Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, cu modificările și completările ulterioare”), iar nu prevederile art. 15 care instituie, la alin. (1), sancțiunea nulității absolute a clauzelor abuzive, iar la alin. (2) răspunderea patrimonială pentru prejudiciile cauzate de clauzele și practicile abuzive, potrivit prevederilor Legii nr. 287/2009 privind Codul civil. În același timp, Curtea a reținut însă că, în contextul acestui ansamblu legislativ, exceptarea prevederilor art. 15 de la aplicarea Legii nr. 72/2013 cuprinsă în art. 21 din această lege a rămas nemodificată. Astfel, deși art. 19 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 29/2013 prevede că obligațiile de plată a unor sume de bani rezultând din contractele prevăzute la art. 21 din Legea nr. 72/2013 au regimul stabilit potrivit clauzelor contractuale și dispozițiilor legale în vigoare la data încheierii sau, după caz, modificării acestora, Ordonanța Guvernului nr. 29/2013 nu a modificat expres și nici nu a abrogat exceptarea cuprinsă în art. 21 din Legea nr. 72/2013. De asemenea, Curtea observă că art. 19 alin. (2) din Ordonanța Guvernului nr. 29/2013 are un conținut identic cu art. 16 din Legea nr. 72/2013, referindu-se la procedura ordonanței de plată.

În aceste condiții, Curtea a reținut că, potrivit normei legale criticate - art. 21 din Legea nr. 72/2013 -, sunt sancționate cu nulitate absolută și clauzele abuzive cuprinse în contractele încheiate anterior intrării în vigoare a Legii nr. 72/2013 și aflate în curs de derulare la data intrării în vigoare a acestei legi, ceea ce, în opinia autoarei excepției de neconstituționalitate, încalcă prevederile constituționale ale art. 15 alin. (2) din Constituție, potrivit căreia „Legea dispune numai pentru viitor[...]”.

Curtea a constatat că legea nouă - Legea nr. 72/2013 definește la art. 12 practica sau clauza contractuală abuzivă ca fiind aceea „prin care se stabilește în mod vădit inechitabil, în raport cu creditorul, termenul de plată, nivelul dobânzii pentru plata întârziată sau al daunelor-interese suplimentare”. În acest sens art. 13 stabilește, fără caracter exhaustiv, circumstanțele cauzei care sunt avute în vedere de instanța judecătorească în determinarea

caracterului abuziv al unei clauze sau practici, iar art. 14 stabilește clauzele calificate de lege ca fiind abuzive, cum ar fi, spre exemplu, cele care exclud posibilitatea aplicării de dobânzi penalizatoare [lit. a)] sau care elimină posibilitatea plății de daune-interese suplimentare [lit. e)]. Totodată, legea nouă stabilește că sancțiunea în cazul constatării clauzelor abuzive este nulitatea absolută a acestora, iar dispozițiile criticate prevăd că această sancțiune se aplică și contractelor încheiate înainte de data intrării în vigoare a legii noi.

Astfel, Curtea a constatat că, în cazul unui contract încheiat înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 72/2013, dispozițiile de lege criticate atașează alte consecințe juridice decât cele existente la momentul încheierii lui, și anume nulitatea absolută a clauzelor abuzive, pentru neîndeplinirea unor condiții care nu erau prevăzute de legea în vigoare la acel moment, Legea nr. 72/2013 definind noțiunea de practică sau clauze abuzive (art. 12), criteriile de determinare a acestor clauze (art. 13) și clauzele considerate de lege ca fiind abuzive (art. 14).

Potrivit principiului neretroactivității legii civile, consacrat constituțional prin art. 15 alin. (2) și dezvoltat în jurisprudența Curții Constituționale, ori de câte ori o lege nouă modifică starea legală anterioară cu privire la anumite raporturi, toate efectele susceptibile a se produce din raportul anterior, dacă s-au realizat înainte de intrarea în vigoare a legii celei noi, nu mai pot fi modificate ca urmare a adoptării noii legi, care trebuie să respecte suveranitatea legii anterioare. În acest sens, sunt, spre exemplu, Deciziile nr. 409 din 4 noiembrie 2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 848 din 27 noiembrie 2003, nr. 812 din 9 noiembrie 2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 985 din 11 decembrie 2006, și nr. 201 din 13 martie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 308 din 9 mai 2007. Totodată, Curtea a statuat prin Decizia nr. 755 din 16 decembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 101 din 9 februarie 2015, paragraful 19, că legea civilă se aplică tuturor situațiilor juridice născute după intrarea ei în vigoare, iar nu situațiilor juridice trecute, consumate (*facta praeterita*).

Curtea a reținut că sancțiunea nulității absolute a clauzelor abuzive prevăzută de art. 15 din Legea nr. 72/2013 a fost reglementată pentru neîndeplinirea unor cerințe prevăzute de lege nouă, iar potrivit dispozițiilor de lege criticate, această sancțiune se aplică și clauzelor inserate în contractele încheiate înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 72/2013, respectiv data de 5 aprilie 2013, pentru încălcarea unor cerințe neprevăzute de legea în vigoare la data încheierii contractelor.

Or, potrivit principiului constituțional al neretroactivității legii, nulitatea unui act juridic trebuie să fie cârmuită de legea în vigoare la momentul încheierii acestuia. Astfel, contractele valabil încheiate sub imperiul unei legi nu pot desființate de legea nouă. În acest sens sunt Deciziile Curții Constituționale nr. 62 din 13 iunie 1995, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 122 din 19 iunie 1995, și nr. 18 din 9 februarie 1999, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 112 din 18 martie 1999.

Curtea a reținut că situația juridică generată de încheierea actului juridic al părților, ce cuprinde efectele voite de acestea, este, din perspectiva determinării legii aplicabile în cazul conflictului de legi în timp, o *facta praeterita*, fiind consumată la momentul încheierii contractului. Acestor contracte li se pot aplica, în ceea ce privește nulitatea, numai dispozițiile de lege în vigoare la momentul încheierii lor, dispoziții care supraviețuiesc chiar după intrarea în vigoare a legii noi. Așadar, prin reglementarea nulității absolute a clauzelor abuzive cuprinse

în contractele încheiate anterior intrării ei în vigoare, sancțiune care intervine pentru nerespectarea unor cerințe prevăzute de noua lege, dispozițiile criticate încalcă principiul neretroactivității legii, deoarece instituie alte consecințe juridice decât cele prevăzute de legea în vigoare la momentul încheierii acestor contracte.

Prin urmare, Curtea a constatat că, pentru a respecta principiul constituțional al neretroactivității legii civile, contractele încheiate înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 72/2013 trebuie să fie excluse din sfera de aplicare a acesteia, în ceea ce privește sancțiunea nulității absolute. În consecință, a constatat că sintagma „*cu excepția prevederilor art. 15*” cuprinsă în dispozițiile art. 21 din Legea nr. 72/2013 încalcă principiului neretroactivității legii prevăzut de art. 15 alin. (2) din Constituție.

III. Pentru toate aceste considerente, cu majoritate de voturi, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că sintagma „*cu excepția prevederilor art. 15*” cuprinsă în dispozițiile art. 21 din Legea nr. 72/2013 privind măsurile pentru combaterea întârzierii în executarea obligațiilor de plată a unor sume de bani rezultând din contracte încheiate între profesioniști și între aceștia și autorități contractante este neconstituțională.

Decizie nr. 745 din 3 noiembrie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 21 din Legea nr. 72/2013 privind măsurile pentru combaterea întârzierii în executarea obligațiilor de plată a unor sume de bani rezultând din contracte încheiate între profesioniști și între aceștia și autorități contractante, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 937 din 18 decembrie 2015.

Este neconstituțională interdicerea concedierii persoanelor care ocupă funcții eligibile într-un organism sindical, în cazurile în care concedierea nu are legătură cu activitatea sindicală. O astfel de interdicție absolută, generală, de concediere a persoanelor cu funcții eligibile într-un organism sindical, atât pentru motive care țin de persoana salariatului, cât și pentru motive care nu țin de persoana acestuia, încalcă principiul egalității în fața legii, dreptul de proprietate privată și principiile constituționale referitoare la activitatea economică.

Cuvinte cheie: drept de proprietate, egalitate în drepturi, activitate sindicală.

Rezumat

I. Curtea a fost sesizată cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 60 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 53/2003 — Codul muncii, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 345 din 18 mai 2011, având următorul cuprins: „(1) *Concedierea salariaților nu poate fi dispusă: [...] g) pe durata exercitării unei funcții eligibile într-un organism sindical, cu excepția situației în care concedierea este dispusă pentru o abatere disciplinară gravă sau pentru abateri disciplinare repetate, săvârșite de către acel salariat.*” În motivarea excepției de neconstituționalitate s-a susținut că dispozițiile legale criticate sunt contrare art. 16 din Constituție, deoarece instituie un privilegiu pentru liderii sindicali, în condițiile în care aceștia se află în aceeași situație ca și alți salariați ale căror posturi sunt desființate și care urmează a fi

disponibilizați. S-a susținut, totodată, că dispozițiile de lege criticate contravin și prevederilor constituționale ale art. 41 referitoare la dreptul la muncă și protecția socială a muncii, deoarece prin instituirea imunității la concediere a liderilor sindicali este afectat dreptul la protecție în caz de concediere al celorlalți salariați care se află în aceeași situație obiectivă. Totodată, se încalcă și art. 44 din Constituție privind protecția proprietății private, deoarece, în situația obiectivă în care locul de muncă ocupat de salariatul lider sindical este desființat, în mod automat dispar și atribuțiile aferente aceluși post, astfel încât salariatul nu mai are cum să presteze activitate pentru angajator, lipsind obiectul muncii.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea a reținut, în esență, următoarele:

Dispozițiile art. 60 alin. (1) lit. g) din Codul muncii reglementează o interdicție absolută, generală, de concediere a persoanelor cu funcții eligibile într-un organism sindical, atât pentru motive care țin de persoana salariatului, cât și pentru motive care nu țin de persoana acestuia, singurele excepții fiind concedierea pentru o abatere disciplinară gravă sau pentru abateri disciplinare repetate și concedierea pentru motive ce intervin ca urmare a reorganizării judiciare, a falimentului sau a dizolvării angajatorului. Potrivit textului de lege criticat, persoanele cu funcții eligibile într-un organism sindical nu pot fi concediate nici pentru celelalte motive care țin de persoana salariatului, prevăzute de art. 61 din Codul muncii [și anume lit. b) — „în cazul în care salariatul este arestat preventiv sau arestat la domiciliu pentru o perioadă mai mare de 30 de zile, în condițiile Codului de procedură penală”; lit. c) — „în cazul în care, prin decizie a organelor competente de expertiză medicală, se constată inaptitudinea fizică și/sau psihică a salariatului, fapt ce nu permite acestuia să își îndeplinească atribuțiile corespunzătoare locului de muncă ocupat”; lit. d) — „în cazul în care salariatul nu corespunde profesional locului de muncă în care este încadrat”], nici pentru motive care nu țin de persoana salariatului, prevăzute de art. 65 din Codul muncii (și anume „desființarea locului de muncă ocupat de salariat, din unul sau mai multe motive fără legătură cu persoana acestuia”). Curtea a mai constatat, pe de-o parte, că dispozițiile de lege criticate prevăd că interdicția concedierii se aplică pe toată durata exercitării unei funcții eligibile într-un organism sindical, durată care nu este limitată, iar, pe de altă parte, că nu există nicio prevedere de lege care să precizeze categoriile de funcții eligibile care pot beneficia de această protecție, persoanele protejate fiind așadar hotărâte exclusiv de organismul sindical. Așadar, textul de lege criticat nu distinge între situațiile în care concedierea pentru unul din motivele prevăzute de art. 61 și 65 din Codul muncii ar avea legătură cu activitatea sindicală și situațiile în care nu există această legătură, doar în aceste din urmă situații concedierea pentru unul din motivele de la art. 61 și 65 putând fi justificată. Astfel, textul de lege criticat instituie o prezumție absolută a existenței legăturii între activitatea sindicală și unul din motivele de concediere prevăzute de art. 61 și 65 din Codul muncii. Or, protecția persoanelor alese în funcții de conducere ale organismului sindical trebuie să funcționeze exclusiv în raport cu activitatea sindicală efectiv desfășurată [astfel cum este prevăzută de art. 220 alin. (2) din Codul muncii], iar nu și în ceea ce privește activitatea profesională — de bază — a angajatului.

Astfel fiind, Curtea a reținut încălcarea principiului egalității în fața legii întrucât, în ipotezele în care nu există o legătură între activitatea sindicală și concedierea pentru unul dintre motivele prevăzute la art. 61 și 65 din Codul muncii, instituirea tratamentului juridic diferit al persoanelor cu funcții eligibile într-un organism sindical, și anume interdicția de

concediere a acestora, nu are o justificare obiectivă și rezonabilă, protecția acestor persoane trebuind să funcționeze exclusiv în raport cu activitatea sindicală efectiv desfășurată. Prin interzicerea concedierii salariaților cu funcții eligibile într-un organism sindical, în cazurile în care aceasta nu are legătură cu activitatea sindicală desfășurată, se instituie un privilegiu al acestor persoane față de ceilalți salariați, sub aspectul garanțiilor pentru neîngrădirea dreptului la muncă, ceea ce contravine dispozițiilor art. 16 din Constituție.

Referitor la critica de neconstituționalitate raportată la dispozițiile art. 44 din Constituție, Curtea a reținut că prevederile de lege criticate obligă angajatorul la plata unei remunerații care să facă abstracție de situația concretă și obiectivă a salariatului care ocupă și o funcție eligibilă într-un organism sindical și care este, de exemplu, arestat preventiv sau arestat la domiciliu pe o perioadă mai mare de 30 zile sau față de care s-a constatat inaptitudinea fizică și/sau psihică, fapt ce nu permite acestuia să își îndeplinească atribuțiile corespunzătoare locului de muncă ocupat, sau față de care s-a constatat că nu corespunde profesional sau căruia i s-a desființat locul de muncă. Or, în lipsa muncii prestate, angajatorul nu poate fi obligat la plata unei remunerații care să facă abstracție de aceste situații concrete și obiective. Astfel, scopul reglementării, acela de a proteja activitatea sindicală, vine într-o evidentă coliziune cu interesele angajatorului, care este pus în situația de a suporta o sarcină excesivă, de natură a-i afecta esența dreptului de proprietate, și, în consecință, dispozițiile de lege criticate contravin prevederilor art. 44 din Constituție.

Curtea a mai reținut că interzicerea absolută a concedierii, atât pentru motive care țin de persoana salariatului (și anume arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu pentru o perioadă mai mare de 30 de zile, constatarea inaptitudinii fizice și/sau psihice a salariatului, fapt ce nu permite acestuia să își îndeplinească atribuțiile corespunzătoare locului de muncă ocupat; necorespunderea profesională cu locul de muncă în care este încadrat), cât și pentru motive care nu țin de persoana salariatului (și anume desființarea locului de muncă), îngreădește dreptul angajatorului de a-și organiza în plan intern activitatea, prin limitarea dreptului de a concedia — chiar și în condițiile stricte prevăzute de lege. Potrivit art. 45 din Constituție, accesul liber al persoanei la o activitate economică și exercitarea acesteia în condițiile legii sunt garantate, iar legiuitorul are, astfel, posibilitatea de a stabili condițiile și limitele exercitării activității economice. Curtea a analizat, prin prisma unui test de proporționalitate, dacă o astfel de limitare este justificată, dacă obiectivul urmărit califică scopul reglementării ca fiind unul legitim și dacă limitarea este rezonabilă în raport cu obiectivul urmărit și nu tinde la transformarea acestui drept în unul iluzoriu/teoretic. Astfel, limitarea activității economice a angajatorului, prin interdicția de a concedia persoanele care ocupă funcții eligibile într-un organism sindical, este justificată de interesul asigurării libertății sindicale prin protejarea acelor salariați care au rol de reprezentare, promovare și apărare a drepturilor și intereselor profesionale și economice ale salariaților, scopul reglementării prevăzute de art. 60 alin. (1) lit. g) fiind unul legitim. Măsura de limitare este adecvată, fiind capabilă să ducă la îndeplinirea scopului protejării activității sindicale și este necesară pentru îndeplinirea acestui scop. Însă, întrucât dispozițiile criticate prezumă absolut existența unei legături între motivul de concediere și activitatea sindicală, fără a lăsa posibilitatea angajatorului de a concedia salariatul care ocupă și o funcție eligibilă într-un organism sindical, pentru motive care nu țin de activitatea sindicală, această soluție legislativă impune

angajatorului o sarcină nerezonabilă și excesivă în raport cu obiectivul care trebuie atins — protecția libertății sindicale, neexistând astfel un just echilibru între interesele concurente. Prin urmare, Curtea a constatat că soluția legislativă criticată nu este proporțională cu obiectivul urmărit prin limitarea activității economice a angajatorului.

III. Pentru considerentele arătate, Curtea, cu majoritate de voturi, a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 60 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 53/2003 — Codul muncii sunt neconstituționale.

Decizie nr. 814 din 24 noiembrie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 60 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 53/2003 - Codul muncii, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 950 din 22 decembrie 2015.

2. Controlul de constituționalitate a hotărârilor plenului Camerei Deputaților, hotărârilor plenului Senatului și a hotărârilor plenului celor două camere reunite ale Parlamentului [art. 146 lit. I) din Constituție]

Nu poate forma obiectul controlului de constituționalitate modul procedural de aducere la îndeplinire a deciziilor Curții Constituționale de către Camerele Parlamentului atât timp cât aceasta exprimă o opțiune regulamentară având ca finalitate respectarea deciziilor instanței constituționale.

Cuvinte cheie: *controlul constituționalității hotărârilor Parlamentului, hotărârile plenului Senatului, principii și valori constituționale, competența Curții Constituționale, adoptarea hotărârilor Parlamentului, majoritate simplă de vot, imunitatea parlamentară, inviolabilitatea parlamentarului, reținerea parlamentarului, arestarea parlamentarului.*

Rezumat

I. În motivarea sesizării de neconstituționalitate se arată că, în urma pronunțării deciziilor Curții Constituționale nr. 261 din 8 aprilie 2015 și nr. 341 din 6 mai 2015, pe ordinea de zi a Plenului Senatului a fost înscrisă pentru a fi supusă la vot „Cererea ministrului justiției nr. 2/22716/13.03.2015, la solicitarea Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție - Direcția Națională Anticorupție, în vederea încuviințării reținerii și arestării preventive a domnului senator Șova Dan-Coman, formulată în Dosarul nr. 122/P/2012”. Se apreciază că Senatul, în mod abuziv, a recurs la soluția supunerii aceleiași cereri a ministrului justiției la un nou vot și că, atât timp cât votul dat în ședința Plenului Senatului din 25 martie 2015 asupra cererii în discuție nu a fost contestat conform art. 138 din Regulamentul Senatului, Senatul, pe baza procesului-verbal în care au fost consemnate voturile de la data anterior referită, trebuia, prin reevaluarea votului, să redacteze, în conformitate cu art. 76 alin. (2) din Constituție, o hotărâre prin care să admită solicitarea parchetului. Se arată că singurul vot valabil a fost cel dat în data de 25 martie 2015. În concret, Senatul avea obligația de a lua act de punerea de acord a hotărârii date de Senat în data de 25 martie 2015 cu Decizia Curții Constituționale

nr. 341 din 6 mai 2015 în sensul înlocuirii temeiului legal în baza căruia s-a emis hotărârea constatată a fi neconstituțională și, implicit, a admitterii cererii de încuviințare a cererii antereferte. Adoptându-se o nouă hotărâre, în lipsa unei noi cereri formulate, s-a încălcat obligația constituțională de a pune de acord hotărârea neconstituțională cu Decizia nr. 341 din 6 mai 2015 și a fost schimbată în fapt și în drept voința Senatului legal exprimată în Plenul său în data de 25 martie 2015, dată la care, prin votul exprimat, s-a aprobat cererea de încuviințare a reținerii și arestării senatorului Șova Dan-Coman.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Hotărârea nr. 42/2015 este criticată prin prisma faptului că ea nu trebuia adoptată ca o hotărâre distinctă, ci, pe coordonatele votului din 25 martie 2015, ar fi trebuit reinterpretată hotărârea inițială prin reevaluarea votului majorității senatorilor prezenți, operațiune din care urma să reiasă rezultatul votului secret, cu bile, dat în ședința Plenului Senatului din 25 martie 2015. Cu alte cuvinte, ar fi trebuit adoptată o nouă hotărâre care să reexamineze rezultatul votului exprimat în 25 martie 2015. În acest context, Curtea a constatat că autorii sesizării de neconstituționalitate, prin reexaminarea solicitată, recunosc, implicit, necesitatea unui nou vot pentru adoptarea unei hotărâri de încuviințare a măsurilor anterior referite, diferind doar modalitatea de realizare a acestuia (reexaminarea printr-un nou vot a hotărârii inițiale/adoptarea unei noi hotărâri distincte). În consecință, Curtea a apreciat că disputa se poartă asupra modului procedural de ducere la îndeplinire a Deciziei Curții Constituționale nr. 341 din 6 mai 2015, niciuna dintre părți necontestând, însă, caracterul general obligatoriu al acesteia; mai mult, finalitatea urmărită prin ambele moduri de ducere la îndeplinire a deciziei Curții este aceeași, și anume adoptarea hotărârii Senatului cu respectarea cerințelor constituționale referitoare la majoritatea de vot necesară încuviințării măsurii reținerii și arestării preventive. Aceste aspecte, care țin de nivelul regulamentar, ar putea fi stabilite printr-o dispoziție expresă cuprinsă în Regulamentul Senatului, regulament care prevede regulile desfășurării procedurii parlamentare la nivelul Senatului. În acest context, Curtea a reținut că aspectele învederate de autorii sesizării nu au relevanță constituțională, fiecare modalitate de ducere la îndeplinire a celor statuate de Curte punând în prim plan aspecte procedurale pentru respectarea art. 76 alin. (2) din Constituție.

De aceea, invocarea art. 1 alin. (5), art. 16 alin. (1) și (2) și art. 76 alin. (2) din Constituție în susținerea criticii de neconstituționalitate nu poate fi calificată decât ca fiind una pur formală, din moment ce autorii sesizării nu indică vreun motiv care să argumenteze încălcarea prevederilor constituționale referitoare la egalitatea în drepturi a cetățenilor și la majoritatea de vot necesară adoptării unei hotărâri parlamentare în ipoteza reluării votului asupra cererii formulate de ministrul justiției și a adoptării, în consecință, a hotărârii Senatului cu majoritatea membrilor prezenți, ci doar critică, prin prisma unor aspecte procedurale, modul de ducere la îndeplinire a Deciziei Curții Constituționale nr. 341 din 6 mai 2015. Întrucât Curtea nu este o instanță de control al acestor opțiuni parlamentare cu evidentă natură regulamentară - așadar, care nu ridică probleme de constituționalitate, sesizarea de neconstituționalitate formulată este inadmisibilă.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a respins ca inadmisibilă sesizarea de neconstituționalitate a Hotărârii Senatului nr. 42/2015 privind respingerea cererii de încuviințare a reținerii și arestării preventive a domnului senator Șova Dan-Coman.

Decizia nr. 499 din 24 iunie 2015 referitoare la sesizarea de neconstituționalitate a dispozițiilor Hotărârii Senatului nr. 42/2015 privind respingerea cererii de încuviințare a reținerii și arestării preventive a domnului senator Șova Dan-Coman, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 605 din 11 august 2015.

Modelele și indicatorii utilizați de Comisia parlamentară specială pentru evaluarea stării democrației și a statului de drept în România în realizarea studiului vor fundamenta concluziile pe care comisia urmează să le adopte în raportul final și se circumscriu finalității stabilite prin hotărârea Senatului. Sub aceste aspecte, raportul final întocmit de comisie și prezentat plenului Senatului are ca scop evaluarea cadrului legal în care instituțiile statului funcționează, fiind însoțit de recomandări de *lege ferenda*, pe care membrii Senatului și le pot însuși în vederea promovării unor inițiative legislative menite să îmbunătățească modul în care puterile în stat funcționează, cu respectarea principiului constituțional al separației, echilibrului și controlului reciproc.

Cuvinte cheie: *hotărârile Parlamentului, autonomia regulamentară/autonomia parlamentară, comisii parlamentare speciale, control parlamentar.*

Rezumat

I. Autorii sesizării susțin că Hotărârea Senatului nr. 48 din 22 iunie 2015 este neconstituțională, întrucât folosirea „propriilor indicatori și a propriului model de analiză” de către comisie, constituie un factor de realizare a unui abuz politic, de natură a încălca prevederile constituționale cuprinse în art. 1 alin. (4) care statuează că „statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor - legislativă, executivă și judecătorească - în cadrul democrației constituționale”, precum și cele cuprinse în art. 124 alin. (3) care precizează că judecătorii sunt independenți și se supun numai legii. Această comisie este înființată pentru a sluji ca un instrument politic de imixtiune în activitatea justiției, generând o presiune nejustificată asupra puterii judecătorești.

II. Examinând sesizarea de neconstituționalitate, Curtea a reținut următoarele:

Cu privire la înființarea comisiilor speciale, acestea sunt legitimate din punct de vedere constituțional prin textul art. 64 alin. (4) teza întâi din Legea fundamentală, care prevede că „Fiecare Cameră își constituie comisii permanente și poate institui comisii de anchetă sau alte comisii speciale. Camerele își pot constitui comisii comune”. Din acest text constituțional rezultă, fără dubiu, că aceste comisii se constituie și funcționează în cadrul fiecărei Camere, care, potrivit autonomiei sale regulamentare, decide cu privire la oportunitatea înființării lor, stabilind modul lor concret de organizare și funcționare. Dezbaterele specializate care au loc în cadrul ședințelor comisiilor se finalizează cu întocmirea de rapoarte sau avize care au rolul de a pregăti și facilita desfășurarea lucrărilor Camerelor, respectiv a dezbaterilor care vor avea loc în plenul acestora. Dat fiind caracterul de organe de lucru interne al comisiilor parlamentare, natura juridică a rapoartelor sau avizelor adoptate de acestea este aceea a unui act preliminar, cu caracter de recomandare, adoptat în scopul de a sugera o anumită conduită, sub aspect decizional, plenului fiecărei Camere sau Camerelor reunite.

Hotărârea Senatului nr. 48 din 22 iunie 2015 nu cuprinde nicio referire expresă sau implicită cu privire la cercetarea/anchetarea activității autorității judecătorești. Evaluarea independenței și imparțialității sistemului judiciar se realizează exclusiv pe baza unor dezbateri publice și a unor consultări cu societatea civilă, mediul academic și reprezentanții instituțiilor (art. 3 lit. a) din hotărâre) și în urma unei documentări extensive, prin colaborarea cu autoritățile publice competente, dar și prin culegerea de date din surse publice, cu privire la tematica aflată sub evaluare (art. 3 lit. b) din hotărâre). Stabilirea unor indicatori și a unor modele proprii de analiză este inherentă efectuării studiului pe care comisia trebuie să îl realizeze, în funcție de obiectivele pe care Plenul Senatului le-a stabilit în sarcina acesteia și anume aprecierea calității practicilor, a instituțiilor democratice din România și a modalității lor de funcționare în cadrul democrației constituționale. Modelele și indicatorii utilizați de comisie în realizarea studiului vor fundamenta concluziile pe care comisia urmează să le adopte în raportul final și se circumscriu finalității stabilite prin hotărârea Senatului, respectiv evaluarea stării democrației și a statului de drept în România. Sub aceste aspecte, raportul final întocmit de comisie și prezentat plenului Senatului are ca scop evaluarea cadrului legal în care instituțiile statului funcționează, fiind însoțit de recomandări *de lege ferenda*, pe care membrii Senatului și le pot însuși în vederea promovării unor inițiative legislative menite să îmbunătățească modul în care puterile în stat funcționează, cu respectarea principiului constituțional al separației, echilibrului și controlului reciproc. Aceasta este maniera în care se dă substanță funcției controlului parlamentar, garanție esențială a principiului fundamental enunțat la art. 61 alin. (1) teza întâi din Constituție, în conformitate cu care Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român, precum și funcției de legiferare, consacrată de dispozițiile art. 61 alin. (1) teza a doua din Constituție, potrivit cărora Parlamentul este unica autoritate legiuitoare a țării.

Decizia nr. 547 din 15 iulie 2015 referitoare la sesizarea de neconstituționalitate a dispozițiilor Hotărârii Senatului nr. 48 din 22 iunie 2015 privind constituirea Comisiei speciale a Senatului pentru evaluarea stării democrației și a statului de drept în România, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 685 din 9 septembrie 2015.